श्रीमते रामानुजाय नमः श्रीवेदपुरुषाय नमः

श्रीपरवासुदेव श्रीलक्ष्मीहरिग्रन्थमालाया प्रथमपुष्परूपा

श्रीवैकुण्ठचन्द्रिका

श्रीसुदर्शनाचार्यकृपापात्रैः श्रीपराङ्कुशाचार्यैः
(श्रीशठकोप यतिराज रामानुज जीयरस्वामिपादैः)
।।प्रसादिता।।

प्रकाशकः
यदुनन्दनः (गोविन्दः)
श्रीनिवास रामानुज दासानुदासः

श्रीमते रामानुजाय नमः ।
श्रियै नमः । श्रीधराय नमः ।

श्रीवैकुण्ठचन्द्रिका

(श्रीवैष्णवको अन्त्येष्टि) विधि

परांकुशाचार्य

Aaryakesh.Blogspot.In

* श्रीमतेरामानुजाय नमः *

वाधूलाब्धिसरोजसौम्यविकसद् रंगार्यदौहित्रकं,
श्रीमत्कोविदश्रीनिवासतनयं सौशिल्यभूषान्वितम् ।
श्रीमद्वेंकटयोगिराजचरणे न्यस्तात्मभावं मुदा,
श्रीरंगार्यगुरुं भजामिसततं कारुण्यवारांनिधिम् ॥

श्री श्री १००८ श्रीगोवर्धनपीठाधीश्वर—
गोवर्धन रंगाचार्य स्वामीजी महाराज
अध्यक्ष–श्रीरङ्ग मन्दिर, वृन्दावन

श्रीमतेरामानुजाय नमः।
श्रियै नमः । श्रीधराय नमः ॥

श्रीमद्गोष्ठीपुरीजातं भाष्यकारमनोनुगम् ।
श्रीशठारिदयापात्रं श्रीवेंकटमुनिंभजे ॥

वाधूलवंशकलशाम्बुधिपूर्णचन्द्रम्,
श्री श्रीनिवासगुरुवर्य पदाब्जभृङ्गम् ।
श्रीवाससूरितनयं विनयोज्ज्वलन्तं,
श्रीरङ्गदेशिकमहं शरणं प्रपद्ये ॥

श्रीभगवद्रामानुजसंप्रदाय के अनुसार स्वरूपतः कर्मानुष्ठान का त्याग नहीं है, अपितु फल, संग, एवं कर्तृत्व का त्याग है । "कुर्वन्नेवेहकर्माणि जिजीविषेच्छत ठ॰ समाः" इस प्रमाण के अनुसार, स्वरूपानुरूप कर्म अवश्य कर्तव्य है, स्वरूप विरुद्ध त्याज्य है । जिस प्रकार राजा के द्वारा निर्मित बांध को तोड़ने वाला राजभृत्य दण्ड का भागी होता है । वैसे ही ईश्वर के द्वारा विहित कर्मों को त्यागने वाला भगवन्निग्रह का पात्र बनता है ॥ स्वरूपानुरूप कर्मानुष्ठान की महत्ता को दृष्टि में रखते हुए अथक परिश्रम से श्रीपरांकुशाचार्य जी ने श्रीवैष्णवों के हित के लिए भाषानुवाद सहित (नेपाली) श्रीवैकुण्ठचन्द्रिका नामिका पुस्तिका को प्रकाशित किया है । इस प्रयास के लिए वे धन्यवाद के पात्र हैं। आशा है इस परिश्रम को भागवतवृन्द सफल बनाते हुए 'श्रुतिःस्मृतिर्ममैवाज्ञा' के अनुसार भगवदाज्ञापालनरूप कैंकर्य निष्ठ बनेंगे ।

दिनाङ्क–२-७-७० श्रीगोवर्धन रङ्गाचार्यजी महाराज

श्रीलक्ष्मीहयवदनपरब्रह्मणे नमः ।

श्रीमतेरामानुजाय नमः ॥

श्रीवैकुण्ठचन्द्रिका मंगलम् ।

श्रीमन्नारायणं वन्दे सर्वसद्बुद्धिदायकम् ।
प्रपन्नजनभर्तारं सर्वलोकस्य नायकम् ॥१॥
यस्य प्रसादकलया बधिरः श्रृणोति,
पंगुः प्रधावतिजवेनच वक्तिमूकः ।
अन्धः प्रपश्यतिसुतं लभते च बन्ध्या,
तन्देवदेववरदं शरणङ्गतोऽस्मि ॥२॥

सानुविज्ञप्ति=

कुर्वन्नेवेह कर्माणि, जिजीविषेच्छतछ० समाः । इत्यादि श्रुति र—

वेदाः प्राणाभगवतो वासुदेवस्य चात्मनः ।
तदुक्तकर्माऽकुर्वाणः प्राणहर्ता भवेद्धरेः ॥

इत्यादि स्मृतिद्वारापनि, विशिष्टजनलाइपनि कर्म अनिवार्य भयेकोर नगरेमाभगवत्प्राणछेदनतुल्य प्रत्यवायपनि सिद्ध हुनाले, "श्रुतिःस्मृतिर्ममैवाज्ञा"का अनुसारले भगवदाज्ञा पालनरूपकैंकर्यकालागिविशिष्ट विधिले नैगर्नअतिआवश्यकहुदा र फेरी ग्रन्थचाहिं कलिकाप्रभावले कुनै २ देशविशेषमा लुप्तप्रायहुनलागेकोहुदा, उनैप्राचीनभगवच्छास्त्रलाइ अन्वेषणगरि, विशेषपठितनभएका पनिनेपालिभाषाजान्नेभागवतहरूको कार्यचलोसभनि, नेपालिभाषामा अनुवादगरि नअतिसंक्षेप—नअतिविस्ताररूपलेप्रकाशगरिदैछ योवैकुण्ठचन्द्रिकानामकी पुस्तिका ।

मन मानि र, अनधिकारकोविधि अकर्तव्यहुदा, फेरीस्वरूपत्यागदास्वरूपनाशरूपिआपत्तिहुदा, योविधिनैअतिआवश्यक छ॥ कमलवासीभ्रमराझैंगुणग्राहीभागवतहरूमा उपयोगहओस भनियोग्रन्थप्रकाशकालागिप्रयासगरियो इति ।

वैकुण्ठोत्सव नामको पुस्तक जुन ग्रन्थकाआधारमाथियो उनै उनैग्रन्थअन्वेषणगरि, उसका क्रमलाइनछोडी, वैकुण्ठोत्सव नामक पुस्तिकामा छुटेकाविषय लाइ पनि उद्धृतगरि जस्मा प्रपन्नलाइ अधिकार भयेकाविषयसवैराखि प्रकाशगरियेकोछ । उसपुस्तिकामा बहुत विषय छुटेका र, भाषान्तर अपठित जनमाविपरितकार्यगर्नें भएकाले, योपुस्तक अतिआवश्यकभै, बहुतै वैष्णवहरूकोआज्ञापनि भएकाले प्रकाशगरियो ।

अधिकार नभएका विषयग्रहणगर्दा र अधिकार भएका विषयछोड़दापनि स्वरूपविरुद्ध हुनाले ठीक अधिकार भएका विषयमात्रराखिएकाछन् । असूयाले रहितभएका वैष्णवको मनोहरहओस ॥ शुभंस्यात् ॥

—परांकुशाचार्य

श्रीवैकुण्ठचन्द्रिकाकाविषयहरू=

क्रम संख्या	विषय—	पृष्ठ
१	देहछुट्न लागेकाका गोदानादि	१
२	अन्त्यअवस्थाकोकर्तव्य	२
३	त्रयोदशदान	२
४	मधुपर्क	२
५	अन्त्यमासुन्नेग्रन्थ	२
६	पञ्चकविधि	३
७	मरणकोउत्तमकाल	४
८	ब्रह्ममेधविधि	४
९	विष्वक्सेनपूजा, ४।१६। कलशादिपूजा	५
१०	पञ्चगव्यबनाउने	६
११	ओखल, मूशल पूजा	६
१२	हवनवेदिका ५ संस्कार	७
१३	ब्रह्मपूजा	७
१४	वसुपूजा र परिस्तरण	७
१५	परिषेचन	८
१६	आज्यधारा	८
१७	हवन	९
१८	कुष्माण्डसूक्त	९
१९	स्वीष्टकृतहोम	९

क्रम संख्या	विषय—	पृष्ठ
२०	पूर्णाहुति	१०
२१	मार्जन	१०
२२	परिस्तरणकुशहोम	१०
२३	शवसंस्कार	११
२४	पञ्चगव्यस्नान	११
२५	१६घटस्नान	११
२६	पाल्कीमाशवस्थापन	११
२७	मृत्युस्थानमापिण्ड	१२
२८	बाटाकापाठ्य ग्रन्थ	१२
२९	द्वारदेशकोपिण्डदान	१२
३०	आधावाटामापिण्ड	१२
३१	सागरमाकुण्डरचना	१२
३२	लयहोम	१३
३३	शवचितामाराखने	१४
३४	शवमाअग्निप्रवेश	१४
३५	श्मशानवासिलाइबलि	१४
३६	अस्थिसंचयन	१५
३७	अस्थिविसर्जन	१६
३८	सचैलस्नान	१६
३९	स्नानप्रकार	१६
४०	दशपिण्डविधि	१७

क्रम संख्या	विषय—	पृष्ठ
४१	नवमदिनकोविशेष	२०
४२	दशमदिनकोविशेष	२०
४३	पाथेयपिण्ड	२०
४४	मध्यमषोडशी	२२
४५	३६० घटदान	२५
४६	सपिण्डन	२६
४७	विश्वेदेवपूजन	२७
४८	वासुदेवादिआवाहन	२८
४९	मधुपर्क	२९
५०	सपिण्डनहवन	३०
५१	श्रीवै०स्त्रीकोविशेष	३१
५२	ब्राह्मणभोजन	३२
५३	आशीर्वचन	३३
५४	ब्राह्मणविसर्जन	३३
५५	श्राद्धमहिमा	३३
५६	उत्तमषोडशी	३४
५७	मासिकश्राद्ध	३६
५८	महाभागवताराधना	३७
५९	अबवैकुण्ठोत्सव	३८
६०	तीर्थस्नानविधि	३९
६१	तीर्थप्रार्थना	४१

क्रम संख्या	विषय—	पृष्ठ
६२	पञ्चगव्यस्नान	४२
६३	मृत्तिकास्नान	४३
६४	प्रायश्चित्तस्नान	४३
६५	वरुणसूक्त	४४
६६	समुज्जेष्ठासूक्त	४४
६७	शुद्धिसूक्त	४५
६८	पवमानसूक्त	४५
६९	स्नानाङ्गतर्पण	४८
७०	तिलकधारणविधि	५०
७१	कलशपूजा	५१
७२	वेदपूजा	५३
७३	कलशप्रतिष्ठा	५४
७४	कलशप्रार्थना	५४
७५	विष्वक्सेनपूजा	५४
७६	वरुणपूजा	५६
७७	वास्तुसू० ६३	६३
७८	पुण्याहवाचन	५७
७९	पारायणग्रन्थ	६३
८०	भगवत्सेवा	६४
८१	मन्त्रपुष्पाञ्जलि	७२
८२	१२नाम	७२

क्रम संख्या	विषय—	पृष्ठ
८३	१०८ नाम	७३
८४	लक्ष्मीका १०८ नाम	७५
८५	होमविधि	७८
८६	केशवादि २४ नाम	८५
८७	वैं० पा० नाम	८६
८८	पूर्णाहुति	९१
८९	परिषेचन	९२
९०	मार्जन	९३
९१	नारायणबलि	९५
९२	श्रीवैं०सन्यासीको	९८
९३	महापुरुषविद्या	१००

योग्रन्थकासाधारणसामग्री=

गाइ, ब्राह्मण, पैसा, सुन, तिल, कुश, जौ, चन्दन, अक्षता, जल, फूल, शुद्धवस्त्र, तुलसी, शालिग्राम, विष्णुसहस्रनाम, छाता, कपडाकाजूता, औठी, कमण्डलु, आसन, पञ्चपात्र, लहुरो, तावाकोपात्र, काचोअन्न, भोजन, अर्घ्य, यज्ञोपवीत, गोघिउ, दहि, चिनी (मह), चादीकोपात्र, श्रीसूक्त, पुरुषसूक्त, श्रीमद्भागवत, रहस्यत्रय, अर्चिरादि, गुरुपरम्परा, कौषीतकीउपनिषद, त्रिपादविभूति० ब्रह्मानन्दवल्ली, जितन्ते० वैकुण्ठगद्य, (जौकोपीठो) (कुशकौगुवो,) साधारणकुश, उनकोधागो, जनै, श्रीतिलक, गाइको गोबर, पीठो, बेसार, धान, मूशल, ओखल, घड़ा, नरियल ५ पल्लव, कुंकुम, दूना, पात, गोमूत्र, गोदूध, गोदहि, माटो, सुरो, प्रणीता, प्रोक्षणी, स्रुक्, समीधा, चामल, धूप, बत्ति, ५कटौरी, सलाइ, नैवेद्य, पवित्र, जरादेखि टुप्पासंमकाकुश, १५समीधा, सुपारी, छिरबीरेधागो, अमलाको ढुटो, शवलाइकपड़ा, कर्ताआदिलाइवस्त्र, फूलमाला, शवकोपाल्की, केरा–आँप–का पात, घिउचामल,

शवनहिडाउञ्जेलका एतिसामान ।।

अबसागरजाँदालाने=

ईशोपनिषद्, भृगुवल्ली, आनन्दवल्ली, कौषीतकी०, जितन्ते, आलवन्दार०, घरमाहोमेकोअग्नि, जलपूर्णकलश, लावा, बेसार,

मृगचर्म, फूल, गाइकोदहि, गोदूध, पलाशको पात, माटाका भुड़का, त्रिकाष्ठी, चन्दन, पहेलाक्षता, अस्थिराख्नेसंपुट, निमका पात, तुलसीकाष्ठ, श्रीखण्ड, घिउवत्ति, सलाइ, दूना, पात, हतियार, कोदालो, राँकाका कपटेरा, पैसा, दाउरा, भुलभएका आफैजान्नु इति ॥

अबघरआएपछिको=

१० दिनतकको—अखण्डवत्ति, खिरपिण्ड, कूर्च, अर्घ्यादि, पात, दूना, गुलियो, भृङ्गराज, उनिकोकपड़ा, (या) धागो, पवित्रचामल, दूवो, गोमूत्र, जनै, तिल, कुश, समीधा, आगो, गोगोबर, वेसार, गोघिउ, धागो, पञ्चगव्य, पुष्प, अर्कैलेटिपेका- तुलसी, सर्सिउ, दियो, धूप, वत्ति, नैवेद्य, अरूपनि संझेर । ९ दिन- मा लावा दूवो । १० मानवयज्ञोपवीतादि । तिल, जौ, योदश- दिनको संक्षेपसामान ॥

अबएघारौको-

तेल, वत्ति, नैवेद्य, ५कटौरी, आचमनी, धान, चामल, कूर्च, कुश, सर्वदं, ताम्बूल, दक्षिणा, ३६० घडामाटाका, (वा) दूना, पलाशकापात, कलशादिकावस्त्र, भुढ़का, धागो, अरू पैलि का० । इति ॥

अब १२मा-

चादीका कटौरा, ५ कटौरी, कपूर, तुलसी, १२ कुशको ब्रह्मकूर्च, प्रणीता, प्रोक्षणी, गोखीर, गोदूध, गोघिउ, चिनी, नैवेद्य, घिउचामल, तिल, जौ, सुनकोतार, (वा) कुशकोफेद, धूपवत्ति, अरूउस्तै पिण्डरअग्निस्थापनाका सामान, भक्ष्य, भोज्यादि, ताम्बूल, छाता, कपडाकाजूता, वस्त्र भूषण, जलपात्र, दक्षिणा, वेसारचामल, महाभागवत र भागवता, श्रीविष्णु शैय्या, आफ्नाशक्त्यनुसार अरू चिजस्वयंजान्नुइति ॥

वै० उ० को शक्त्यनुसार जान्नु ॥

॥ इति ॥

मंगलम्=

युग्मकः श्लोकः—

हे नारायण ! भो यथाहि करणादिष्टं त्वदीयं हरे, !
यज्जीवेश्वरयोः स्वरूपसदृशं सौख्यं भवेन्माधव ! ।
तत्तत्कार्यनियोजकोभव जगन्नाथ प्रभोश्रीपते,
नित्यं त्वत्परिवारनित्यपुरुषैः स्त्रीभिश्चमुक्तैः परैः ॥१॥

सार्धं ते भगवन् सुखानुभवकं कुर्वीतमां वत्सल,
संबन्धश्चनिरंतरं तरुणतां यायात्ससर्वात्मकः ।
नित्यंमंगलमस्तुते च भगवन् त्वद्दिव्यधाम्निप्रिये,
नीत्वामां तव चेषणार्यदि हरे धन्यायितं शंकुरु ॥२॥

किञ्च प्रार्थना=

अकारार्थं स्वामिन् सफलयतुदासंप्रतिहरे,
उकारार्थः सिद्धोभवतु सततंनिर्व्यवहितम् ।
मकारार्थं बालं नयतुतवधाम्निप्ररुचिरे,
सदानित्यैर्मुक्तैः परिकलितमोदं कुरुसखे ॥३॥

शुभम् ॥

—*—

२ सुखिनम् । ३ अव्यवहितंयथास्यातथा

* श्रीलक्ष्मीहयवदनपरब्रह्मणे नमः *

॥ श्रीमतेरामानुजाय नमः ॥

श्रीवैकुण्ठचन्द्रिका

देहछुट्न लागेका जनका प्रधान दानहरु—समर्थ भये आफैं गरोस् नभये छोरा आदि लेगर्दिउन् ।

पापापनोदधेनु, मोक्षधेनु, ऋणधेनु, प्रायश्चित्तधेनु, उत्क्रान्तिधेनु, हरु श्रोत्रियादिब्राह्मणलाई गोदान विधिले पूजागरि संकल्पगरि दिनु । र दानप्रतिष्ठा सुन आदि द्रव्य पनि तिल कुश जलका साथ समाति—

अद्य कृतैतद्गोदानप्रतिष्ठार्थम् अमुकद्रव्यं अमुकशर्मणे ब्राह्मणाय संप्रददे ।

भनिदिनु, अनि ब्राह्मणले गाइका पुछर द्वारा तिलानिले कर्ता लाइ अभिषेक दिनु । कर्तालि परिक्रमागरि—

साष्टांग गरि—

आजन्मोपार्जितं पापं मनोवाक्कायकर्मभिः।
तत्सर्वं नाश मायातु गोप्रदानेन केशव ॥१॥

भनि समाप्त गर्नु।

अब मर्न लागेकाकोदेह शुद्धि गरि शुद्धकपड़ा लगाइ तुलसी शालिग्राम आदिका नजीक राखि विष्णुसहस्रनाम मन्त्र-रत्न आदि सुनाइ दिनु र—छाता जूता (कपड़ाका) कपड़ा, औंठी, कमण्डलु, आसन, पञ्चपात्र, लहुरोतावांकोपात्र, काँचो-अन्न, भोजन, अर्घ्य, यग्योपवीत,—यिनी १३ दान पनि दिनु। अब देहछुटनलागेकालाइ मधुपर्क दिनु जस्तैंधीउ, दहि, मह, चाँदीका पात्रमाराखी भगवान लाई—

ओ योसौ भवांस्तिष्ठति सर्वदेहे नारायणः सर्वजगत्प्रधानः।
गृहाण चैवं सुरलोकनाथभक्तोपनीतं मधुपर्कसंज्ञम् ॥२॥

भनि भोगलगाइ अब—

गृहाणचैवं मधुपर्कमाद्यं संसारनाशनकरं ह्यमृतेन तुल्यम्।
नारायणेनरचितं भगवत्प्रियाणां दाहेचशान्तिकरणं सुरलोकपूज्यं॥

भनि मरणासन्नलाई प्याइ दिनु॥

अब नारायण वासुदेवादि मन्त्रर श्रीसूक्त-पुरुषसूक्त, श्रीमद्भागवतहरु पनि सुनाइ दिनु। रहस्यत्रय, अर्चिरादिमार्ग गुरुपरम्परा कौषी तकी, त्रिपाद्विभूति, ब्रह्मानन्दवल्लि जितन्ते वैकुण्ठगद्यआदि पनि सुनाइ दिनु।

देहछुटनेवेलामा कुनैलेपनि रुन कराउन न गर्दिनु। मरण-

मापञ्चकपरे नजलाऊँनु जलाउँनैं परे विधिछ जस्तै कुशको गुवोंर जौका पिठाले ५ पुतला बनाइ उनकाधागाले वेरी—

प्रेतवाह, प्रेतसख, प्रेतप, प्रेतभूमिप, प्रेतहर्ता—

इनि नामले चन्दन पुष्प द्वारा पूजि चिता मा रहेका शव मा राख्नु। जस्तैं—

ओंत्रायन्तामिहदेवास्त्रायन्तां मरुतां गणाः।
त्रायन्तां विश्वाभूतानि यथा मरपा असत् ॥

भनि पैलो प्रेतवाह, लाइ शिरमा राख्नु।

ओं इमं मे वरुण श्रुधी हव मद्या चमृळ्य त्वामवस्यु राचके।

भनिदोस्राप्रेत सख लाइ आँखामा राख्नु।

ओं शंन अज एक पाददेवो अस्तु शंनोऽहिर्बुध्न्यः शंसमुद्रः।
शन्न अपां नपात्पेरुरस्तु शन्नपृश्नि र्भवतु देव गोपाः ॥३॥

भनि तेस्रा प्रेतपलाई देव्रे कोखामा राख्नु॥

ओं विष्णुर्योनिंकल्पयतु त्वष्टा रूपाणि पिंशतु।
आसिञ्चतु प्रजापतिर्धाता गर्भं दधातु ते ॥४॥

भनि प्रेतभूमिपलाइ नाभि मा राख्नु।

ओं हंस शुचिषद्वसु रन्तरिक्षसत्,
होता वेदिषदतिथिर्दुरोणसत्।
नृषद्वरसदृतसदव्योमसदब्जा,
गोजा ऋतुजा आद्रिजा ऋतं बृहत् ॥५॥

भनिप्रेतहर्ता लाई दुवै पाउमाथिराख्नु।

यमाय सोमं सुनुत यमाय जुहुता हविः।
यमं हयज्ञो गच्छत्यग्निदूतो अरं कृतः॥

त्र्यम्बकं यजा महे :—

भन्ने मन्त्रले पनि पुत्तला मा घिउ काआहुति होमेर शवका साथै जलाउनु ।

॥ इतिपञ्चक विधि ॥

× × × ×

मरणको उत्तमकाल :—

भगवान् लाइ संझदै शुल्कपक्षमा दिन मा भूमिमा गंगामा उत्तरायणमा जोमर्दछन् तिनी धन्य हुन् ॥

—*—

अबविधि

छोरा आदिले मृतक लाई देखि रुनु आदि छोड़ीसदाचार्य लाई बोलाई मृतात्मा का संस्कार का लागिप्रार्थनागर्नु आचार्य ले शिष्य हरु का साथ आई ब्रह्ममेध गराउन् ।

कर्ताले केश खौरेर स्नान गरि शुद्ध नर्‍या वस्त्र लगाई कुश जल अक्षता दक्षिणा आदि हातमा लिएर **ओं तत्सत्** इत्यादि भनि **देश काल** आदि उच्चारण गरि **अद्य दिवंगतस्य अस्मत्संबन्धिनोऽमुकस्य** (फलानाका) **नानाविधभगवत्भागवतापचाराऽसह्यापचारनिरासपूर्वकं श्रीमन्नारायणसायुज्यप्राप्तये ब्रह्ममेध (पितृ मेध) संस्कार कर्मणि भवन्त आचार्यत्वेन मया वृताः ।**

योभनिकुशआदि आचार्यकाहातमा दिनु । येस्तैगरि सहायतागर्नेर शववोक्नेलाइपनि र अरूलाईपनि बरणगर्नु ।

उनीहरूलेपनि सवैलेनैस्नानगरि नयाँशुद्धवस्त्रलगाइ उर्ध्वपुण्ड्रलगाऊँनु ।

अब आचार्यले

ओंभूर्भुवःस्वः सपरिवारं ससूत्रवतीकं विष्वक्सेनमाह्वयामि स्थापयामि पूजयामि ।

भनि विष्वक्सेनलाई पूजागरि, पाँचहाते चारपाटे वेदिबनाइ गोवरलेलिपि ५ रंगलेरंगवल्ली राखी त्योमाथी एकपाथी धानराखी धानकामाझमा मूसल र ओखल राखि ओखलकाचारदिशामा सुवर्ण आदिका वा माटाका ४ घड़ास्थापनागर्नु । (सके भिन्नैवेदीबनाई १६घड़ाथापीतिनमा सुनकुशनरियल आँपकापातआदि ५ पल्लब राख्नु र पूर्वदेखिक्रमैंले—

ओं प्रद्युम्नाय नमः प्रद्युम्नं आवाहयामि स्थापयामि पूजयामि ।

यस्तैप्रकारले सवैमा

अनिरुद्ध, संकर्षण, अधोक्षज, केशव, नारायण, माधव, गोविन्द, विष्णु, मधुसूदन, त्रिविक्रम, वामन, श्रीधर, हृषीकेष, पद्मनाभ, दामोदर, लाइ मूलमन्त्रले आवाहनगरी पूजागर्नु आरतीगर्नु र नमस्कारगरि नारायण अनुवाकले अभिमन्त्रणगरि प्रणामगरि कपड़ालेढ़ाकनु) ।

नसकेता उनै ओखलका चारदिशाका ४ घड़ामा अनिरुद्ध,प्रद्युम्न, संकर्षण, वासुदेव, यीचारलाइ उस्तैपूजि वस्त्रलेढाकनु ।

पञ्चगव्य

अब त्योवेदिकापूर्वपटि सानुवेदिबनाइ चावल आदिले चारपाटेवेदीपारी, कुंकुमादिले ५ कोठा पूर्वादि क्रमैंले बनाइ तिनीमा दूना आदिराखि पूर्वका दूनामा एकपला गोमूत्र, दक्षिण-कामा आधा औंठोजतिगोवर, पश्चिममा ७ पलागाइको दूध, उत्तरमा ३ पलागाईकोदही, माझमा १ पलागाइको घीउ ईशान-मा १ पलाकुशजल राखी, गोमूत्रमा—

विष्णुमावाहयामि स्थापयामि पूजयामि, भनीपूजागर्नु। गोवरमा ॐ **ब्रह्माणं०** इत्यादिभनिपूजनु। दूधमा ॐ **अच्युतं०**। दहिमा **ओंशुक्रं०**। घिउमा ॐ **श्रीकृष्णं०**। कुशजलमा ॐ **सवितारं०**। भनि साथैसाथ मूलमन्त्रभन्दै पूजनूर प्रणामगरि। अनि ओखलमा ॐ **नमो भगवते वासुदेवाय नमः**, भनि वासुदेव-लाई सवैसामानलेपूजि। मूशलमा ॐ **मूशलाय नमः**। भनिपूजि अब विष्णुगायत्रीले अभिमंत्रणगरि ४ पलार्हदि ओखलमाराखि वरणभयेका स्नानादिगरेका श्रीवैष्णव ४ जनाले अगाड़ीका मंत्र भन्दैकुट्नु—

ॐ **परोमात्रयातनुवावृधान नतेमहित्वमश्नुवन्ति उभेते विद्मरजसिपृथिव्याविष्णोर्देवत्वं परमस्यवित्से ॥**

अब कुटेरभयेका त्योवेसारका धूलाले इष्टदेवको पूजागरि अलिकतिनिकालेर श्रीवैष्णवमा चढ़ाई अलिकति मृतकका संस्सारका लागी राख्नु। अब १ हातलामू चारपाटे ४ अंगुल-

अग्लो माटालेवेदिबनायेर तेसमा पञ्चभूसंस्कारगर्नु र अग्नि-स्थापनगर्नु जस्तै—तीनकुशले वेदिवड़ारनु, गोवरपानिले लीपनु। सुरोया कुशकाफेदले दक्षिणवाट उत्तरतिरकोरि तीनटा-रेखापारि साँईलीर बूढ़ीऔंलाले अघिकोरेझैंगरि माटोउठाइ ईशानतिर फ्याँक्नु र शुद्धजलले अभिषेकगरितेसमाकुश-ओछ्याइ—

ॐ **अग्निमीड़ेपुरोहितं यज्ञस्य देव मृत्विजं होतारं रत्न-धातमम्**—भनि अग्निराखि ननीभनेपारि अनि अग्निदेखि दक्षिणपटि ३ कुशको ब्रह्मालाइ आसनराखि—ॐ **ब्रह्मणे नमः आवाहयामि स्थापयामि पूजयामि**—भनिपूजि अग्निकाउत्तरपटि प्रणीता, प्रोक्षणी स्रुक् र सुरो, समीधा घीउ राखि पूर्वदेखि ८ दिशामा पातमाथि चामलराखि त्यहाँ ८ वसुलाई आवाहन-गरि, पूजनू, पूर्वमा—ॐ **अग्नये नमः**, भनि पूजनू। आग्नयमा—ॐ **जातवेदशे नमः**, भनि। दक्षिणमा—ॐ **सहोजसे नमः**, भनि। नैऋत्यमा ॐ **अजिराप्रभवे नमः**। पश्चिममा ॐ **वैश्वानराय नमः**। वायव्यमा–ॐ **नर्यापसे नमः**। उत्तरमा—ॐ **पंक्तिराधसे नमः**। ईशनमा–ॐ **विसर्पिणे नमः**। अब—

ॐ **यज्ञपुरुषाय नमः**, भनिवरिपरि। ॐ **आत्मने नमः**, भनि आपनाशिरमा। ॐ **सर्वेभ्यः श्रीवैष्णवेभ्यो नमः**, भनि श्रीवैष्णवकाशिरमा पहेलाअक्षता छर्नु।

अब कुशभित्रभयेका प्रोक्षणीमापानिराखि त्योपानिले पात्रहरुर हवनकासामानहरुलाई पनि अभिषेकगरि कुशलेपरि-

स्तरणगर्नु अर्थात् अग्निवेदिका वरिपरि चारैतिर कुशओछ्या- उनु ।

परिषेचन

कुश माथि जल च्वाँऊदै अगाडी को मन्त्र भन्नु जस्तै— **ओं अदितेअनुमन्यस्व,** भनिदक्षिणपटिउत्तरतिर०।, **ओं सरस्वते अनु मन्यस्व,** भनि उत्तरपटि पश्चिम वाट पूर्व तिर जल च्वाइ, **ओं देव सवितः प्रसुवः,** भनि पूर्ववाटआरंभगरि दाहिनेतिरबाट वरीपरि जलधारा ले परिक्रमागराऊँनु ।

अब १५ समिधा घिउलेभिजायेर पुष्पअक्षताले पूजागरि प्रजापतिलाइ मनलेध्यान गर्दै चूपलागि तीसमिधा होमनु ।

आज्यधारा

अवडाडु जस्तासुराले धिउलियेर—**ओं प्रजापतये स्वाहा प्रजापतये, नमम** । भनि अग्निमा नैऋत्यतिरवाट ईशानतक हवन गर्नु । **ओं इन्द्राय स्वाहा इदंइन्द्राय नमम** भनि वायव्यदेखि आग्नेयतकहोमनु । **ओं अग्नये स्वाहा अग्नये इदं नमम** भनि दक्षिणपटिहोमनु, **ओं सोमाय स्वाहा सोमाय इदं नमम,** भनि उत्तरपटिहोमि अब हात जोड़ीप्रार्थना गर्नु ।

द्विशीर्षकं सप्तहस्ततं त्रिपादंसप्तजिह्वकम् ।
वरदंशक्तिपाणिं च विभ्राणंस्त्रु,कृसुवौतथा ॥
स्वाहांचदक्षिणे पार्श्वे वामेदेवीं स्वधां तथा ।
रक्तमाल्यांम्बरधरमेवमग्निं विचिन्तयेत् ॥११॥

येतिलेध्यानगरि मूलमन्त्रले १०८ आहुतिघिउले होमनु । यस्तै १०८ द्वादशाक्षरमन्त्रलेहोमि, विष्णु षडक्षरलेपनि होमि, अनि पुरुषसूक्त, विष्णुसूक्त, नारायणसूक्त, श्रीसूक्त भूसूक्त, येतिले होमनुर, वैकुण्ठपार्षदलाई होमि, केशवादि २४ नामले होमि अब कुष्माण्डसूक्त ले होमनु ।

अथ कुष्माण्ड सूक्त

ॐ यद्देवादेवहेडनंदेवा सश्चकृमावयम् अग्निर्मातस्मा- देनसोविश्वान्मुञ्चत्वर्ठ० हसः । ओं अग्नये स्वाहा ।

ॐ यदिदिवा यदिनक्तमेनार्ठ० सिचकृमा वयम् । वायुर्मा- तस्मादेनसोविश्वान्मुञ्चत्वर्ठ०हसः । व्वायवेस्वाहा ।

यदिजागृधदिस्वप्नएनार्ठ० सिचकृमावयम् ।
सूर्योमा तस्मादेनसोविश्वान्मुञ्चत्वर्ठ० हसः ॥०सूर्याय०॥
यद्ग्रामेयदरण्ये यत्सभायां,यदिन्द्रिये ।
यच्छूद्रे यदर्ये यदेनश्चकृमावयम् । यदेकष्याधिकर्मणि तस्यावयजनमसि ।०भूतेभ्य०॥

यो प्रायश्चितरूपकुष्माण्ड,होमहोमि, अब स्विष्टकृत होमगर्नु—

ॐ अग्नये स्विष्टकृते स्वाहा, । ॐ भूः स्वाहा अग्नये इदं नमम । ॐ भुवः स्वाहा वायवे इदं नमम । ॐ स्वः—स्वाहा सूर्याय इदं नमम । ॐ भू र्भुवःस्वःस्वाहा प्रजा पतये इदं नमम । ॐ अग्निवरुणाभ्यां स्वाहा० । ओं अग्नये अयसे स्वाहा । ॐ सवित्रे स्वाहा ॐ विष्णवेस्वाहा । ॐ विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा ।

ॐ मरुद्भ्यःस्वाहा। ओं अर्केभ्यः स्वाहा। ओं आदित्याय स्वाहा। ओ अदितये स्वाहा।

अब चारखेपगरिस्रुवामा घिउभरि नरियलसुपारी राखि छिरविरे धागाले वेरी प्रजापतिलाइमनले संझदै, पूर्णाहुति—

ओ पूर्णा दर्विपरापत सुपूर्णपुनरायत।

वस्नेबविक्रीणीवहा इषमूर्जंठं० शतक्रतो॥ स्वाहा। ॥

भनि पूर्णाहुतिगरि पहिलेझैं परिषेचनगर्नु। रजलभरि भयेकोप्रणीता देब्रे हातमा राखि—

ओं देवाऋषयो मार्जयन्ताम। भनिपूर्वतिर अलीकति--जलदाहिनेहातले छर्कनु। ओं मासाः पितरोमार्जयन्ताम्, भनि दक्षिणतिर पनि०।

ओम् गृहापशवो मार्जयन्तां, भनिपश्चिम०। ओं यज्ञःसँवत्सरो यज्ञपतिर्मार्यजंतु—भनि उँभोतिर०। ओं सुमित्रियानः आप ओषधयः सन्तु, भनि आफुर उपस्थित जनमा०।

ओं दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु योऽस्मान्द्वेष्टि यंचवयं द्विष्म, भनि प्रणीताघोप्ट्या ऊँनु। अब ओं बह्मणे नमःभनि बह्मा लाई पूजि विसर्जनगर्नु।

परिस्तरण का कुश अग्निमा होमनु जस्तै—

ओं समुद्रंवः प्रहिणोमि स्वांयोनि मभिगच्छत।

अरिष्टास्माकं वीरामापरा सेचिमत्ययम्॥

भनि होमनुर—

यस्यस्मृत्या च नामोक्त्या जपयज्ञ क्रियादिषु।
न्यूनं संपूर्णतां याति सद्योवन्दे तमच्युतम्॥

भनि नमस्कार गर्नु।

अथशवसंस्कार

आचार्यले सुदर्शनमण्डलवनाइ त्यस्मा शवलाइरखाइतिल हातमालियेर, ओं तिलाःकृष्णास्तिलाःश्वेतास्तिलाः सौम्या--वसानुगाः। तिलाःपुनन्तु तेपापंयत्किंचिद्दुरितंत्वयि॥१॥ भनि शवमातिलछर्नु। अमला को ढुढो लियेर—धातृ धातृ समुद्भुते-सर्वपातकनाशिनीआमलकिनमस्तुभ्यंसर्वपापहराभव॥ भनि शव-माथि छर्नु। अव अघिका पञ्चगव्यले शवलाइ स्नानगराउनु-जस्तै=गायत्रीजप गोमूत्रले। गन्ध द्वारा दुराधर्षां नित्य पुष्टा-ङ्करीषिणीम्। ईश्वरीठं०सर्वभूतानां तामिहोपह्वये श्रियम्॥ आप्यायस्व—

यसमन्त्रद्वाराद्धलो स्नानगराउनु। दधिक्राव्णो द्वारा दहिले। तेजो सि० इत्यादिलेघीउले। देवस्यत्वा० द्वारा कुश-जलले। अब चतुर्व्यूहकाघड़ा ले स्नान—

ओं संवां मनाठं०सिसंब्रता समुचित्तान्याकरं। अग्नेपुरीष्याधिपाभव त्वंनइष भूर्जं यजमानायधेहि अव १२ घड़ाद्वारा पनि यसैगरिनारायणअनुवाक द्वारा, स्नानगराईसवै अङ्गढ़ाकिने नयांशुद्धकपड़ालेर कुशलेसवैतिर वेरेर बेसारर फूलहरुले सिंगारेर, डुम्रीसल्लो आदियज्ञकाष्ट ले पालकीवनाएर केरा आंप आदिकापातहरुले सिंगारीतेसमा। ओं अग्नेनय सुपथा रायेऽस्मान् विश्वानिदेववयुनानि विद्वान् युयोध्यस्मनुजुहोराणमेनो भूयिष्ठा ते नमउक्तिविधेम॥ योभन्दै शवलाई राख्नु। र बोकनेजनहरु-

लाइ बोकनअराउनुर अवमृत्युभयेकाठाउमा यौटो घिउचाँमलको पिण्डदिनु—

'अद्य अमुकगोत्र अमुकनामन् दिवंगतमृत्युस्थाने भूमिदेवी-तुष्टयेतेएष पिण्डो भया दीयते तवोपतिष्ठत्ताम्' भनि । अवछोरार अरुलेपनिपालकी लाइ दाहिनेकाँधमा राखि नारायण, वासुदेव विष्णु मन्त्र जप्तै विस्तारै २ हिंडून् । आचार्यहरु र पुरोहितहरू पनि अधोउक्तग्रन्थ पाठगर्दै जाऊँन्—

'ईशावास्य, भृगुवल्ली, आनन्दवल्ली, कौषितकी, उपनिषद्द र जितन्तेस्तोत्र, आलवन्दार इत्यादि ।'

वन्धुहरू हवनको आगो र जलपूर्णकलश लिएर भगवानकानामगाऊँदै हर्दी लाजा फूलहरू छर्दैनाच्तै बजाऊँदै बोक्नेहरूकासाथ मशानघाटतक जाऊँन् । अव निस्कनलाग्दाद्वारदेशमा (आगनका पल्लाछेऊमा) 'अद्य अमुकगोत्र अमुकनामन् दिवंगत भूतादिनिर्घाताय द्वारदेशे एषपिण्डोभया दीयतेतवोपतिष्ठताम् ।' भनि दोश्रोपिण्ड दिनु । अनिआधावाटो हिंड़ेपछि विसाउनेठाऊँशुद्धिगरि विसाइ, वेदिंबनाइजलछर्की तेस्रोपिण्डहातमाराखि—'अद्य अमुकगोत्र अमुकनामन दिवंगत पिशाचादिवाधानिवृत्तयेतें एषपिण्डो मयादीयते तवोपतिष्ठताम्' भनिदिनु र हिंडनु । अव गाऊँशहरदेखि वाहिर यज्ञमा लाग्ने वृक्षका जंगल भयेका गंगादि नदीकातीरमा गयेर शवराखि ५ हातलामू ३ हातचौड़ा २ हातगहिरो कुण्डवनाऊँनूर पञ्चभूसंस्कारगरि गोवरलेलीपी 'अपवित्र इत्यादि मन्त्र द्वारा' पञ्चगव्यले प्रोक्षणगरि कुण्डमा-

समिधा राखि घरवाट साथमाल्यायेकाजलकाघड़ामा छिणपारि । तेसबाटपानिका धारालेकुण्डलाइ—

ॐ आपोऽस्मान्मातरः शुन्धयन्तुघृतेननोघृतप्वः ।
पुनन्तुविश्वं हिरिप्रंप्रवहन्ति देवीरुदिदाम्यः शुचिरापूतएमि ॥

भन्दै देब्रेपटिवाट ३ परिक्रमागरि त्योघड़ाआकाशतिर फ्याँकि फोरनू । हवनगरेर साथमाल्यायेको अग्निकुण्डमाबाली अपसव्यभइ देब्रेपटिवाट प्रवेशगराइ पहिले झैं नैं होमिष्विष्टकृततक होमेपछिलयहोमगर्नु ।

अथलयहोम

ओं लां नमः पराय सर्वात्मने नारायणाय स्वाहा ॥१॥
ओंवांनमः पराय निवृत्यात्मने अनिरुद्धाय स्वाहा ॥२॥
ओंरांनमः पराय विश्वात्मने प्रद्युम्नाय स्वाहा ॥३॥
ओंयांनमः पराय पुरुषात्मने सङ्कर्षणाय स्वाहा ॥४॥
ओं षां नमः पराय परमेष्ठ्यात्मने वासुदेवाय स्वाहा ॥५॥
ओंसोमएकेभ्यः पवतेघृतमेक उपासते ।
येभ्यो मधुप्रधावति तांश्चिदेवापिगच्छताम् स्वाहा ॥
ये युध्यन्ते प्रधानेषु शूरा सो ये तनुत्यजः ।
येवासहस्रदक्षिणा स्तांश्चिदेवापि गच्छताम् स्वाहा ॥
तपसाये अनाधृण्यातपसायेसुवर्गताः ।
तपो ये चक्रिरे महत्तांश्चिदेवापि गच्छताम् स्वाहा ॥

एति लय होमगरी ॥ (शवचितामाराख्नु) चिता बनाउनु र त्योचित्ता माथी—

ओं शर्मास्यवधूतं रक्षोऽवधूता अरातयः ।

अदित्यास्त्वगसि प्रतित्वाऽदितिर्वेत्तु ॥

भनि शु० य० १।१४आव उत्तर शिर गरायेर मृगचर्म ओछ्यायेर त्योमाथी, तिलकुशओछ्यायेर तेसमाथी घिउमा मुछेका नव्वावस्त्रले वेरेर शवलाइ दक्षिणमुख उत्तर शिर पारी राख्नु तुलसीकाठहरूले ढाकि फूलहरूछरी । अनि चितामार शवकाहातमादुइटा पिण्डदिनु ।

अनि शवका देब्रे कोखामा अपसव्यले अग्नि लगाउनु र। अब आधा जलेपछि—

अस्मात्त्वमधिजातोऽसि त्वदयं जायतां पुनः ।

असौ स्वर्गाय लोकाय स्वाहा ज्वलतु पावकः ॥

भनि घिउ तिलको आहुति दिनु। र श्मशानवासी भूत लाइ बलिदिनुजस्तै फल लावा दहि का चार पिण्ड बनाइतिनी का मध्ये यौटा पिण्ड हातमा लिनुरपूर्वदिशामा—

आद्याश्चकर्मजाश्चैवयेभूताः प्राग्दिशि स्थिताः ।

प्रसन्नाः परितुष्टास्तेगृह्णन्तु बलिमुत्तमम् ॥

भनि पिण्डदिनु र जल पनिदिनु र छोड्नु। अब दक्षिण-दिशामा—अर्कोपिण्ड—

वृक्षेषु पर्वताग्रेषु येविदिक्षु च संस्थिताः ।

भूमौ व्योम्नि स्थिता ये च बलिं गृह्णन्तु ते त्वमुम् ॥

भनिदिनु ।

अब पश्चिममा—अर्कोपिण्ड—

विनायकाः क्षेत्रपाला ये चान्ये बलि काङ्क्षिणः ।

पूषाद्याः पार्षदा श्चैव प्रतिगृह्णन्तु ते बलिम् ॥

भनि दिनु ॥ चौथो—उत्तरमा—

ये भूताः प्रचरन्ति दिवानक्तं बलि मिच्छन्तो वितुदस्यप्रेष्ठा ।

तेभ्यो बलिं पुष्टिकामो ददामि मयि पुष्टिं पुष्टिपति र्दधातु ॥

भनिदिनुर चन्दन पुष्प जल ले पूजि ।

पैलि झैं नै पूर्णाहुति गरी स्रुक्सुरो अग्निमा होमनु । अब सबै जलेको जानेपछि ।

कर्ता ले स्नान गरी, चितालाइ दूधले सेचनगरी, जलले पखाली हड्डि उठायेर पलाँस का पात मा राखि दुधजलले पखालनु र माटा का पात्रमा राखेर तिनचोसे वेदी बनाइ गोबरले लिपी दक्षिणतिर फर्केर हातमा पिण्डलिइ तिल कुश फूल माथी तिन सुरमा—

अद्यामुकगोत्रामुकनामन् दिवंगत ते एते पिण्डा मया दीयन्ते तवोपतिष्ठन्ताम् ॥

भनिदिनु—

अब चिताको खरानी थुप्रो लगाइ तेसमाथी पुष्प पात राखी तेसमा पिण्डर, तेसमाथी त्रिकाष्ठी राखी त्रिकाष्ठी माथी न ढाकि घढ़ा मा जल राखि जलपिण्ड हातमा लाइ—

अद्य अमुकगोत्र अमुकनामन् दिवंगतते एषसजलपिण्डो मयादीयते तवोपतिष्ठताम् ।

अब चितादेखि १५ पाइला उत्तर तिर गैत्यहाँ खाण्ड खनि त्योअघिको अस्थिराखेको पात्र खालडामा राखि पात्र ढाकि पूरी त्यहाँ माथि वेदीबनाइ कुशफूल राखी हातमा एक पिण्ड समाइ—

अद्य अमुकगोत्र अमुकनामन्दिवंगत ते एष दाहार्तिनाशन रूपपिण्डो मया दीयते तवो पतिष्ठताम् ।

भनि वेदीमाथी दिनु । र जलपनि दिनु र चन्दनपुष्पले पूजि । अब पहेला अक्षताले विसर्जन गरी । खाण्डाबाट हड्डीको पात्र झिकि लिएर जलका छेउमागै, अस्थिलाइ दूधरजलले ठिकसित पखाली, चन्दन पुष्प ले अलंकार गराइ, अब संपुटमा अस्थिराखी,त्योसंपुट हृदयमाराखि शिरमा छ्वाइ भूमिमा संपुट राखी परीक्रमागरी, नमस्कार गरी, अब संपुट हातले उठाइ उभीएर—

आपो नारायणोद्भूता ता एव चायनं पुनः ।
तस्मान्नारायणि गङ्गे दिव्यां शान्तिं करोतुभोः ॥
अस्य दिवंगतस्य दाहार्तिशान्ति रस्तु त्वयि क्षिपामि भोगङ्गे ।

भनि गंगादिजलमा सेलाउनु । र पैलि थुप्र्यायेको खरानि आदि जलमा सेलाउनु । अनिसवैले चिताआदि ठिकसित पखाली शुद्धगरेर । शिरतिर अलिकटाड़ागै सचैलस्नानगरी,

स्नानका अन्त्यमा नामगोत्र भनि तर्पणगरी, शुद्धभै, निम्बकापात चवाइ, मृतक का गुणगाइ, स्त्रीजातिलाइ अघिलगाइ घरजानु । घरमागै शुद्धभै वसनु ॥

ब्रह्ममेधविधिले नै जलाउनु विशिष्टजनलाइ ।

दग्ध्वा शरीरं विधिवद् वैष्णवस्य महात्मनः ।
यन्मरणं तदवभृथ मिति मत्वा विचक्षणः ।
स्नानार्थं पुण्यसलिलं व्रजेद्भागवतैः सह ॥१२०॥
अनुलिप्य घृतं सर्वं गोमयं वा तिलैः सह ।
दूर्वाग्रै रक्षतै र्लाजैः स्नानं कुर्वीत मंगलम् ॥१२१॥

(वृ० हा० अ० ६।११९)

न वृथा दाहये द्विद्वान् ब्रह्ममेधविधिं विना ॥

(वृ० हा० ८।११४)

इतिदाहविधिः ॥

अब मृत्युभयेको ठाउ लिपि दक्षिण फर्काइ अखण्डवत्ति बालनु १२ दिनतक ॥

चौवाटामा ३ दिनतक त्रिकाष्ठिमाथी दूध र जल बेलुका संध्या कालमा दिनु, जस्तै—'श्मशानानलदग्धो ऽसि परित्यक्तो ऽसि बान्धवैः । इदं नीरमिदं क्षीर मत्र स्नाहि इदं पिव ॥' भनि, र शुद्ध भै बसनु ॥

अबदशपिण्डविधि

नदीआदिमा गै प्राय मंत्र विनै स्नानगर्नु तिलआदिलिइ

"अद्यामुकगोत्रोऽमुकनामाह मस्मत्पितुर्दिवंगतस्याऽमुकदिनसंबन्धिस्नानं करिष्ये (करिष्यामि)," भनि स्नानगरि । तर्पणदिनु जस्तै—"अद्य अमुकगोत्र अमुकनामन् दिवंगत ते मया जलाञ्जलि र्दीयते तवोपतिष्ठताम्,' भनिदिनु शिलामाथी कुश ओछ्यायेर ।

अब वृक्षका फेदमा या, ओड़ारआदि पवित्र गुप्त ठाउमा जानुर, भूमिशुद्ध गरी, जतिदिनविते का छन् तेती ओटा पिण्ड हुने खीर पकाइ तेतीनैओटापिण्ड बनाउनु ।

अब शुद्धसम्यायेका भूमिमा उत्तरपटि यौटो वेदि बनाइ इष्ट देव को पूजा गर्नु कुशका कूर्चमा । र होम वेदी तेसदेखी-दक्षिणपटि बनाइ, कुशजल समाती—

अद्य अमुकगोत्रस्य अमुकनाम्नो दिवंगतस्य भगवदपचार-भागवतापचाराऽसह्यापचारनिवृत्तिपूर्वकं श्रीलक्ष्मीनारायण-सन्निधिप्राप्तयेऽमुकदिनसंबन्धि पिण्डदानकर्म अहं करिष्यामि ॥

वेदीमा अग्निस्थापना गरी, वालि, आज्यधारा आहुति गरी, तिल र घिउले नारायण, वासुदेव, विष्णु, मन्त्रले १०८ आहुति होमी समाप्तगरी । अबहोमवेदीदेखि दक्षिणपटि पिण्ड-वेदी बनाइ वेदीमाथी कुशओछ्याइ, मृतात्मालाइ आवाहनगर्नु ।

आबाहयाम्यहं देवं जीवं सर्वगतं विभुम् ।
वेद्या मस्या मद्दश्य त्वं प्रविशाद्य नमोऽ स्तुते ॥

भनि फूल र पहेलाअक्षता वेदीमा छरी, अपसव्यभै—

अद्यअमुकगोत्रामुकनामन् दिवंगत ते अर्घ्यपाद्याचमनस्नान-बस्त्रोपवीतगन्धपुष्पधूपदीपनैवेद्यादीनि स्वधा नमः संपद्यन्ताम् ।

भनि वेदीमा अर्घ्यआदि उपचार दियेर, गुलियो र गाइकोघिउकोचिल्लो भयेका पिण्ड हात मा लिइ दक्षिण फर्की पितृतीर्थले—

अद्यामुक गोत्रामुकनामन् दिवंगत परमाह्लादजनकः अमुकदिनसंबधिः एष पिण्डो मया दीयते तवोपतिष्ठताम् स्वधा नमः ।

भनि कुश पुष्प माथी वेदीमा राखिदिनु र दुनामा जल-पनि राखी तुलसी पुष्प चन्दन भृङ्गराज आदिले पूजि दूधले स्नान गराइ, उनिका कपडाले त्वा, धागाले ढाकनु ॥ येस्तै १० दिनसंमगर्नु । वेदीकाछेउमा दुनाआदिमा दूध जल दिनु—

श्मशानानलदग्धोऽसि परित्यक्तोऽ सि बान्धवैः ।
इदं नीरमिदं क्षीर मत्र स्नाहि इदं पिव ॥ भनि
कृष्ण कृष्ण कृपालु स्त्व मगतीनां गतिप्रद ।
संसारार्णवमग्नानां प्रसीद पुरुषोत्तम ॥१॥

भनि प्रार्थनागरि । हातमा पहेला अक्षता धरी "भोजी-वात्मन् यत आगतस्तत्रव्रज', भनि जीव लाइ विसर्जन गरि पिण्ड जलमा सेलाउनु । अब स्नान गरि शुद्धवस्त्र पैरी, पकाइ भोग-लगाइ प्रसादलिनु ।

समर्थभये र पवित्रमिले आफ्नाघरको नखानु, नत्रखानुं ।

इति ॥

नवमदिनमा सवैसपिण्डहरूले स्नानगरी । लावा दूबो आदि लिएर स्त्रीजनलाइ अगाड़ीलगाइ मृतकभयेका घरगै लावा

दूबो छरीदिनु—दूर्वावत्कुलवृद्धिस्ते लाजाइवविकासता । भनि ।

अब दशमदिनमा सबैबन्धुहरू ले क्षौरगर्नु कर्तालिपनि फेरी क्षौरगर्नु पञ्चगव्यलिनु समाप्तितक । नञ्यायज्ञोपवीत फेर्नु । दशमदिनमा वेदीविसर्जन गर्नु ॥

इतिदशदिनविधि ॥

अब दशमदिनमा अथवा एकादशदिनमा पाथेयपिण्डदिनु पैलिदिन कर्ताले आचार्यादिलाइ निमंत्रणा गर्नु ।

अब श्राद्धकादिन स्नानआदिगरेपछी आचार्यादिका सांने श्राद्धगर्ने ठाउमागै लामू मुण्डलबनाइ त्यसमा चतुर्व्यूहको ठाउँ गराइ श्राद्धगर्ने ठाउमातिल सर्सिउँ छरेर, दीप बालेर, सामग्री एकठाउमा राखी, कर्मपात्र बनाइ त्यसजलले त्योठाउर सामग्री सेचनगरी (अपवित्रः) मन्त्रले ।

कुशजलसमाती देशकालादि उच्चारण गरि—

अद्य अमुकगोत्रस्य अमुकनाम्नो दिवंगतस्य परमपदगमनाय सर्वबाधानिवृत्तिपूर्वकं परमपदप्राप्तये भगवत्कैंकर्यरूपेण चतुर्व्यूह पूजनपूर्वकं पिण्डदान महं करिष्ये (करिष्यामि) ॥

भनि पानिछोडी । पूर्वादिका क्रमले चारघड़ामा वासुदेव, संकर्षण, प्रद्युम्न, अनिरुद्ध, लाइस्थापनागर्नु । र आवाहन गर्नु पँहेलाअक्षतालियेर—

अद्य अमुकगोत्रस्य अमुकनाम्नो दिवंगतस्य पाथेयपिण्ड-

दानकर्मणि वासुदेवसंकर्षणप्रद्युम्नाऽनिरुद्धानावाहयामि, स्थापयामि, यथोपचारैः पूजयामि ।

भनि आवाहनादि गरी अर्घ्यादिउपचार समर्पण गर्नु—

अर्घ्यपाद्याचमनस्नानवस्त्रधूपदीपनैवेद्यादीनिवोनमः ।

भनि, पुनराचमनादि गरि । अब वासुदेवादिका अगाडी चतुष्कोण मण्ड़ल गराइ प्रत्येकमनुष्यको आहार पुगनेनैवेद्य जलसहित ठिकगरी, एकभागलियेर कुशोदकसमाती इदमन्न भूस्वामिस्वरूपिणे नारायणाय नमः, भनि मण्डलमा राखि । अब वासुदेवादिका अगाडि राखि जल कुश लिएर "अद्य अमुकगोत्रस्य अमुकनाम्नो दिवंगतस्य तृप्तये इदमन्नादिकं वासुदेवादिभ्यो नमः," भनि जलछोडीदिनु ।

पुनराचमनादि समर्पण गरी । अब प्रद्युम्नकाअगाडि वेदीमा कुश पुष्प ओछ्याइ अपसव्यभै मृतात्मा लाइ आवाहन गर्नु "अद्यामुकगोत्रोऽमुकनामा दिवंगतः त्वा मावाहयामि" भनि पँहेलाअक्षता र पुष्प वेदीमाथी राखी, अर्घ्यादिदिनु 'अद्यामुक गोत्रामुकनामन् दिवंगत ते अर्घ्यं पाद्याचमनस्नान वस्त्रधूपदीपनैवेद्यादीनि नमः संपद्यन्ताम् ।" भनि अब पिण्ड र जल कुश लिएर "अद्य अमुकगोत्र अमुकनामन् दिवंगत ते एष पिण्डः स्वधानमः ।" भनि वेदीमा राखि, दुनामा जलराखी ':अद्यामुकगोत्रामुकनामन् दिवंगत ते इदं जलपात्रं स्वधानमः ।'

भनि पिण्डकाछेउमा राखि । अनि चन्दन आदिले पिण्डपूजि पिण्डमाथी दूधधारा दियेर । 'भोजीवात्मन् स्वस्थानं व्रज'

भनि—

पँहेला अक्षताले विसर्जन गरी । सव्यभै नमस्कार गर्नु

अत्रकार्येषु यच्छिद्रं कर्मतो मन्त्रतोऽपि वा ।

सर्वं संपूर्णतां नीत्वा नारायण प्रसीदतु ॥१॥

भनि ॥

इतिपाथेयम् ॥

अब एघारौंदिनमा

मध्यमषोडशीविधि गर्नु । नित्यस्नानादि गरि फराक भूमि शुद्ध गरी, षोडशीको वेदी बनाउनु, सोरओटा कूर्च स्थापनागर्नपुगने लामू र एकहातको चौड़ा बनाइ, सोर चामलेका थुप्रा पातमाथी राखि कूर्चपनि राखि, तिनी सबै का साम्ने प्रत्येक दीप बाली, पँहेला अक्षताले विष्णु आदिलाइ आवाहन गरी पूजनु । (२३) मा

अब यहां प्रपन्नले देवतान्तरादिको आराधना किनत भन्नेप्रश्न भये उत्तरछन् पाञ्चरात्रादिमा,

चतुर्व्यूहात्मकं सर्वं स्मृत्वा, इत्यादि

रुद्रादयः संकर्षणविभूतयः। धातायमः– विष्णुः १२

आदित्याः–अनिरुद्धविभूतयः ।

सर्वैलाइ चतुर्व्यूहस्वरूप संझी । रुद्रादिलाइ संकर्षणका विभूति संझी, ब्रह्मायम, आदित्य विष्णुलाइ अनिरुद्धका विभूति संझी,

ब्रह्मा शक्र श्च रुद्र श्च गणेशो भास्कर स्तथा ।

विचिन्त्या वासुदेवस्य तनुभूता विभूतयः ।

नान्यं देवं नमस्कुर्यां त्तच्छरीरतया विना ॥

इत्यादिमा ब्रह्मादिदेवता वासुदेवका विभूति हुन् भनि वासुदेवकैअङ्ग संझी आराधनागर्नु, भगवान्का अङ्गविना स्वतन्त्ररूपले अरूदेवको आराधना नगर्नु, भनेकाले स्वतन्त्र आराधनाको मात्र निषेध छ र प्रपन्नत्व भङ्गशंकाहुँदैन ॥ भित्ताविना चित्र नभयेझैं[१] सामान्यविधि त्यागेर विशेषविधि हुनसकतैन, र विशेषशास्त्रमा बतायेका अङ्गविधि माथि अङ्गिविधि गर्नु नै प्रपन्नको कर्मनिष्ठा हो ॥ विस्तार अरूनै ग्रन्थमा छ ॥

पिण्डोदकप्रदानाद्यं कर्मचैवौर्ध्वदेहिकम् ॥१२२॥

निर्वर्त्यविधिनाधर्मसामान्येनाऽवशेषतः ॥१२३॥

इत्यादिमा ।

अब अद्य अमुकगोत्रस्य अमुकनाम्नो दिवंगतस्य मध्यमषोडशपिण्डदानकर्मणि, १ विष्णु, २ शिव, ३ यम, ४ सोम, ५ हव्यवाह,
६ कव्यवाह, ७ काल, ८ रुद्र, ९ पुरुष, १० प्रेत, ११ विष्णु, १२ ब्रह्म, १३ विष्णु, १४ शिव,
१५ यम, १६ पुरुषात्मकं, भगवन्त मावाहयामि, षोड़शस्थानेषु स्थापयामि पूजयामि ।

भनि, शोड़श कूर्चमा अक्षता राख्नु र अव आसन कुशका टुकुरा राखि १६ स्थानमा अर्घ्यादि गर्नु —

---

[१]संध्याविना भगवत्सेवाझैं ।

अद्य अमुकगोत्रस्य अमुकनाम्नो दिवंगतस्य तृप्तये अर्घ्यं-पाद्याचमनस्नानवस्त्रोपवीतगन्धपुष्पधूपदीपनैवेद्यादीनि विष्ण्वा-दिपुरुषान्तात्मकाय भगवते नमः संपद्यन्ताम् ।

भनि कूर्चमा समर्पण गर्नु । र दुनाआदि मा दूध जल प्रत्येक मा दिनु, अनि पुनराचमनादि गराइ । प्रणामगर्नु ।

अबयिनी सबै का साम्ने वेदीमा कुशओछ्याइ अपसव्य-भै पँहेला अक्षता हातमा लिएर—

अद्य अमुकगोत्र अमुकनामन् दिवंगत भोजीवात्मन् त्वामावाहयामि ।

भनि वेदीमा अक्षता छरी । अर्घ्यआदिगर्नु—

अद्य अमुकगोत्र अमुकनामन् दिवंगत ते अर्घ्यंपाद्याचमन-स्नानवस्त्रगन्धपुष्पधूपदीपादीनि स्वधानमः ।

भनि वेदीमा राखी, अब पिण्ड हातमा लिएर—

अद्य अमुकगोत्र अमुकनामन् दिवंगत ते एते पिण्डाः स्वधा नमः संपद्यन्ताम् ॥

भनि शोडश कुर्चका साम्ने वेदीमा १६ ठाँउमा राखि दिनु, र जलपात्र (दुना) पनि प्रत्येक ठाउमा राखि दूधजल भरी—

अद्य अमुकगोत्र अमुकनामन् दिवंगत ते पिपासादिशान्तये एते सजलघटा वा एतानि पुटकानि स्वधानमः ।

भनिदिनु । र चन्दन पुष्प आदिले पिण्डपूजि पिण्डमाथि दुधका धारा दिइ, नमस्कारगरि । पीताक्षताले —

'भोजीवात्मन् स्वस्थानं व्रज ।' भनि विसर्जन गर्नु =

यस्मादावाहिताश्चात्रसर्वेतत्रव्रजन्तुभो ।

भनि सबैकूर्चादिमा पिताक्षताले विसर्जन गर्नु ।

इतिमध्यम षोडशोविधिः ॥

एघारौंदिनैमा घटदान

अब वृक्षका फेदमा वेदी बनाइ माझमा वृक्षका आड़मा वेदीमाथी धानराखि त्यसमाथि घड़ा जलसहितको राखी, पूर्ण-पात्रमाथी कूर्चराखि त्यसका ओरीपरी ३६० घड़ामा सर्वद भरि । विचका कूर्चमा जीवलाइ आवाहन गरि पूजनु,

भोजीवात्मन् त्वामावाहयामि स्थापयामि पूजयामि उपचारान् स्वीकुरुस्व ।

भनि पँहेला अक्षताले आवाहन गर्नु । र आसन दिनु कुशका टुकुराको—

अद्य अमुकगोत्रस्य अमुकनाम्नो दिवंगतस्य ते इदमासनं स्वधानमः । भनि

अब अर्घ्यादि दिनु;

अद्य अमुकगोत्र अमुकनामन् दिवंगत ते अर्घ्यंपाद्याचमन-स्नानवस्त्रोपवीतगन्धपुष्पधूपदीप नैवेद्यादीनि स्वधानमः ।

भनिदिनु । घडाछोइ कुशजललियेर—

अद्य अमुकगोत्र अमुकनामन् दिवंगत ते स्नानपानादिना-

पिपासादिशान्तये सजलाएतेकुम्भाः (वा एतानिपुटकानि) स्वधानमः।

भनि दियेर। धूपवत्ति बालि नमस्कारगरि–अब पँहेला अक्षताले विसर्जन गर्नु—

भोजोवात्मन् स्वस्थानं व्रज। भनि॥

इतिघटदानम् ॥

यो ३६० घड़ा दीनेविधि पनि भगवत्शास्त्रसिद्ध छ—

नित्यं च प्रतिमासं च। सोदकुंभं प्रदद्यात् तु।

इत्यादि बतायेको छ। वृ० हा० आदिमापनि छ॥

अबसपिण्डी

अब बाह्रवाँदिनमा सपिण्डि गर्नु सपिण्डिकापैलिदिन बेलुका संध्यामा कर्ताआदिले आइ विशेषज्ञानी सदाचारी, पञ्चसंस्कारसंपन्न शरीरकादोषनभयेका चार श्रीवैष्णव लाइ वासुदेव संकर्षण प्रद्युम्न अनिरुद्ध नामले निमन्त्रणा गर्नु—

अब सपिण्डिगर्नेदिनमा आचार्यले सहित भै आएका उनिचार जना लाइ हातपाउ शुद्धगराइ आसनमा वसाइ चन्दन-आदिले पूजि प्रणामगर्नु।

अब आचार्यले हात पाउ धोइ आचमनगरी, यज्ञगर्न उचितभूमि लिपाइ रङ्गवल्ल्यादिले सुन्दरपारी, तेसका माझमा एकहातको चारपाटे होमवेदी बनाउनु होमवेदीदेखि दक्षिणपट्टि

२४ अंगुललामू ४ अंगुलचौड़ा सपिण्डिवेदी बनाइ दुवैवेदीमा पञ्च-भूसंस्कार गर्नु।

अब कर्ताले आचमन प्राणायाम गरि हातमा जल अक्षता ताम्बूल दक्षिणा लिएर संकल्पगर्नु—देशकालादि भनि,

भगवदाज्ञया भगवत्कैंकर्यत्वेनभगवत्प्रीत्यर्थ ममुकस्य-दिवंगतस्य भगवदपचार भागवतापचाराऽसह्यापचारनिवृत्ति-पूर्वकं श्रीलक्ष्मीनारायणसायुज्य प्राप्त्यर्थं सपिण्डिकर्मंकरिष्यामि तदर्थं च विष्वक्सेनपूजनंकालकामविश्वेदेवपूजनं च करिष्यामि,

यो संकल्प भरी पलाशका पातका माझका चावलका थुप्रामा विष्वक्सेनको पूजागर्नु र प्रार्थनागर्नु—

यस्यद्विरदवक्त्राद्याः शासनेस्थिरवृत्तयः।
समे वैकुण्ठसेनानीर्भूयात्सर्वत्रविघ्नहा॥

अब पुण्याहवाचन गरी त्योजलले आफुलाइ यजमानको घर यज्ञका सामान पनि प्रोक्षण गरि।

अब सपिण्डिवेदीमा दक्षिणबाट उत्तरतिर ५ रेखापारी रेखामा २।२ कुश राखि तिनीमा र निमन्त्रणागरेका ब्राह्मणका विग्रहमा पनि फूल अक्षताले वासुदेव संकर्षण प्रद्युम्न अनिरुद्ध यी चार मूर्तिलाइ आवाहन गरि, पूजनु। पाचवाँ कुशका स्थान-मा कालकामविश्वेदेवलाइ, आवाहनगर्नु—

ओंविश्वेदेवा शृणुतेमं हवं मे येऽअन्तरिक्षे यउपद्यविष्ठा। ये अग्निजिह्वाउतवा यजत्राआसाद्यास्मिन् बर्हिषि मादयध्वम्॥

भनि । र अर्घ्यादि गर्नु —

ओमद्यामुकस्य सपिण्डिनिमित्तककालकामसंज्ञकविश्वेदेवा एतान्यर्घ्यपाद्याचमनस्नानवस्त्रोपवीतगन्धपुष्पधूपदीपनैवेद्य-दक्षिणादीनिवोनमः ।

भनिविश्वेदेवमा सबै उपचार दिनु । र प्रणाम गर्नु ।

अब वासुदेवको आवाहन गर्नु =

आवाहयाम्यहं देवं वासुदेवं जगत्पतिम् ।
अमृताध्मातमेधाभं विद्यु्त्सदृशवाससम् ॥
एह्येहि पुण्डरीकाक्ष शरणागतवत्सल ।
सर्वकाम प्रदाचिन्त्य सर्वशक्तिबलान्वित ॥ इति ॥

अबसंकर्षणलाइ=

आवाहयाम्यहं देवं संकर्षण मनामयम् ।
शशाङ्कशतसंकाशसजलाम्बुदवाससम् ॥
एहिसंकर्षणाचिन्त्य देवभक्तजनप्रियः ।
वाङ् मनःकायसंभूतमलत्रितयनाशन ॥ इति ॥

प्रद्युम्नभावाहनम्

देवमावाहयाम्यद्य प्रद्युम्न मपराजितम् ।
दुर्वाङ्कुरदलश्यामं शशाङ्कांशुसमाम्बरम् ॥
कामः कामप्रदः शान्तः कमनीयगुणालयः ।
प्रद्युम्नाम्येहिदेवेश प्रद्योतितचराचर ॥ इति ॥

अनिरुद्धावाहनम्

आवाहयाम्यहं देवं मनिरुद्धं जगद्गुरुम् ।
पद्मपत्राग्रसंकाशं रक्ताम्बरविभूषणम् ॥
अनिरुद्ध त्वमभ्येहिव्याप्ताशेषचराचर ।
सर्वेषां प्राणिनां कर्मसाक्षिभूतः परात्परः ॥

सर्वेषांध्यानम्

सर्वेचतुर्भुजाध्येयाः शंखचक्रगदाधराः ।
किरीटकौस्तुभधरावैनतेयासनेस्थिताः ॥
प्रोद्यताइवचोद्धर्तुं प्रेतभूतं हि नारद ॥

येस्तरी आवाहन गरी अर्घ्यादिगर्नु अर्घ्य पाद्याचमन स्नान वस्त्रजनैचन्दनपुष्पधूप वत्ति नैवेद्य ताम्बूल प्रदक्षिणा नमस्कार लेपूजनु ।

अब चाँदिआदिका पात्रमा वा दुनामा मधुपर्क बनाउनु-जस्तै—

—

मधुपर्क

एकपलादहि घिउ मधु (चिनीकपूर), (मधुनखाने लाइ) मिलाइ तुलसी राखि मूलमन्त्रले अभिमंत्रण गरि, चारैमा निवेदन गर्नु ।

गृहाण चेमं मधुपर्कमाद्यं,
संसारनाशनकरं ह्यमृतेनतुल्यम् ।

नारायणेन रचितं भगवत्प्रियाणां,

दाहे चशान्तिकरणं सुरलोकपूज्यम् ॥

भनि । हस्त पाद शुद्धगरायि जितन्ते ले स्तुतिगर्नु अब होमवेदीमा ५ भूसंस्कार गर्नु र अग्निस्थापना गर्नु । अग्निका दक्षिणपटि ब्रह्मा स्थापना गर्नु, १२ कुशको ब्रह्मकूर्च राखि, पूजि । अरुसवैपात्रहरू राखि कुशले परिस्तरणगर्नु, प्रणीताका जलले परिषेचनगर्नु, समिधा राखि आज्यधाराआहुति होमनु घिउ पायसले पुरुषसूक्तभन्दै हवन गर्नु घिउले श्रीसूक्तद्वारा होमी, घिउचिनीतिलले नारायणअनुवाक विष्णुसूक्त भूसूक्त ले होमी । नारायण, वासुदेव, विष्णुमन्त्र र मन्त्ररत्न लेपनि हवन· गर्नु र—

ओं वासुदेवायनमः स्वाहा,

ओं संकर्षणायनमः स्वाहा,

ओं प्रद्यु म्नायनमः स्वाहा,

ओं अनिरुद्घायनमः स्वाहा,

इनि प्रत्येकलाइ १०८ होमी, पार्षद लाइ बलि दिनु र पूर्णाहुति गर्नु ।

अब ३ पिण्डघिउ चिनीतिल (मधु) मिलायेका बाटुला र यौटोलामू नरियलजस्तो पारी ।

(अब चारमूर्त्तिलाइ आवाःहनादिले पूजि) पूर्वतिरफर्कि देवतीर्थले यौटोबाटुलोपिण्डलियेर प्रद्यु म्नका ठाउमा—

ओंप्रद्यु म्नाय तत्पितृस्वरूपाय स्वाहा ।

भनि वेदीमाथी कुशमाथि राखि । अर्कोपिण्डलियेर—

ओंसंकर्षणाय तत्पितामहस्वरूपाय स्वाहा ।

भनि संकर्षणकास्थानमा राखि । तेस्रो लियेर—

ओंवासुदेवाय तत्प्रपितामहस्वरूपाय स्वाहा ।

भनि वासुदेवका स्थानमा राखि । अब लांचो अनिरुद्धको पिण्ड (मृतव्यक्तिकोपिण्ड) सुनकासिन्काले वा कुशकाफेदले ३ टुकुरापारि, बराबरीका ३ भागपारि अवयौटोभागको डल्लो लियेर उत्तरतिर मुखभै 'ओं अनिरुद्धस्वरूपं दिवंगतममुकं प्रद्यु म्नस्वरूपे तत्पितरि विलापयामि' भनि प्रद्यु म्नकापिण्डमा मिलाउनु ।

अब अर्कोभाग लिएर 'ओं अनिरुद्धस्वरूप दिवंगत अमुकं संकर्षणस्वरूपे तत्पितामहे विलापयामि', भनि संकर्षणकापिण्डमा मिलाउनु । र अर्कोलियेर 'ओं अनिरुद्धस्वरूपं दिवंगत ममुकं वासुदेवस्वरूपेतत्प्रपितामहे विलापयामि', भनि वासुदेव स्वरूप-पिण्डमा मिलाइ । यस्तरी सपिण्डनगरि पिण्ड चन्दनादिले पूजि कपड़ाले ढाकि नीराजनगर्नु र हातमा फुललिएर महापुरुष विद्याले प्रार्थनागर्नु ॥

श्रीवैष्णवस्त्रीको विशेष

स्त्रीजाति परंपदभयेको भयेयिनैचतुर्व्यूहका पत्नि-स्वरूपमा सपिण्डनगर्नु, अरुसवै उस्तैगरि पिण्डमिलाउदा क्रमैले—'ओं नित्यानन्दारूपां अमुकां दिवंगतां (स्त्रियं) सत्यास्वरूपायां

तत्श्वश्रूं विलापयामि ।' मिलाउनु प्रद्युम्न पत्निकापिण्डमा
एवं-अर्को 'ओं नित्यानन्दारूपां दिवंगता ममुकां हिरण्या
स्वरूपायां तत्प्रश्वश्रूंविलापयामि । भनि ।

ओं नित्यानन्दास्वरूपां दिवंगता ममुकां तद्वृद्धप्रश्वश्रूं
विलापयामि । भनि ॥ पौंठकरे (२७-१०-५)

प्रार्थना

नमो विष्णुपदस्थेभ्यः स्वधा वः पितरो नमः ।
हरये पितृनाथाय अग्निसोमात्मने नमः ॥
सत्सोमपात्मने विष्णो नमो बर्हिषदात्मने ।
आसंसाराभिजनका अग्निष्वाता तथाच्युत ॥
पितामहाः सोमपास्त्वं त्व मन्ये प्रपितामहाः ।
तुभ्यं नमो भगवते पितृमूर्त्तेऽ च्युताय च ॥
नारायणाय हंसाय विष्णो त्रिपुरुषात्मने ।
मुक्त्वा त्वामेव भगवन् ननमाम्यर्चयानि च ।
न तर्पयामि विश्वेश नान्य मावाहयाम्यहम् ॥ इति ॥

अब निमन्त्रितब्राह्मणलाइ भक्षभोज्यादिले भोजनगराउनु, ब्राह्मणभोजनकासमयमा विष्णुसहस्रनामको पाठगर्नु ।

एको विष्णु र्महद्भूतं पृथग्भूतान्यनेकशः ।
त्रील्लोकान् व्याप्यभूतात्मा भुङ्क्तेविश्वभुगव्ययः ॥

उत्तरापोशनदिइ, अब चुठायेर, आसनमा राखि ताम्बूल छाता पादत्राण वस्त्र जलपात्र दक्षिणा दियेर आशीर्वादप्रार्थना गर्नु यजमानले—

दातारोनो ऽभिवर्द्धन्तां वेदाः संतति रेव च ।
श्रद्धा च नो माव्यगमद् बहुदेयं च नो ऽस्तु ॥

ब्राह्मणले=

दातारोवो ऽभिवर्द्धन्तां वेदाः संतति रेव च ।
श्रद्धा च वो व्यगमद्बहुदेयं च वोऽस्तु ॥

ब्राह्मणको उच्छिष्ट पिण्डमा छरि प्रार्थना गर्नु—

पिता पितामह श्चैवतथैव प्रपितामहः ।
मम तृप्ति प्रयान्त्वद्य विप्रदेहेषु संस्थिताः ॥
पिता पितामह श्चैव तथैव प्रपितामहः ।
मम तृप्ति प्रयान्त्वद्य होमाप्यायितमूर्तयः ॥
पिता पितामहश्चैव तथैव प्रथितामहः ।
तृप्ति प्रयान्तु पिण्डेन मयादत्तेन भूतले ॥ भनि ॥

ब्राह्मणविसर्जन

ओं वाजे वाजेऽ वत वाजिनो नो धनेषु विप्रा अमृता ऋतज्ञाः ।
अस्य मध्वः पिबत मादयध्वं तृप्ता यात पथिभिर्देवयानैः ॥

भनि ब्राह्मणलाइ प्रणामगरि, विसर्जनगर्नु । पिण्ड जलमा सेलाउनु । अब यथाशक्ति सबैलाइ भोजन गराइ आफुले लिनु ॥ (वैष्णव श्राद्धमहिमा) दीक्षातुल्य यो श्राद्ध कुगतिलाइ सुगति दिने वाला हो तेसोहुदा सर्वप्रकारले यथोचित् प्राप्तभयेका वस्तुले पवित्रले योश्राद्धगरोस । उत्तमकाल द्वादशी, पात्र श्रीवैष्णव, स्थानभगवान्कोमन्दिर ॥ इतिसपिण्डनम् ॥

अब मासिकादिश्राद्धपनि वैष्णवले गर्नु पर्छ जस्तै—

नित्यं च प्रतिमासं च पित्रोः श्राद्धं विधानतः ।

सोदकुंभं प्रदद्यात्तु यावदाब्दान्तिकं नरः ॥

(वृ० हा०। र पाञ्चरात्रादिमा छ)

इत्यादिविधिहुनाले ॥

उत्तमषोडशी

बाह्रवाँदिनमा सपिण्डिभै सकेपछि कर्मपात्रो बनाउनु, अब आचार्यले सहितभयेर कर्ताले शुद्धठाउमा पूर्वबाट पश्चिमतिर लामूवेदी बनाइ पञ्चभूसंस्कार गरि, रङ्गबल्ली लगाइ, वेदीका साम्ने १६। या १ दीप बाली पूजि, अब सकेघड़ामाथी नत्रपातमाथी १६ थुप्रा चावल राखि १६ व्यूहलाइ र सत्रवाँ थुप्रामा कूर्चराखि विश्वक्सेनलाइ पूजागर्नु, जस्तै विष्वक्सेनलाइ—

ओं भूर्भुवःस्वः सूत्रवतीसहितं विष्वक्सेन मावाहयामि स्थापयामि पूजयामि ।

भनि पँहेला अक्षताराखि आसन (कुश) राखि अर्घ्यादिले पूजि, नमस्कारगरि । अब १६ ठाउका कूर्चमा आवाहनगर्नु जस्तै—

अद्यामुकगोत्रस्याऽ मुकनाम्नोऽ स्मत्पितृस्वरूपिणो भगवतः प्रीतये भगवदाज्ञया करिष्यमाणषोडशपिण्डदानान्तर्गतो न मासिकद्वितीयमासिकत्रैपाक्षिकतृतीयचतुर्थपञ्चमषष्ठोनषाण्मासिकसप्तमाष्टमनवमदशमैकादशद्वादशोनाब्दिक मासिकपिण्डदान-

कर्मणि प्रद्युम्नानिरुद्धसंकर्षणाधोक्षजकेशवनारायणमाधवगोविन्दविष्णुमधुसूदनत्रिविक्रमवामनश्रीधरहृषीकेशपद्मनाभदामोदरानावाहयामि । भनि । अनि—

इहोपविश्योपहारान् स्वीकुर्वन्तु ।

भनि आसन अर्घ्यपाद्यादि दिनु । नैवेद्य पुनराचमन नीराजन पुष्पसमर्पण गरि, प्रणाम गर्नु । अब साम्ने होमवेदी बनाइ अग्निस्थापी, वसुर ब्रह्मापूजि, आज्याघारा होमी, मूलले १०८ होमी, २४ केशवादिले होमी, पूर्णाहुतितक होमी, विसर्जनगरी, अब व्यूहका अगाडी पिण्डवेदी बनाइ १६ कोठापारि, तिलछरि, फेरी साम्ने अर्कोकोठो पारिपैलि तेसमा र अरुमापनि गाइका घिउमा सिद्धभयेकोनैवेद्य पातआदिमा राखि, एकभाग कुशजलका साथ छोड़ ।

'इदमन्नादिकं भूस्वामिस्वरूपिणेनारायणाय नमः स्वाहा', भनि मण्डलमा राखि । अब १६ भाग लिएर कुशजल समात्रि ।

'अद्यामुकगोत्रामुकनामास्मत्पितृस्वरूपिभ्यः प्रद्युम्नादिदामोदरान्त्येभ्यः स्वाहा । भनि प्रद्युम्नादिका साम्ने वेदीमा राखि सवैमा जलका दुनाराखि, पुनराचमनादि दिएर अब तिनका साम्ने प्रद्युम्नादिका शोझा वेदीमा कुश ओछ्याइ, फेरी अर्घ्यादि लिएर—

अद्यामुकगोत्रामुकनामास्मत्पितृस्वरूपिप्रद्युम्नादिदामोदरान्त्येभ्यः स्वाहा नमः ।

भनि दिनुर । पिण्डलिनुर कुश जलका साथ,

अद्यामुक गोत्रामुकनामास्मत्पितृस्वरूपिप्रद्युम्नादि दामोदरानन्तेभ्यः स्वाहा ।

भनि प्रद्युम्नादिकासाम्ने वेदीमा राखि प्रत्येकमा जलका दुना राखि, आचमनादि गराइ, चन्दनादिले पूजि, दुधले स्नान गराइ, प्रणामगरि विसर्जन गर्नु ।

प्रद्युम्नादिमहाभागाः प्रसीदन्तुममोपरि ।
यन्न्यूनतातिरिक्तं स्यात् सर्वं संपूर्णतां व्रजेत् ॥
नमो ब्रह्मण्यदेवाय गोब्राह्मण हिताय च ।
जगद्धिताय कृष्णाय गोविन्दाय नमो नमः ॥

भनि पिताक्षता छरी नमस्कार गरि, समाप्तगर्नु ॥

इतिउत्तमषोडशी ॥

अब गाइ भूमि विष्णुशय्या सुवर्ण प्रतिमादि जो जो दिनसकिन्छ पूजागरि ब्राह्मणलाइ पनि पूजि दिनु--१० दानपनिदिनु ॥ (गाइ, भूमि, सुनघिउ, कपड़ा, पैसा, धान, गुड़, चाँदी, नून) ॥ इति ॥

अबमासिकादिमा

सोदकुम्भं प्रदद्यात्तु यावदब्दान्तिकं नरः ।

इत्यादिबतायेझैं पाक्षिक मासिक आदिमा पैलिदिनै पुष्प ताम्बूल आदि लिएर कर्तालि आचार्यादिलाइ निमन्त्रणा गर्नु । (भागवतलाइ) ।

अब उसदिन कर्ताले विधिले नित्यकर्मगरि, आयेका

निमन्त्रितभागवतलाइ अर्घ्यादिले सत्कारगरि शुभआसनमा राखी, अबगोबरले शुद्धगरेका ठाउमा पुरुषसूक्तकाविधिले लक्ष्मीनारायणको आराधनागरि गोघृतमासिद्धभयेकोनैवेद्य निवेदन गरि, पुनराचमनादि र नीराजनगरी पुष्पलिएर प्रार्थना—

भगवन्देवदेवेश भक्तरक्षणतत्पर ।
अस्मत्पितृस्वरूपीत्वं प्रसन्नो भवसर्वदा ॥

भनि अब सुगन्धिसर्वदभरेकोनतावार नफलामकोघड़ा भगवान्लाइ निवेदनगरि अब नित्यहोमगरि, मङ्गलाशासन मन्त्रपुष्पांञ्जलि अर्चना गरि भगवान्लाइसाष्टाङ्गगरि । अब महाभागवतआराधनागर्नु, पुरुषसूक्तले उपचार निवेदन गरि नीराजनगरि, अर्घ्यादिगरि ।

अब उत्तर या पूर्व फर्कायेर, शुद्धआसनमा वसाइ हातजोड़ी 'भोअस्मत्पितृस्वरूपिणो महाभागवताचार्या वः आसनं समर्पयामि', भनि आसनदिनु । 'हस्तप्रक्षालनार्थे अर्घ्यं समर्पयामि', भनि हस्तप्रक्ष्यालनगर्नु । 'पादप्रक्षालनार्थेपाद्यं समर्पयामि, भनि पाउधोइदिनु । 'आचमनार्थे आचमनीयं समर्पयामि', भनि आचमनगराउनु । शुद्धवस्त्रले 'हस्तपादपुछनु । पस्किनेठाउमा मण्डलबनाइ प्रजापतिस्मृ० 'पत्रावल्यः पवित्राःस्युर्विप्राणांश्राद्धभोजने', भनेका अनुसारले मण्डलमाथि केलाकापात टुप्पाभयेका टुप्पोपूर्वफर्काइ जललेशुद्धगरि, दाहिनेतिर जलपात्रादिराखि, पस्कनु जस्तै पैलि खिर अनि सख्खरपुङ्गल, घिउ चटनी, पिउने, अब जो जो शुद्धसात्विकसिद्धभयेको चावलप्रसाद

आदिसवैचिजपस्केर 'ओं अमृतोपस्तरण मसि', भनि आचमन-गराइ जलसितपरिक्रमागरि भगवान्कोतीर्थ पिलाइ विस्तारै २ तृप्तहउञ्जेल भोजनगराउनु । ब्राह्मणलेखाँदा कर्तालि कठवल्ली विष्णुसहस्रनाम मन्त्ररत्न पाठगर्नु, जपनु अब तृप्तभये पछि 'ओं अमृतपिधान मसि भनि आचमनगराइ । उठायेर चुठायेर । राम्रा आसनमाराखि चन्दन आदिले पूजि पैलि भगवान्लाइ निवेदनगरेकोघड़ा र दक्षिणा वस्त्र ताम्बूल समर्पण गरी साष्टाङ्ग गर्नु । पुरुषभयेदेखि अर्थपञ्चक आकारत्रय तत्वत्रयजानेका ५ संस्कार भयेकाभागवतको श्रीपादतीर्थ लिनु । स्त्रीकर्ता भये भगवान्कोतीर्थ मात्रलिनु र । ब्राह्मणविसर्जन गरि[1] आफुले पनि लिनु पैलि बालवृद्धादिलाइ खवाइ । भूमिमा शयन गर्नु तेसदिन ॥

॥ इतिमासिकादि शुभम् ॥

—•—

[1]नित्यकर्ममा लिनेतीर्थहरुलिनु ॥

अथवैकुण्ठोत्सव=

१३।१६।४५। दिनमा ६ मैना वर्षदिनआदिमाजैलेसकिन्छ सकेसम्मचाँडैगर्नु ॥

६ अथतीर्थस्नानविधि=

स्नाननगरी कुनैजपहोमादिककर्मनगर्नु, नवछिद्रभयेको अत्यन्तअशुद्धशरीर स्नानले शुद्धहुन्छ ।

यो तप्तचक्राङ्कित (श्रीवैष्णव) कोसद्गतिकालागिमात्रहो यो सबैविधि तप्तचक्राङ्कित नभयेकाजनकालानि ह्वैन । र श्रीवैष्णवकासद्गतिकालागि जुन्दिन वैकुण्ठोत्सवनारायणबलि गरीन्छ त्यसदेखि पैलादिनगर्नेविधि तीर्थस्नानहो । उसका पैला-दिन २४ तप्तचक्रांकित, विद्वान्सदाचारी, शरीरकादोषनभयेका-उत्तमब्राह्मणलाइ केशवआदि व्यूहका नामले पानसुपारि दियेर निमन्त्रणागर्नु । बिहाननित्यकर्मबाटनिवृत्तभै उनै २४ श्रीवैष्णव-लाइसाथलिएर शुद्धमाटोगाइकोगोबर, कुश तिल अक्षता दुबो फुल पञ्चगव्य अपामार्गआदिस्नानकोसामान दिएर गंगादिका तटमागै कर्तालिक्षौरगरि (पञ्चकेश सबै) क्षौरगर्नलागदा ।

आत्मनः शुद्धिकामो वा पितृणांमुक्तिहेतवे ।
वपनं कारयिष्यामि तीरेऽहं तव जाह्नवी ॥
यानि कानि च पापानि ब्रह्महत्यासमानि च ।
केशानाश्रित्यतिष्ठन्ति तस्मा त्केशा न्वपाम्यहम् ॥

भनिगर्नु ॥ खौरेरपैलिसाधारणस्नानगर्नु र 'नमस्तीर्थ-

राजाय, भनि साष्टांग गर्नु र तीर्थकोप्रार्थनागर्नु—

सागरस्यतु निश्वासो दण्डहस्तोऽ सुरान्तकः ।
जगत्स्रष्टर्जगन्नाथ नमामि त्वा सुरेश्वर ॥
अधिष्ठात्र्य श्च तीर्थानां तीर्थेषु निवसन्ति याः ।
देवता स्ताः प्रयच्छन्तु स्नानाज्ञां ममसर्वथा ॥

हातमा जलअक्षताकुश (सुन) आदि लिएर पानि-समात्नु—

ओंतत्सदद्यब्रह्मणोऽह्नि द्वितीयेपराध श्वेतवाराहकल्पेवैवस्वतमन्वन्तरे अष्टाविंशतितमे कलियुगेतत्प्रथमचरणेजम्बूद्वीपे भारतेवर्षेऽमुकदेशेऽमुकक्षेत्रेऽमुकसंवत्सरेऽमुकदेवसन्निधौ विक्रमार्कराज्यतोऽमुकवत्सरे श्रीरामानुजमुनिप्रादुर्भावतोऽमुकवत्सरे ऋतौ मासे पक्षे तिथौ वारे नक्षत्रे अमुकराशिस्थिते सूर्ये चन्द्रे गुरौ एवंगुणविशिष्टायां पुण्यतिथौममाऽमुकस्य वा जन्मप्रभृतिज्ञाताज्ञातकामाकामसकृदसकृत्कायिकवाचिकमानसिकसांसर्गिकस्पृष्टापृष्टभुक्तामुक्तपीतापीतसंकरीकरणमलीकरणापात्रीकरणजातिभ्रंशकरणप्रकीर्णपातकानांमध्ये संभावितपापनिरासार्थं शरीरशुद्ध्यर्थं कृच्छ्रचान्द्रायणादिप्रायश्चित्तप्रत्याम्नायरूपं तथा भगवदपचारभागवतापचारासह्यापचारनानाविधानन्तापचारनिवृत्तिपूर्वकममुकस्यदिवंगतस्य श्रीमन्नारायणनित्यकैंकर्यप्राप्त्यर्थं करिष्यमाणनारायणबलिकर्मणो योग्यताप्राप्तयेऽमुकतीर्थेनानानामगोत्रैः श्रीवैष्णवैः सहतीर्थस्नानमहं करिष्यामि ॥ भन्नेर छोड़नु ॥

तीर्थप्रार्थना=

हिरण्यशृङ्गं वरुणं प्रपद्ये तीर्थं मे देहि याचितः ।
त्वंराजासर्वतीर्थानां तीर्थेषु वसतिस्तव ॥१॥
वरुणाय नमस्तुभ्यं स्नानाऽनुज्ञां प्रयच्छ मे ।
याचितंदेहिमेतीर्थं सर्वपापापनुत्तये ॥२॥
आपो नारायणोद्भूतास्तस्यताअयनं पुनः ।
तस्मान्नारायणं देवंस्नानकालेस्मराम्यहम् ॥३॥

तीर्थकाजलमा १ हात लामूचौड़ो चारपाटे तीर्थपीठ चोरऔंलाले बनाइ तेसमा गंगाको आवाहनगर्नु—

आवाहयामि त्वां देविस्नानार्थमिह सुन्दरि ।
एहिगंगे नमस्तुभ्यं सर्वतीर्थसमन्विते ॥३॥
विष्णुवामपदांगुष्ठनखस्रोतोविनिःसृते ।
तद्भक्तिविघ्नरूपा त्वं गंगे मा मोचयैनसः ॥४॥

दुइहातघोपट्यायेर जलअभिमन्त्रणगर्नु—

ॐ उरु ठं॰हि राजा वरुणश्चकार सूर्यायपंथा-
मन्वे तवाउ । अपदेपादाप्रतिधातवे ।
करुतापवक्ता हृदयाविधिश्चित् ॥
नमोवरुणायाभि ष्ठितो वरुणस्य पाशः ।

अबदाहिनेहातका औंलाले जललाइ दाहिनेघुमाउदै—

पढ़नु=

येतैशतं वरुणये सहस्रं यज्ञियाः पाशावितताम्महान्तः ।

तेभिर्नो अद्यसवितोतविष्णुर्विश्वेमुञ्चन्तु मरुतः स्वर्काः ॥

र अव श्रीमन्नारायण को ध्यानगर्दै तिनबार डुबेर-निक्ले र।

पञ्चगब्यलेस्नानगर्नु=

शरीरशुद्ध्यर्थं पञ्चगव्यस्नान महं करिष्ये।

योसंकल्पगरी। अब पृथक् २ गरि पञ्चगव्यलेस्नानगर्नु।

ओं भूर्भुवःस्वः तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गोदेवस्य धीमहि, धियोयोनःप्रचोदयात् ॥

भनि गोमूत्रले स्नान गरनु। अबगोबरजलले—

ओं गन्धद्वारां दुराधर्षां नित्यपुष्टां करीषिणीम्। ईश्वरीं सर्वभूतानांतामिहोपह्वयेश्रियम्।

भनि ॥ अब गाइकाघिउले—

ओ तेजोऽसिशुक्रमस्य मृतमसिधामनामासि।
प्रियंदेवानामनाधृष्टं देवय जनमसि।

भनि ॥ दहिले—

ओं दधिक्राव्णो अकारिषं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः।
सुरभिनोमुखाकरत् प्राणआयुं षितारिषत् ॥

भनि ॥ अब दुधले—

ओं आप्यायस्व समेतुते विश्वतः सोमवृष्ण्यम्।
भवावाजस्य संगथे ॥ भनि ॥

अब मृत्तिकालेस्नान=

ओं इदं विष्णुर्विचक्रमे, त्रेधानिदधेपदं समूढमस्य पांसूरे ॥

भनिशुद्धमाटो हातमालिनु र चारभागगरि एक भाग लिएर—

ओ अश्वक्रान्ते रथक्रान्ते विष्णुक्रान्तेवसुन्धरे।
शिरसा धारयिष्यामि रक्षस्वमां पदेपदे ॥

भनि पानिमाघोटिशिरमा लगाइ, स्नानगर्नु ॥

दोस्रो भाग लिएर

ओंउद्धृतासि वाहेण कृष्णेनशतबाहुना।
मृत्तिके हरमेपापं यन्मया दुष्कृतं कृतम् ॥

वाहुमा लिपेरन्वाउनु। र तेस्रोभाग लिएर—

ओंमृत्तिके ब्रह्मदत्तासि कश्यपेनाभिमन्त्रिता।
मृत्तिके देहिमे पुष्टि त्वयि सर्वं प्रतिष्ठितम् ॥

अब चौथोभागलिएर,

ओंमृत्तिके प्रतिष्ठितं सर्वं तन्मे निर्णुद मृत्तिके।
त्वयाहतेनपापेन गच्छामिपरमांगतिम् ॥

भनि पाउमा लगायेर स्नानगर्नु ॥

अबप्रायश्चित्तस्नान=

सर्वपापनिवृत्तिपूर्वकंशरीरशुद्ध्यर्थं प्रायश्चित्तस्नानमहं करिष्ये।

भनि संकल्पगरी ॥

यन्मयाभुक्तमसाधूनां पापेभ्यश्च प्रतिग्रहः ।
यन्मे मनसा वाचा कर्मणा वा दुष्कृतं कृतम् ॥
तन्न इन्द्रो वरुणोवृहस्पतिः सविता च पुनन्तुपुनः पुनः ।
अत्यादानादतिपानाद्य—च्च उग्रात्प्रतिग्रहात् ॥
तन्नो वरुणोराजा पाणिना ह्यवमर्षतु ।
सोऽहमपापो विरजोनिर्मुक्तो मुक्तकिल्बिषः ॥
नाकस्य पृष्ठ मारुह्य गच्छेद्ब्रह्मसलोकताम्

यो प्रायश्चित्तस्नानगरि । अब कुशले सर्वअङ्गमा मार्जन-गर्नु अगाडिकासूक्तभन्दै =,

० वरुणसूक्त=

ओं आपोहिष्ठा मयोभुवस्तान ऊर्ज्जेदधातन महेरणाय चक्षसे ॥१॥

योवः शिवतमोरसस्तस्य भाजयतेहनः उशतीरिवमातरः ॥२

तस्मा अरंग मामवः, यस्य क्षयायजिन्वथआपोजन-यथाचनः ॥३॥

० अवसमुज्येष्ठासूक्त–

समुद्रज्येष्ठाः सलिलस्यमध्यात्पुनानायांत्यनिविशमानाः । इन्द्रोयाबज्रीवृषभोरराद़ताऽऽ आपोदेवीरिहमामवन्तु ॥ यासां राजावरुणो याति मध्ये सत्यानृतेऽअवपश्यञ्जनानाम् । मधुश्चुतः शुचयो याः पावकास्ताआपोदेवीरिह मामवन्तु ॥

याऽआपोदिव्याऽऽउतवास्रवन्ति खानित्रियाउतवायास्वयंजाः ।
समुद्रार्थायाः शुचयःपावकास्ताआपोदेवीरिह मामवन्तु ॥
यासुराजावरुणोयासुसोमोविश्वेदेवायासूर्यं मदन्ति ॥
वैश्वानरोयास्वाग्निः प्रविष्टस्ताऽआपोदेवीरिहमामवन्तु ॥

ऋग ८।१०।

० शुद्धिसूक्तम्=

इतोऽन्विद्रं स्तवाम शुद्धं शुद्धेनसाम्ना ।
शुद्धं रुक्थैर्वा वृध्वासंशुद्ध आशीवान्ममत्तु ॥१॥
इन्द्रः शुद्धोनआगहि शुद्धः शुद्धाभिरुतिभिः ।
शुद्धोरयिं निधारय शुद्धोममद्धिसोम्य ॥२॥
इन्द्रःशुद्धोहि नोरयिं शुद्धोरत्नानि दाशुषे ।
शुद्धोवृत्राणिजिघ्नसेशुद्धोवाजं सिषासिस ॥३॥

० पवमानसूक्तम्=

ओं पवमानः सुवर्जनपवित्रेणविचर्षिणः ।
यःपोतासपुनातुमाम् ॥१॥
पुनन्तुमां देवजनाः पुनन्तुवसवोधिया ।
विश्वेदेवाः पुनीतमा जातवेदः पुनीहिमाम् ॥२॥
पावमानीःस्वस्त्ययनीःसुदुघाहिघृतश्चुतः ।
ऋषिभिःसंभृतोरसोब्राह्मणेष्वमृतंहितम् ॥३॥
पावमानीर्दिशन्तुनइमं लोक अथोअमुम् ।
कामान्समर्धयन्तु नो देवीर्देवैः समाहिता ॥४॥

येन देवाःपवित्रेण आत्मानं पुनतेसदा ।
तेनसहस्रधारेण पावमान्यः पुनन्तुमाम् ॥५॥
प्राजापत्यं पवित्रं शतोद्याम ठं० हिरण्मयम् ।
तेन ब्रह्मविदो वयं पूतं ब्रह्म पुनीमहे ॥६॥
इन्द्रः पुनीतिः सहमापुनातु सोमःस्वस्त्यावरुणःसमीच्या ।
यमोराजा प्रमृणाभिःपुनातु माजातवेदा मूर्जयन्त्यापुनातु ॥७
यन्मेगर्भेवसतः पापमुग्रं यज्जायमानस्य च किञ्चिदन्यत् ।
जातस्य च यच्चापिच वर्धतोमे तत्पावमानीभिरहं पुनामि ॥८
ब्रह्मवधात्सुरापानात्स्वर्णस्तेयाद्वृषलीमैथुनसंगमात् ।
गुरोदाराधिगमाच्चतत्पावमानीभिरहं पुनामि ॥९॥
दुर्यष्टं दुरधीतं पापं यच्चाज्ञानतोऽकृतम् ।
अयाजिताश्चासंयाज्यास्तत्पावमानीभिरहं पुनामि ॥१०॥
पावमानीःस्वस्त्ययनीर्याभिर्गच्छन्ति नान्दनम् ।
पुण्यांचभक्ष्या भक्षयत्यमृतत्वं च गच्छति ॥११॥
पावमानी पितृन्देवान्ध्यायेद्य श्चसरस्वतीम् ।
पितृस्तस्योपवर्तेत क्षीरं सर्पिमधूदकम् ॥१२॥
पावमानं परंब्रह्म शुक्रं ज्योतिःसनातनम् ।
ऋषींस्तस्योपतिष्ठेत क्षीरं सर्पिमधूदकम् ॥१३॥
पावमानं परंब्रह्मयेपठन्तिमनीषिणः ।
सप्तजन्म भवेद्विप्रोधनाढ्यो वेदपारगः ॥१४॥

यस्तरीकुशले मार्जनसकेपछि । अपामार्गले--

ओं अपाघमपकिल्बिष मपकृत्यामपोरपः ।

अपामार्गत्वमस्मदपदुष्वघ्न्य ठं० सुवः । यजु० ३५।११। इति अबदुवाले,

ओं काण्डात्काण्डात्प्ररोहन्तीपरुषःपरुषस्परि ।
एवानोदूर्वेप्रतनुसहस्रेणशतेन च ॥
सहस्रपरमादेवी शतमूलाशतांकुरा ।
सर्वं हरतु मे पापं दूर्वा दुःस्वप्ननाशिनी ॥
ओं तच्छंयोरावृणीमहेगातुं यज्ञायगातुं यज्ञपतये ।
दैवीस्वस्तिरस्तुनः स्वस्तिर्मानुषेभ्यऊर्ध्वं जिघातुभेषजं,
शन्नोअस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे ॥ ओं शान्तिः ३ ॥

अत्र एकबेपडुबेरउठेर अघमर्षण गरोस जस्तैविनियोग-सहित--

अघमर्षणसूक्तस्याघमर्षणऋषिरनुष्टुप्छन्दः, भाववृत्तो-देवता अश्वमेधावभृथेविनियोगः ।

ओं ऋतंचसत्यंचाभीद्धातपसोऽध्यजायत ।
ततोरात्र्यजायत ततः समुद्रोअर्णवः ॥१॥
समुद्रादर्णवादधि सम्बत्सरोअजायत ।
अहोरात्राणि विदधद्विश्वस्य मिषतोवशी ॥२॥
सूर्याचन्द्रमासौधाता यथापूर्वमकल्पयत् ।
दिवं च पृथिवींचान्तरिक्षमथोसुवः ॥३॥ ऋग् २।८।४२ ॥

जलभित्रयोअघमर्षणगरि ।

(अघमर्षणप्राणायामगरि) । उठेर संकल्पगर्नु- 'अथ समस्तपितृणाममुकामुकनाम्नां श्रीवैकुण्ठधामप्राप्त्यर्थममुकतीर्थे

पुरुषसूक्तेनस्नानमहं करिष्यामि ।' अब पुरुषसूक्त भन्दैस्नान-गर्नु । अब चिसैकपंडालेजलमाउविएर स्नानांगतर्पणगरोस पूर्वफर्केर–केशवादि १२ नामले तर्पणगरी, अनि पूर्वफर्केर—

ये ब्रह्मादयो देवास्तांस्तर्पयामि । ओं भूर्देवांस्तर्पयामि । ओंभुवर्देवांस्तर्पयामि । ओंस्वर्देवांस्तर्पयामि । ओंभूर्भुवःस्व-र्देवांस्तर्पयामि ॥

अवकण्ठीभै—उत्तरफर्केर—

ओंद्वैपायनादयो येऋषयः ता ऋषींतर्पयामि । ओं भूः ऋषींस्तर्पयामि ।

ओं भुवः ऋषींस्तर्पयामि । ओंस्वः ऋषींस्तर्पयामि । ओं भूर्भुवःस्वः ऋषीं स्तर्पयामि ॥

अवअपसव्यभैदक्षिणफर्कि—

ओं कव्यवाडनलादयोयेपितरः, तांस्तर्पयामि । ओं भूः पितृन् तर्पयामि । ओं भुवः पितृन् तर्पयामि । ओं स्वः पितृ स्तर्पयामि । ओं भूर्भुवः स्वः पितृस्तर्पयामि । ओं चतुर्दशयमां स्तपयामि । ओं स्वपितृ स्तर्पयामि । ओं पितामहान् तर्पयामि । ओं प्रपितामहान् तर्पयामि । ओं मातृ स्तर्पयामि । ओं पितामही स्तर्पयामि । ओं प्रपितामहीस्तर्पयामि । ओं मातामहांस्तर्पयामि । ओं प्रमातामहांस्तर्पयामि । ओं वृद्धप्रमातामहांस्तर्पयामि । ओं मातामहीस्तर्पयामि । प्रमातामहीस्तर्पयामि । ओं वृद्धप्रमाता-महीस्तर्पयामि ॥ ओं आचार्यांस्तर्पयमि । ओं परमाचार्यां स्तर्प-यामि । ओं सर्वाचार्यांस्तर्पयामि ॥ ओं सर्वसंबन्धिनस्तर्पयामि ॥

अब भूमिमाजल चढाँउदै—

देवासुरास्तथा यक्षा नागागन्धर्व दानवाः ।
पिशाचागुह्यकाः सिद्धाः कूष्माण्डास्तरवः खगाः ॥
जलेचराभूनिलया वाय्वाधाराश्चजन्तवः ।
तेसर्वेतृप्तिमायान्तु मद्दत्तेनाम्बुनाऽखिलाः ॥
अग्निदग्धाश्चये जीवायेप्यदग्धाकुलेमम ।
भूमौदत्तेन तोयेन तृप्ता यान्तु परांगतिम् ॥

भनितीर्थकातटमाफ्याँकि ।

अँजुलिमाजललिएर—'ओं सुमित्रियान आपः ओषधयः सन्तु ।' भनि ।

दुर्मित्रियास्तस्मैसन्तु योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयंद्विष्मः ।

भनि तीर्थतटमाफ्याँ कनु । अब—

शिखोदकं भूपतितं पिबन्ति पितरोऽधमाः ।
तेषामाप्यायनायैव शिखां निष्पीडयाम्यहम् ॥

भनिटुपिनिचोरी दक्षिणतिरफ्याँकनु । र अब अँजुलिमा-जललिएर—

यन्मयादूषितं तोयं शरीर मलसंभवात् ।
तस्यपापस्य शुद्धयर्थं यक्ष्मैतत्ते जलाञ्जलिः ॥

भनि तटमाफ्याँकनु ।

अबधोतीहरूफेरेर । जलअक्षता कुशसुवर्ण लिएर—

ओं तत्सदित्यादिभगवदाज्ञया भगवत्कैंकर्यत्वेन करिष्य-माणविष्णुश्राद्धनारायणबलिकर्मयोग्यतावाप्तये तप्तकृच्छ्रचान्द्राय-

णादि प्रत्याम्नायरूपत्वेनाऽमुकशर्माहं यथानामगोत्रायाऽमुक-शर्मणेब्राह्मणाय तुभ्यं हिरण्यादिद्रव्यं दातुमहमुत्सृजे ॥

यो संकल्पगरि सत्पात्रब्राह्मणलाइदिनु ॥ इति ॥

अथतिलकधारणविधि=

श्वेतमृत्तिकालिनु—

विष्णुपत्नीं महीं देवीं माधवीं माधवप्रियाम् ।
विष्णोः प्रियसखीं देवीं नमाम्यच्युतवल्लभाम् ॥

भनि । अवघोटनु—

ओं विष्णोर्नु कंवीर्याणिप्रवोचंयः
पार्थिवानि विममेरजा ठ्ँ० सि ।
योअस्कभायदुत्तरं सधस्थं
विचक्रमाणस्त्रेधोरुगायः ॥

भनि र । साँञ्लि औंलाले (क्षौं) यो बीज लेखि, तिलक लगाउनु—

ओं अतोदेवा अवन्तुनोयतोविष्णु विचक्रमे । पृथिव्याः सप्तधामभिः ॥ ओं नारायणाय विद्महे वासुदेवाय धीमहि तन्नो विष्णुः प्रचोदयात् ॥

भनि १२ ठाउमा लगाउनु । र श्रीचूर्णपनिघोटनु—

ओंगन्धद्वारां दुराधर्षां नित्यपुष्टां करीषिणीम् ।
ईश्वरीं सर्वभूतानां तामिहोपह्वये श्रियम् ॥

भनि लगाउनु । श्रीपादतीर्थ लिएर गुरुपरम्परा भन्नु । अबघरमा यज्ञ गर्ने ठाउँमागै पुण्याहवाचनगर्नु ॥

॥ इतितीर्थस्नानम् ॥

अबकलशपूजा=

शास्त्रमा बतायेको लक्षणवालाघडाराखी,

भूमिप्रार्थना=

ओं भूमिर्भूम्ना द्यौर्वरिणाऽन्तरिक्षंमहित्वा उपस्थेते देव्य-दितेऽअग्निमन्नादमन्नाद्यायादधे ॥

धानओछ्याउनु—

ओंधानावन्तं करंभिणमपूपवन्तमुक्थिनम् । इन्द्रप्रातर्जुष-स्वनः ॥

कलशस्थापनागर्नु—

कुम्भोवनिष्टुर्जनिताशचीभिर्यस्मिन्नग्रे योन्यांगर्भो अन्तः ।
प्लाशिर्व्यक्तशतधारउत्सोदुहे नकुम्भीस्वधांपितृभ्यः ॥

कलशमाजलभर्नु—

ओं अपोदेवीरुपह्वये यत्रगावः पिबन्ति नः ।
सिन्धुभ्यः कर्त्वं ठ्ँ० हविः ॥५॥

कलशस्थिरगर्नु—

स्थिरोभववीड्वङ्गआशुर्भववाज्यर्वन् ।
पृथुर्भवसुखदस्त्वमग्ने पुरीषवाहनः ॥६॥

पल्लवराख्नु—

ओं अश्वत्थे वो निषदनंपर्णे वोवसतिष्कृता ।

गोभाजइत्किलासथ यत्सनवथपूरुषम् ॥७॥

कुशकोकूर्चराख्नु—

ओं पवित्रन्तेविततं ब्रह्मणस्पते प्रभु गर्त्राणि पर्येषि विश्वतः ।

अतप्ततनुर्नतदामोऽश्नुतेशृतो सइद्वहंतस्तत्समासते ॥८॥

दूवो—

सहस्त्रपरमादेवीशतमूलाशताङ्कुरा ।

सर्वं हरतुमेपापं दूर्वादुःस्वप्ननाशिनी ॥६॥

फल—

याः फलिनीर्ज्याअफलाअपुष्पायाश्च पुष्पिणी ।

बृहस्पतिप्रसूतास्तानो मुञ्चत्व ठ्ठ० हसः ॥१०॥

सर्वौषधी—

ओं याः औषधीः पूर्वाजातादेवेभ्यस्त्रियुगंपुरा ।

मनैनुवभ्रूणामहशतंधामानि सप्तच ॥११॥

पञ्चरत्न—

परिवाजपतिः कविरग्निर्हृव्यान्यक्रमीत् ।

दधद्रत्नानिदाशुषे ॥

चन्दन—

गन्धद्वारां दुराधर्षां नित्यपुष्टां करीषिणीम् ।

ईश्वरीं सर्वभूतानां तामिहोपह्वयेश्रियम् ॥

सातठाउकोमाठो—

मृत्तिकेप्रतिष्ठितं सर्वं तन्मेनिर्णुदमृत्तिके ।

त्वयाहतेनपापेनगच्छामिपरमांगतिम् ॥१५॥

पूर्णपात्र—

पूर्णमदः पूर्णमिदं पूर्णात्पूर्णमुदुच्यते ।

पूर्णस्य पूर्णमादाय पूर्णमेवावशिष्यते ॥१७॥

श्रीफल—

आदित्यवर्णेतपसोऽधिजातो वनस्पतिस्तववृक्षोऽथ विल्वः ।
तस्य फलानि तपसानुदन्तुमायान्तरायाश्च बाह्या अलक्ष्मीः ॥१८॥

वस्त्र—

सुजातो ज्योतिषा सहशर्मवरूथमासदत्स्वः ।

वासो अग्नेविश्वरूपं संव्ययस्वविभावसो ॥१९॥

प्रधानकलशका चारदिशामाचारवेद लाइ आवाहनगर्नु—

पूर्वमा—

ओं अग्निमीडे पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजम् होतारं रत्नधातमम् ॥२०॥

दक्षिण यजुर्वेद—

इषे त्वोर्जेत्वा वायवस्थो देवोवः सविताप्रार्पयतु श्रेष्ठतमाय कर्मणे ॥

पश्चिममा-सामवेदलाइ—

अग्नआयाहिवीतये गृह्णानो हव्य दातये । निहोतासत्सिबर्हिषि ॥

उत्तरमा अथर्ववेदलाइ—

शन्नोदेवीरभीष्टये आपोभवन्तुपीतये। शंय्योरभिस्रवन्तुनः॥

अबकलशप्रतिष्ठा—

मनोजूतिर्जुषतामाज्यस्य वृहस्पतिर्यज्ञमिमंतनोत्वरिष्टं यज्ञ ठं॰ समिमंदधातु। विश्वेदेवासइह मादयन्तामों ३ प्रतिष्ठ ॥२४॥

एषवैप्रतिष्ठा नामयज्ञो यत्रैतेन यज्ञेनयजन्ते सर्वमेवप्रतिष्ठितं भवति ॥२५॥

भनि पँहेलाअक्षताले कलशप्रतिष्ठागर्नु ॥

अबकलशप्रार्थना=

देवदानवसंवाधे मथ्यमानेमहोदधौ । उत्पन्नोऽसि तदाकुम्भविधृतोविष्णुनास्वयम् । त्वत्तोये सर्वतीर्थानि देवाः सर्वेत्वयिस्थिताः। आदित्या वसवोरुद्रा विश्वेदेवाः सपैतृकाः ॥२७॥ त्वयितिष्ठन्तिसर्वेऽपियतः कामफलप्रदाः।

त्वत्प्रसादादिमंयज्ञं कर्तुमिहे जलोद्भव ॥

॥ इति ॥

अबविष्वक्सेनको पूजा=

विनियोगगर्नु—

विश्वकर्मन्निति तृचस्य विश्वकर्मा विष्वक्सेनोदेवतात्रिष्टुप्छन्दः शास ऋषिः, विष्वक्सेनपूजने विनियोगः। ओं विश्वकर्मन्हविषावावृधानः स्वयंयजस्वपृथिवीमुतद्याम्। मुह्यन्त्वन्ये अभितः सपत्ना इहास्माकं मघवासूरिरस्तु ॥२६॥

ओं वाचस्पतिं विश्वकर्माण मूतये मनोजुवं वाजेअद्याहुवेम। सनोविश्वानि हवनानि जोषद्विश्वशंभूरवसे साधुकर्मा ॥३०

ओं विश्वकर्मन्हविषा वर्द्धनेन त्रातारमिन्द्र मकृणोरवध्यम्। तस्मैविशः समनमन्तपूर्वोरयमुग्रो विहव्योयथाऽसत् ॥

चावलमाथि कुशकोकूर्चराखि आवाहन—

आवाहयामिसेनेशं सर्वविघ्नविनाशकम्।

सूत्रवत्यासमेतंच ब्रह्माण्डपरिपालकम् ॥

श्रीमतेविश्वक्सेनाय नमः। सूत्रवती सहितंविश्वक्सेनमावाहयामि ॥

भनि ॥ र—

सूत्रवतीसहिताय विश्वक्सेनायहस्तयोऽर्घ्यं पादयोः पाद्यं मुखे आचमनं वस्त्रोपवीतगन्धपुष्पधूपदीपनैवेद्यदक्षिणा सत्ताम्बूल प्रदक्षिणानमस्कारान् समर्पयामि।

सर्वोपचारार्थे मन्त्रपुष्पाञ्जलिं समर्पयामि ॥

अब विष्वक्सेनजी का ईशानमा—

ओं गजाननंमावाहयामि स्थापयामि पूजयामि।

भनि पूजनु। यस्तै आग्नयमा 'जयत्सेनं'। नैऋत्य 'हरिमुखं'। वायव्यमा 'कालप्रकृतिं'। पूर्वमा 'बलं'। दक्षिणमा 'प्रबलं'। पश्चिममा 'विनायकं' उत्तरमा 'विघ्नेशं' मूलमन्त्र-'भन्दै पूजनु'।

प्रार्थना=

विघातं विघ्नानां बिदधतिगजास्यप्रमृतयः।

सदस्यागीर्वाणप्रवरप्रणुतायस्यसततम् ॥
रमाभर्तुः सेवाप्रणयन परोयश्चनितराम् ।
सविष्वक्सेनो मेवितरतुमनोवांछितमदः ॥
यस्य द्विरदवक्त्राद्याः शासनेस्थिरवृत्तयः ।
समेवैकुण्ठ सेनानीर्भूयात्सर्वत्रविघ्नहा ॥
विदधतुसुखंविश्वक्सेनस्यते प्रथमेभटाः ।
गजमुखजयत्सेनौ कालाह्व सिंहमुखौ च नः ॥
जगतिभजतांतत्तत्प्रत्यूह तूलदवानलाः ।
दिशिदिशिदिवारात्रं श्रीयज्ञपालनकर्मठाः ॥

भनिसपरिवार सूत्रवती सहित विश्वक्सेन लाइपूजि दण्डवत्‌गर्नु ॥

॥ इति ॥

अबवरुणपूजा=

पूर्णकुम्भमा वरुणको पूजा पँहेला अक्षताले आवाहनगर्नु—
ओंइमं मे वरुणश्रुधिहवमद्याचमृड़य। त्वामवस्युराचके॥
ओं वरुणाय नमः ।

भनि—

सांङ्गं वरुणं स्थापयामि पूजयामि ।

भनि र—

अर्घ्य पाद्याचमनस्नानवस्त्रोपवीत गन्धपुष्पधूपदीपनैवेद्य-ताम्बूलदक्षिणा प्रदक्षिणानमस्कारान् समर्पयामि ।

भनिपूजि—

प्रार्थना=

त्वत्प्रसादादिमंयज्ञं कर्तुमिहे जलोद्भवं ।
सान्निध्यं कुरु मेदेवप्रसन्नो भवसर्वदा ॥
नमोनमस्तेस्फटिक प्रभाय सुश्वेतहस्ताय-
सुमंगलाय । सुपाशहस्ताय झषासनाय—
जलाधिनाथाय नमोनमस्ते ।

अबपुण्याहवाचन=

हातमाकुशलिएका४ ब्राह्मणलाइ सम्नेराखि पूजागर्नु— यजमानले, "पुष्पाणिपान्तु" भनिपुष्पलेपूजनु ब्राह्मणलाइ,-अब-ब्राह्मणले—"सौमनस्य मस्तु" भन्नु ॥१॥ अब येस्तैगरियजमानले—"अक्षताः पान्तु, भनि अक्षतालेपूजनु। ब्राह्मणले-"अरिष्टमक्षतंचास्तु भन्नु ॥२॥ यज० "गन्धाःपान्तु भनिपू०, । ब्रा "सुमङ्गल्यमस्तु, भन्नु ॥३॥ यज—"सफलताम्बूलंपातु, भनिफलसहितताम्बूलदिनु, ब्रा० "ऐश्वर्य मस्तु, भन्नु । यज०—"दक्षिणाः पान्तु भनि दक्षिणादिनु ब्रा० "बहुदेयंचास्तु, भन्नु । यज० "भवद्भिरनुज्ञातः पुण्याहंवाचयिष्ये, भन्नु ब्रा०"वाच्यताम्, भन्नु ॥

अबहातमा सुन अक्षताजललिएरसंकल्पगर्नु—

देशकालादिउच्चारणगरि—

"भगवदाज्ञया भगवत्प्रीत्यर्थं यागोपकरणगृहशरीरादि-शुद्ध्यर्थं पुण्याहवाचन महं करिष्यामि ।

एतिसंकल्पगरी, दुवैघु डाले भूमिमाटेकीहातजोड़ेर प्रार्थना-गर्नु यजमानले—

"व्रतजपतपः स्वाध्याय कृतुदयादान नियमसंपन्नानां तत्र-भवतां ब्राह्मणानांमनःसमाधीयताम्"

भन्नु। र ब्राह्मणले—"समाहितमनसःस्मः, भन्नु। यजमानले—"प्रसीदन्तुभवन्तः भन्नु। ब्राह्मणले—"प्रसन्नाः स्म-भन्नु॥ अबयजमानले घड़ा देब्रे हत्केलामा राखि दाहिनेहत्केलाले-ढाकि प्रार्थनागर्नु, यजमानले—

"भोब्राह्मणा अस्यनारायणबलिकर्मणः पुण्याहंभवन्तोः—ब्रुवन्तु"

भन्नु। र ब्राह्मणले ओंपुण्याहमस्तु३, खेपभन्नु र-

ओंपुनस्त्वादित्यारुद्रावसवःसमिन्धतां पुन र्ब्रह्माणोवसुनीत-यज्ञैः। घृतेन त्वं तनुवो वर्द्धयस्वसत्याः सन्तु यजमानस्यका—माः ॥१॥

पनि भन्नु। अबयजमानले-

"भोब्राह्मणा अस्यकर्मणः स्वस्ति भवन्तोब्रुवन्तु,—भन्नु। ब्राह्मणले—"स्वस्तिरस्तु ३, भन्नु, र, "ओंस्वस्तिन इन्द्रोवृद्ध-श्रवाः स्वस्तिनः पूषाविश्ववेदाः। स्वस्तिनस्ताक्ष्यो अरिष्टनेमिः स्वस्तिनोवृहस्पतिर्दधातु, ॥२॥ पनिभन्नु यज० "भोब्राह्मणा-अस्यकर्मणऋद्धिं भवन्तोब्रुवन्तु भन्नु। ब्रा० "ऋद्धिरस्तु ३, भनि ओं ऋध्यामस्तोमं सनुयाम वाजमानोमंत्रंसरथेहोपयाताम्। यशोनपक्वं मधुगोष्वन्तराभूतांशो अश्विनोकामप्राः ॥३॥

पनि भन्नु।

अब सर्वैब्राह्मणले—भन्नु "ओं शान्तिरस्तु, ओंपुष्टिरस्तु २ ओंतुष्टिरस्तु ३ ओंऋद्धिरस्तु ४ ओंअविघ्न मस्तु ५ ओं आयुष्य-मस्तु ६ ओं आरोग्यमस्तु ७ ओंधनधान्यसमृद्धिरस्तु ८ ओंगो—ब्राह्मणेभ्यःशुभमस्तु ९ ओंसर्वं शोभनमस्तु१० ओंसर्वाःसंपदः सन्तु ११ ओंशुभानिवर्द्धन्तां १२ ओंशान्तिः ३।

अब यजमानका हातकाघड़ा लाइ चारैजनाब्राह्मणले कुश-काटुप्पाले छ्वाइ वरुणसू०, पवमानसूक्त, पाञ्चरात्र, भन्नु, वरुण-सूक्त=अथर्व १।६।४,

"हिरण्यवर्णाः शुचयः पावका या सुजातःसवितायास्वग्निः। या अग्निं गर्भं दधिरे सुवर्णास्तान आपः शंस्योना भवन्तु ॥१॥ यासांराजा वरुणोयाति मध्येसत्यानृते अवपश्य ज्जनानाम्। या अग्निंगर्भं दधिरेसुवर्णास्तान आपः शंस्योनाभवन्तु ॥१॥

यासां देवादिविकृण्वन्ति भक्षं या अन्तरिक्षेबहुधाभवन्ति। या अग्निंदधिरे सुवर्णा स्तान आपः शंस्योनाभवन्तु ॥३॥ शिवेनमाचक्षुषा पश्यातापः शिवयातन्वोपस्पृशतत्वं चमे। घृत-श्चुतः शुचयो याः पाव कास्तानआपः शंस्योना भवन्तु ॥४॥ ओं आपोहिष्ठामयोभुवस्तान ऊर्ज्जे दधातन। महेरणाय चक्षसे ओं योवः शिवतमोरसस्तस्य भाजयतेहनः। उशतीखिमातरः ओंतस्माअरङ्ग मामवो यस्यक्षयाय जिन्वथआपोजन यथाचनः॥

"ओंचित्पति र्मापुनातु र्मावाक्पति पुनातुदेवोमां सविता-

पुनात्वच्छिद्रेणपवित्रेणसूर्यस्यरश्मिभिः तस्यतेपवित्रपते पवित्र-पूतस्य यत्कामः पुनेतच्छकेयम् ॥ अब ४५ पृष्ठ को पवमानसू॰ मनिअनि" पाञ्चरात्रमन्त्र = हरू मन्नु — जस्तै =

दर्भैः पृशन्तुकलशंब्राह्मणैःसहदेशिकः ।
ततश्चशुद्धिमंत्रांस्तुपठेदेवंसमाहितः ॥१॥
शुद्धयेऽस्तुपरोदेवो वासुदेवोऽस्तुशुद्धये ।
संकर्षणःशुद्धयेऽस्तु प्रद्युम्नश्चास्तुशुद्धये ॥२॥
शुद्धयेऽस्त्वनिरुद्धोऽपि केशवश्चास्तुशुद्धये ।
नारायणोऽस्तुविश्वेशः शुद्धयेसर्वकर्मणाम् ॥३॥
शुद्धयेमाधवश्चास्तु सर्वलोकहितेरतः ।
गोविन्दःशुद्धयेचास्तु परमात्मासनातनः ॥४॥
शुद्धयेविष्णुरस्त्वाद्य शुद्धयेमधुसूदनः ।
सर्वलोकहितोदेवः शुद्धयेऽस्तुत्रिविक्रमः ॥५॥
वामनःशुद्धयेचास्तु श्रीधरोऽप्यस्तुशुद्धये ।
शुद्धयेऽस्तुहृषीकेशः पद्मनाभोऽस्तुशुद्धये ॥६॥
सदादामोदरोदेवः शुद्धयेऽस्तुजगत्पतिः ।
शुद्धयेपद्मनाभोऽस्तु शुद्धयेऽस्तुसदाध्रुवः ॥७॥
अनन्तशुद्धयेहुचास्तु शक्त्यात्माचास्तुशुद्धये ।
सर्वकर्मसुचैवास्तु शुद्धयेमधुसूदनः ॥८॥
सदाविद्याधिदेवोऽस्तु शुद्धयेकपिलस्तथा ।
शुद्धयेविश्वरूपोऽस्तु शुद्धयेऽस्तुविहंगमः ॥९॥
क्रोडात्माशुद्धयेचास्तु शुद्धयेवडवाननः ।
शुद्धयेऽस्तुसदाधर्मश्चास्तुवागीश्वरस्तथा ॥१०॥

देवएकार्णवशयः शुद्धयेऽस्तुनिरंतरम् ।
शुद्धयेऽस्तुसदादेवः कूर्मःपातालधारकः ॥११॥
वाराहःशुद्धयेचास्तु नारसिंहोऽस्तुशुद्धये ।
अमृताहरणश्चास्तु शुद्धयेसर्वकर्मणाम् ॥१२॥
श्रीपतिःशुद्धयेचास्तु शान्तात्माचास्तुशुद्धये ।
शुद्धयेराहुजिच्चास्तु कालनेमिघ्नएव च ॥१३॥
पारिजातहरश्चास्तु लोकनाथोऽस्तुशुद्धये ।
सर्वत्रशुद्धयेचास्तु दत्तात्रेयोमहाप्रभुः ॥१४॥
न्यग्रोधशायीभगवान् शुद्धयेचास्तुसर्वदा ।
एकशृङ्गतनुश्चास्तु वामनश्चास्तुशुद्धये ॥१५॥
त्रिविक्रमःशुद्धयेऽस्तु शुद्धयेऽस्तुनरःसदा ।
नारायणःशुद्धयेऽस्तु हरिःकृष्णश्चशुद्धये ॥१६॥
ज्वलत्परशुधृग्रामः शुद्धयेऽस्तुधनुर्धरः ।
रामश्चशुद्धयेचास्तु वेदविद्भगवांस्तथा ॥१७॥
शुद्धयेऽस्तुसदाकल्की सर्वदोषक्षयङ्करः ।
शुद्धयेऽस्तुसदादेवः पातालशयनःप्रभुः ॥१८॥
शुद्धयेसन्तुसर्वेषां सर्वसर्वत्रसर्वदा ।
एतेसर्वेसदादेवाः शान्तयेसन्तुपूजिताः ॥१९॥
ऋद्धयेपुष्टयेसन्तु सिद्धयेभक्तिलब्धये ।
शिवायमुक्तयेसन्तु वृद्धयेसर्वकर्मणाम् ॥२०॥
मन्त्राणांदेशिकानांच स्थानानामपिसर्वदा ।
पुत्रमित्रकलत्राणां दासीदासमवामपि ॥२१॥

वेदशास्त्रागमादीनां मष्टनातासंपदाम् ।
मनोरथानांसर्वेषां हितानांसन्तुसर्वदा ॥२२॥
आयुरारोग्यमेधानां धनधान्यादिसंपदाम् ।
पुण्यानामणिमादीनां गुणानांश्रेयसामपि ॥२३॥
राज्ञोजनपदस्यापि यजमानस्यमंत्रिणाम् ।
वैष्णवानांविशेषेण परत्रहितमिच्छताम् ॥२४॥
पञ्चकालविशुद्धानां सत्वस्थानांसुभात्मनाम् ।
स्वस्त्यस्तुचशिवंचास्तु शुभंचास्तुपुनःपुनः ॥२५॥
अविघ्नमनिशंचास्तु दीर्घमायुष्यमस्तुवै ।
समाहितंमनश्चास्तु संपदश्चोत्तरोत्तरम् ॥२६॥
पुण्याहंशुद्धयेचास्तु वासुदेवादिमूर्त्तयः ।
शङ्खचक्रगदापद्मयुक्तः सर्वेश्वरेश्वरः ॥२७॥
प्रीयतांभगवान्देवो लांगलीप्रियतांसदा ।
प्रद्युम्नःप्रीयतांनित्य मनिरुद्धःसुरेश्वरः ॥२८॥
नारायणःसुरेशोऽपि कर्मणांपूरणायच ।
न्यूनाधिकानांशान्त्यर्थं प्रीयतांप्रीयतांविभुः ॥२९॥
पुण्याहंस्वस्तिऋद्धिच संवाच्यसहितोद्विजैः ।
आत्मानंप्रोक्षयेत्पश्चाद्यागोपकारणानिच ॥३०॥
येनदेवापवित्रेणे त्यादिमंत्रान्पठग्ङुरुः ।
एवंसर्वेषुयागेषु कुर्यात्पुण्याहवाचनम् ॥३१॥

एतिभनिअव त्योपुण्याहकलशकाजलले आँपकापात र

कुशले कर्तालाइ र यज्ञकोसामान घर आदिलाइ अभिषेकगर्नु ब्राह्मणले अगाड़ीकामन्त्रभन्दै ।—

ओंयेनदेवाःपवित्रेण आत्मानंपुनतेसदा ।
तेनसहस्त्रधारेण पावमान्यःपुनन्तुमाम् ॥

वास्तुसू० ऋग्० ५।४।२१

वास्तु सूक्तलेपनि=

ओं वास्तोष्पतेप्रतिजानीह्यस्मा न्स्वावेशोऽनमीवोभवानः ।
यत्त्वेमहेप्रतितन्नोजुषस्वशंनोभवद्विपदे शंचतुष्पदे ॥१॥
वास्तोष्पते प्रतरणो न एधिगयस्फानोगोभिरश्वेभिरिन्दो ।
अजरासस्तेसख्येस्यामपितेव पुत्रान्प्रतितन्नोजुषस्व ॥२॥
वास्तोष्पतेशग्मयासंसदाते सक्षीमहिरण्मयागातुमत्या ।
पाहिक्षेमउतयोगेवरन्नो यूयंयातस्वस्तिभिःसदानः ॥३॥
अमीवहावास्तोष्पतेविश्वरूपाण्याविशन् । सखासुसेवएधि-
नःशन्नोभवद्विपदेशंचतुष्पदे ॥४॥

यिनीमन्त्रले सर्वतिर प्रोक्षणगरी ब्राह्मणहरूलाइ पूजागरि वेदआदिपारायणमा लगाउनु,

परायणगर्नेग्रन्थहरू=

चारवेद, वेदकाअङ्ग, रहस्यग्रन्थ, ईशादिदेखिकौपीतकीसंमका १० उपनिषद, १८ पुराण, वाल्मीकीरामायण, भारतउद्योगशान्तिपर्व, श्रीभाष्य, गीताभाष्य, गद्यत्रय, वैकुण्ठस्तव,

सहस्रगीति, स्तोत्ररत्न, जितन्तेस्तोत्र, अर्चिरादिमार्ग, इत्यादि ग्रन्थहरू। आफ्नाशक्तिअनुसार पाठ लगाउनु ॥

यो वैकुण्ठोत्सव १।२।३।५।७।८ दिन संमगर्नु आफ्ना शक्ति अनुसार ॥

अब भगवान को आराधना

अपराधसहस्रभाजनं, इत्यादिभनि साष्टांग गरी पूजाको-सामानठिकगरी उत्थापनगर्नु र मंगल आरतीगरीपञ्चकटौरी-आदिपनिठीकगरी।

भयेनित्यकर्ममाझैअरु चिजपनिराख्नु । १० बार मूल-मन्त्रलेअभिमन्त्रण गर्नुहाथले ढाकेर। नित्यसेवाकै प्रकार हुँदा-विस्तार लेखिएन।

आचमनप्राणायामगरी, भूतशुद्धिगर्नु—

अथ संहारन्यास=

ओंलांनमः परायसर्वात्मने नमः,
भनि पाउछुनु।
ओंवांनमःपरायनिवृत्यात्मने नमः,
भनिउपस्थ मा०।
ओंरांनमःपरायविश्वात्मने नमः,
हृदयमा०।
ओंयांनमःपरायविश्वात्मने नमः,
नाकका अगाड़ी०।

ओंषांनमःपरायपरमेष्ठ्यात्मने नमः,
शिरमा०।
ओंषांनमःपरायपरमेष्ठ्यात्मनेनमः,
शिरमा०।
ओंयांमनमःपरायविश्वात्मने नमः,
नाककोटुप्पो०।
ओंरांनमःपरायविश्वात्मने नमः,
हृदयमा०।
ओंवांनमःपरायनिवृत्यात्मने नमः,
उपस्थमा०।
ओंलांनमःपरायसर्वात्मने नमः,
भनि पाउमाछुनु०।

पैलि का ५ मन्त्रलेप्राकृततत्वलाइध्यानद्वारासंहारगरि, पीछेका ५ द्वारादिव्यतत्वउत्पन्नगरे र तेसले दिव्यदेहबनेको-ध्यानगर्नु।

र सेवासुरुगर्नु= पैलि-

लक्ष्मीनाथसमारम्भां नाथयामुनमध्यमाम्।
अस्मदाचार्यपर्यन्तां वन्देगुरुपरंपराम् ॥१॥
स्वशेषभूतेनमया स्वीयैः सर्वपरिच्छदैः।
विधातुंप्रीतमात्मानं देवःप्रक्रमतेस्वयम् ॥
कूर्मादीन्दिव्यलोकां स्तदनुमणिमयंमण्डपंतत्रशेषम्।

तस्मिन्धर्मादिपीठंतदुपरिकलमलंचामरग्राहिणींश्च ॥

विष्णुंदेवीविभूषायुधमुरगगणंपादुके वैनतेयम् ।

सेनेशं द्वारपालानकुमुदमुखमणान् विष्णुभक्तान्प्रपद्ये ॥

भनि ॥

यी मंत्रभनि	न्यासगर्नु र	उपचार दिदापनिइँनै क्रमलेभन्नु ।
सहस्रशीर्षा०	देब्रे हात	आवाहन
पुरुष	दाहिनेहात	आसन
एतावा	देब्रे पाउ	पाद्य
त्रिपा	दाहिनेपाउ	अर्घ्य
ततोवि	देब्रे घूंडो	आचमन
तस्मा	दाहिनेघूंडो	स्नान
तस्माद	देब्रे कटि	वस्त्र
तस्मा	दाहिनेलटि	जनै
तयज्ञं	नाभि	चन्दन
यत्पुरुषं	हृदये	पुष्प
ब्राह्मणोऽस्य	देब्रे कोखो	धूप
चन्द्रमा	दाहिनेकोखो	दीप
नाभ्या	घाँटी	नैवेद्य
यत्पुरुषेण	मुख	प्रणाम
सप्तास्यासन्	आँखा	प्रदक्षिणा
यज्ञेन	शिर मा	विसर्जन्

अब ध्यान गर्नु—

नमोऽस्त्वनन्तायसहस्रमूर्तये सहस्रपादाक्षिशिरोरुबाहवे ।

सहस्रनाम्नेपुरुषायशाश्वते सहस्रकोटियुगधारिणे नमः ॥

भनि ॥

आवाहनं— ओंसहस्रशीर्षा०

आवाहयाम्यमरवृन्दनताङ्घ्रियुग्मम्

लक्ष्मीपतिंभुवनकारणमप्रमेयम् ।

आद्यंसनातनतनुंप्रणवासनस्थं-

पूर्णेन्दुभास्करहुताशसहस्रदीप्तिम् ॥

श्रीमन्नारायणमावाहयामि,

भनि—

आसनसमर्पणगर्नु—"ओं पुरुषएवेदठ्०, "सद्रत्नजाम्बूनद-निर्मितंविभो वरासनंसर्ववरप्रदायते। समर्पयेसर्वजगन्निवासिने सुनिर्मलज्ञानधनप्रदायिने ॥

श्रीमतेनारायणायेदमासनं समर्पयामि,—

भनि ॥

एतावानस्य०, "यःसर्वलोकस्यसमाश्रयश्च पूज्यश्चमान्यश्च-दिवौकसामपि। गृह्णातुसोऽर्घ्यंपरिपूर्णकामः प्रसीदतां ब्रह्ममहा-विभूतिभिः ॥ श्रीमतेनारायणायेदमर्घ्यं समर्पयामि,

भनि अर्घ्यदिनु ॥

अबपाद्य—"ओं त्रिपादूर्ध्व०, "योराजतेयज्ञपतिश्चयज्ञ

सर्वस्यलोकस्यशरण्यभूतः। यज्ञेश्वरोयज्ञवपुश्चविष्णुः पाद्यं प्रगृह्णातुसवासुदेव, श्रीमतेनारायणायपाद्यं समर्पयामि",

भनिदिनु२ ॥

आचमन—ओंततोविराड०। योऽसौभवान्सर्वजगत्प्रधानो यस्यप्रसादेनभवन्तिलोकाः। सत्वंकुरुष्वाचमनंवरेण्य भवप्रसन्नोमयिदीननाथ ॥ श्रीमतेनारायणायेदमाचमनं समर्पयामि।

भनिदिनु ३ ॥

स्नानीयम्—"ओंतस्माद्यज्ञात्०, समाहृतैःस्वर्णघटैश्चस्वच्छैः स्वर्लोकस्रोतस्विनिदिव्यतीर्थैः।

स्नानंकुरुष्वाच्युतदिव्यमूर्ते देवाग्रजानांनिधनप्रदायिन् ॥

श्रीमतेनारायणायेदंस्नाननीयं स० ॥

अबपञ्चामृतले= दूधले—

संतेपयांसि समुसन्तुवाजाःसंवृष्ण्यान्यभिमातिषाह।

आप्यायमानो अमृतायसोमदिविश्रवाठ्० स्युत्तमानिधिष्व ॥

श्रीमतेनारायणायदुग्धस्नानं समर्पयामि ॥

ओंदधिक्राव्णोअकारिषं जिष्णोरश्वस्यवाजिनः।

सुरभिनोमुखाकरत्प्राणआयूठ्० षितारिषत् ॥२॥

श्रीमतेनारायणायदधिस्नानं स० ॥

अबघिउले—

तेजःपशूनांहवि रिन्द्रियावत्परिस्रुतापयसासारघंमधु।

अश्विभ्यांदुग्धंभिषजासरस्वत्यासुतासुताभ्याममृतसोमइन्दुः ॥

श्रीमतेनारायणाय घृतस्नानं समर्पयामि ॥

अब मधुले=

मधु वाताऋतायते, मधुक्षरन्ति सिन्धवः। माध्वीर्नःसन्त्वोषधीः। मधुनक्तमुतोषसो, मधुमत्पार्थिव ठ्० रजः। मधुद्यौरस्तुनःपिता, मधुमान्नोवनस्पतिर्मधुमाँ अस्तुसूर्य, माध्वीर्गावो भवन्तुनः ॥ श्रीमतेनारायणाय मधुस्नानं समर्पयामि ॥

अबशर्कराले=

ताःशर्कराअभवंस्तच्छर्कराणांशर्करात्वं वज्रोवैशर्करा, पशुरग्निर्यच्छर्कराभिरग्निं परिमृणोति वज्रेणैवास्मि न्यशूपरिदधाति ॥

श्रीमतेनारायणाय शर्करास्नानं स०।

शुद्धजलले—

इतोन्विन्द्रंस्तवामशुद्धं शुद्धेनसाम्ना, शुद्धैरुक्थैं वावृधासं शुद्धचा आशीर्वान्ममत्तु ॥

श्रीमतेनारायणाय शुद्धोदकस्नानंस० ॥

अब शुद्धवस्त्रले पुछि, अलंकारगर्नेआसनमाराखि—

वस्त्रपैराउनु—

ओं तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतऋचः०।

शुद्धस्त्वमात्मा पुरुषः पुराणो जगत्सुतत्वंसुरलोकनाथ।

वस्त्राणिगृह्णीस्वमयार्पितानिद्वकूलकौशेयसुपट्टकानि ॥

श्रीमतेनारायणाय वस्त्राणि स० ॥

अब जनैपैराउँनु–

ओं तस्मादश्वा०,

कार्पासवन्तूद्भवब्रह्मसूत्रं सूत्रात्मनेसर्वंचराचरस्य ।
समर्पयेसात्वतपुंगवाय तेजःस्वरूपायसुखप्रदाय ॥

श्रीमतेनारायणाय यज्ञोपवीतं स० ॥

अब चन्दन–

ओं तंयज्ञं०,

आनन्दनोयोऽसुमतांपरात्मा तापत्रयस्योपशमश्चयस्मात् ।
तस्मैप्रयच्छामिसुचन्दनं वैकाश्मीरकर्पूर विभावितं च ॥

श्रीमतेनारायणाय चन्दनंस० ॥

पुष्प—

ओं यत्पुरुषंव्यदधुः०,

यःसर्वगन्धोऽखिलविश्वरूपस्तस्मैप्रसूनानि समर्पयामि ।
कदम्बजातीवकुलोद्भवानि कुशेशयश्रीतुलसीदलानि ॥

श्रीमतेनारायणाय पुष्पाणिस० ।

अब धूप–

ओं ब्राह्मणो०,

धूपंदशांगं सुभगंधकं च गोसर्पिषाक्तं हृदयप्रियं च ।
समर्पयेदिव्यनभास्पदायक्षीराब्धिजासेवितसत्पदाय ॥

श्रीमतेनारायणाय दशांगधूपंस०,

दीप—

ओंचन्द्रमा०,

आदित्यचन्द्राग्निप्रकाशकायवै सदाचिदानन्दमयाव्ययाय च
स्वाज्येनयुक्तं सुभवर्तिभूषितं दीपंप्रयच्छामितमः प्रपाशकम् ॥

श्रीमतेनारायणायदीपंस० ॥

अब चार चार तोला घिउ, दहि, मधु, (शर्कराकपूर) यौटापात्रमा मिलाएर—

योऽसौभवांस्तिष्ठतिसर्वदेहेनारायणः सर्वजगत्प्रधानः ।
गृहाणचैवं सुरलोकनाथ भक्तोपनीतं मधुपर्क संज्ञम् ॥

श्रीमतेनारायणायमधुर्पकं स० ।

भनि मधुपर्कसमर्पण गर्नु ।

नैवेद्य—

ओंनाभ्या०,

द्विजस्त्रीणांभक्तं मृदुनिविदुरान्नेव्रजगवां
दधिक्षीरेसख्युः स्फुटचिपिटमुष्टौमुररिपो ।
यशोदायास्तन्ये व्रजयुवतिदत्तं मधुनिते-
यथासीदामोदस्तमयमुपहारेऽपिकुरुतात् ॥

श्रीमतेनारायणाय नैवेद्यंस० ।

ताम्बूल—

ओंयत्पुरुषेण०,

एलादिपूगीफलचन्द्रसंयुतं प्रशस्तदेशोद्भवसौरभास्पदम् ।
ताम्बूलपत्रंभगवन् समर्पये भवप्रवाहोपरमायतेऽच्युत ॥

श्रीमतेनारायणायताम्बूलं स० ॥

अबकर्पूरादिले आरती—

ओंसमास्यासन्० ।

सुवर्तिकर्पूरविदीपितेन सुवर्णपात्रे विनियोजितेन ।

नीराजयेत्वामहमप्रमेय दिव्येनदीपेनदिवप्रदेन ॥

श्रीमतेनारायणाय नीराजनं स० ॥

अब पुष्पाञ्जलिः=

ओं तद्विष्णोःपरमंपदं सदापश्यन्तिसूरयः ।

दिवीवचक्षुराततम् । तद्विप्रासो विपण्यवो जागृवा ठ॰सः समिन्धते विष्णोर्यत्परमं पदम् ॥

पर्याप्ताऽनन्तरायायसर्वस्तोमोऽतिरात्रमुत्तममहर्भवति ।

सर्वस्याप्त्यै सर्वस्यजित्यैसर्वमेवतेनाप्नोतिसर्वं जयतीति हरिः ओं शान्तिः ॥३॥

सुगन्धवल्लीशतपत्रजाति सुवर्णचम्पावकुलोद्भवानि ।

गृहाणदेवेशमयार्पितानि प्रभोहरे श्रीतुलसीदलानि ॥

ओं अग्निमीड़ेपुरोहितं यज्ञस्यदेवमृत्विजम् ।

होतारंरत्नधातमम् ॥१॥

ओं इषेत्वोर्जेत्वावायवस्थो देवोवःसवितापार्पयतु श्रेष्ठतमाय कर्मणे ॥२॥

ओं अग्नआयाहिवीतयेगृणानोहव्यदातये निहोतासहत्सि बर्हिषि ॥३॥

ओं शन्नोदेवीरभिष्टयेआपोभवन्तुपीतये शंयोरभिस्रवन्तुनः ॥४॥

ओंइत्येकाक्षरं नमइतिद्वे अक्षरे नारायणायेतिपञ्चाक्षराणि एतद्वै नारायणस्याष्टाक्षरंपदम् । योहवैनारायणस्याष्टाक्षरं पदमध्येति । अनुपब्रुवः सर्वमापुरेति । विन्दतेप्राजापत्यं रायस्पोषं गोपत्यं ततोऽमृतत्वमश्नुते ततोऽमृतत्वमश्नुते, इति । य एवंवेद इत्युपनिषद् ।

ओं उषावाअश्वमेधस्यशिरः । सूर्यश्चक्षुर्वातः प्राणोव्यात्तमग्निर्वैश्वानरः संवत्सरः आत्माश्वस्यमेध्यस्यद्यौः पृष्ठमन्तरिक्ष मुदरं पृथिवीपाजस्यम् । दिशःपार्श्वेअवान्तरदिशः पर्शव ऋतवोऽङ्गानिमासाश्चार्धमासाश्च पर्वाण्यहोरात्राणि प्रतिष्ठानक्षत्राण्यस्थीनि नभोमा ठ॰ सानि उवध्य ठ॰ सिकताः सिन्धवोगुदा यकृच्च क्लोमानश्च वनस्पतयश्च लोमानि उद्यन् पूर्वार्धोनिम्लोचञ्जघनार्धोतद्विजृम्भते यद्विद्योतते यद्विधूनुते तत्स्तनयतियन्मेहति तद्वर्षति वागेवास्य वाक् ॥ ओं शान्तिः ॥३॥

अब अर्चनागनु तुलसीपुष्पले—

ओं केशवाय नमः । ० नारायणाय ० । ० माधवाय ० । ० गोविंदाय ० । ० विष्णवे ० । ० मधुसूदनाय ० । ० त्रिविक्रमाय ० । ० वामनाय ० । ० श्रीधराय ० । ० हृषीकेशाय ० । ० पद्मनाभाय ० । ० दामोदराय ० ॥१२॥

ओं श्रीकृष्णाय नमः । ० कमलानाथाय ० । ० वासुदेवाय ० । ० सनातनाय ० । ० वसुदेवात्मजाय ० । ० पुण्याय ० ।

० लीलामानुषविग्रहाय ०। ० श्रीवत्सकौस्तुभधराय ०। ० यशोदावत्सलाय ०। ० हरये ०। ० चतुर्भुजात्तशंखारिगदाखड्गाद्युदायु ०। ० देवकीनन्दनाय ०। ० श्रीशाय ०। ० नन्दगोपप्रियात्मजाय ०। ० यमुनावेगसंहारिणे ०। ० बलभद्रप्रियानुजाय ०। ० पूतनाजीवितहराय ०। ० शकटासुरभंजनाय ०। ० नन्दव्रजजनानन्दिने ०। ० सच्चिदानन्दविग्रहाय ०। ० नवनीतविलिप्ताङ्गाय ०। ० अनघाय ०। ० नवनीतनवाहाराय ०। ० मुचुकुन्दप्रसादकाय ०। ० षोडशस्त्रीसहस्रेशाय ०। ० त्रिभङ्गीललिताकृतये ०। ० शुकवागमृताब्धये ०। ० गोविन्दाय ०। ० योगिनांपतये ०। ० वत्सवाटचराय ०। ० अनन्ताय ०। ० धेनुकासुरभंजनाय ०। ० तृणीकृततृणावर्ताय ०। ० यमलार्जुनभंजनाय ०। ० उत्तालतालभेत्रे ०। ० तमालश्यामलाकृतये ०। ० गोपगोपीश्वराय ०। ० योगिने ०। ० कोटिसूर्यसमप्रभाय ०। ० इलापतये ०। ० परञ्ज्योतिषे ०। ० यादवेन्द्राय ०। ० यदुद्वहाय ०। ० पीतवाससे ०। ० पारिजातापहारकाय ०। ० गोवर्धनाचलोद्धर्त्रे ०। ० गोपालाय ०। (४८) ० सर्वपालकाय ०। ० अजाय ०। ० निरञ्जनाय ०। ० कामजनकाय ०। ० कंजलोचनाय ०। ० मधुघ्ने ०। ० मथुरानाथाय ०। ० द्वारकानाथाय ०। ० बलिने ०। ० वृन्दावनान्तसंचारिणे ०। ० तुलसी दामभूषणाय ०। ० स्यमन्तकमणेर्हर्त्रे ०। ० नरनारायणात्मकाय ०। ० कुब्जाकृष्टांबरधराय ०। ० मायिने ०। ० परमपुरुषाय ०। ० मुष्टिकासुरचाणूरमल्लयुद्धविशारदाय ०। ०

संसारवैरिणे ०। ० कंसारिणे ०। ० मुरारये ०। ० नरकान्तकाय ०। ० अनादिब्रह्मचारिणे ०। ० कृष्णाव्यसनकर्षकाय ०। ० शिशुपालशिरश्छेत्रे ०। ० दुर्योधनकुलान्तकाय ०। ० विदुराक्रूरवरदाय ०। ० विश्वरूपप्रदर्शकाय ०। ० सत्यवाचे ०। ० सत्यसंकल्पाय ०। ० सत्यभामारताय ०। ० जयिने ०। ० सुभद्रापूर्वजाय ०। ० विष्णवे ०। ० भीष्ममुक्तिप्रदायकाय ०। ० जगद्गुरवे ०। ० जगन्नाथाय ०। ० वेणुनादविशारदाय ०। ० वृषभासुरविध्वंसिने ०। ० बाणासुरकरान्तकाय ०। ० युधिष्ठिरप्रतिष्ठात्रे ०। ० बर्हिबर्हावतंसकाय ०। ० पार्थसारथये ०। ० अव्यक्ताय ०। ० गीतामृतमहोदधये०। ० कालीयफणमाणिक्यरंजितश्रीपदाम्बुजाय ०। ० दामोदराय ०। ० यज्ञभोक्त्रे ० ० दानवेन्द्रविनाशकाय ०। ० नारायणाय ०। ० परब्रह्मणे ०। ० पन्नगाशनवाहनाय ०। ० जलक्रीडासमासक्तगोपीवस्त्रापहारकाय ०। ० पुण्यश्लोकाय ०। ० तीर्थपादाय ०। ० वेदवेद्याय ० ० दयानिधये ०। ० सर्वतीर्थात्मकाय ०। ० सर्वग्रहरूपिणे ०। ० परात्पराय ०। ० (१०८) श्रीरुक्मिणीसत्यभामासहित श्रीवेणी माधवाय ०। ० श्रीमतेनारायणाय ०। ० श्रीमतेरामानुजाय ०॥

अब लक्ष्मीका १०८ नामले—

ओं श्रियै नमः। ओं पद्मायै नमः।
० शान्तायै ०। ० व्योमपदाश्रितायै ०।
० नित्यशुद्धायै ०। ० परमानन्दरूपिण्यै ०।
० नित्यपुष्टायै ०। ० नित्यतृप्तायै ०।

ओं निर्विकारायै नमः ।
० उन्निद्रपद्माक्ष्यै ० ।
० पद्मालयायै ० ।
० पद्ममुख्यै ० ।
० सिद्ध्यै ० ।
० स्वाहायै ० ।
० लोकपावन्यै ० ।
० प्रभायै ० ।
० मेधायै ० ।
० सरस्वत्यै ० ।
० महाविद्यायै ० ।
० आत्मविद्यायै ० ।
० हिरण्यवर्णायै ० ।
० सुवर्णरजतस्रजायै ० ।
० हिरण्मयै ० ।
० ज्वलन्त्यै ० ।
० तर्पयन्त्यै ० ।
० पद्मवर्णायै ० ।
० देवजुष्टायै ० ।
० पद्मनेम्यै ० ।
० गन्धद्वारायै ० ।
० नित्यपुष्टायै ० ।

ओं अब्जसंभवायै नमः ।
० विष्णुवक्षस्थितायै ० ।
० पद्माकरायै ० ।
० पद्मनाभप्रियायै ० ।
० स्वधायै ० ।
० सुधायै ० ।
० सन्ध्यायै ० ।
० भूत्यै ० ।
२६ ० श्रद्धायै ० ।
० यज्ञविद्यायै ० ।
० गुह्यविद्यायै ० ।
० विमुक्तिफलदायिन्यै ० ।
० हरिण्यै ० ।
० चन्द्रायै ० ।
० आर्द्रायै ० ।
० तृप्तायै ० ।
० पद्मस्थितायै ० ।
४४ ० प्रभासायै ० ।
० उदारायै ० ।
० आदित्यवर्णायै ० ।
० दुराधर्षायै ० ।
० करीषिण्यै ० ।

० सर्वभूतेश्वर्यै ० ।
० पुष्ट्यै ० ।
० पद्ममालिन्यै ० ।
० हेममालिन्यै ० ।
० सरोजहस्तायै ० ।
० हरिवल्लभायै ० ।
० विष्णुपत्न्यै ० ।
० ज्ञानशक्त्यै ० ।
० सद्रूपायै ० ।
० अमृतसंभवायै ० ।
७३ ० सुमालिन्यै ० ।
० अवदातायै ० ।
० ज्योतिष्मत्यै ० ।
० विशालायै ० ।
० भूतिदायै ० ।
० सहाशक्त्यै ० ।
० सुखावहायै ० ।
० भद्रकाल्यै ० ।
० ज्वालामुख्यै ० ।
० चतुर्वर्गफलदायै ० ।
० भव्यायै ० ।
० सर्वकामप्रदायै ० ।

० पुष्करिण्यै ० ।
० मंगलायै ० ।
० सुवर्णायै ० ।
० हिरण्मयै ० ।
६२ ० भगवत्यै ० ।
० त्रिभुवनभूतिकर्यै ० ।
० इच्छाशक्त्यै ० ।
० ह्लादिन्यै ० ।
० सुप्रतिष्ठितायै ० ।
० तमोनुदायै ० ।
० अप्रमेयायै ० ।
० विद्यायै ० ।
० अमृतसहोदर्यै ० ।
० कल्याण्यै ० ।
० सुमत्यै ० ।
० संकल्पसिद्धायै ० ।
० कामदोग्ध्र्यै ० ।
० क्षीराब्धिजायै ० ।
० सदानन्दायै ० ।
० भक्तार्तिनाशिन्यै ० ।
० भवसन्तापहारिण्यै ० ।
० धनधान्यकर्यै ० ।

० विल्वनिलयायै ०।	० दारिद्र्यनाशिन्यै ०।
० चतुर्भुजायै ।०।	० सर्वोपद्रववारिण्यै ०।
० मनोजवायै ०।	० पुण्यनिलयायै ०।
० महाश्वेतायै ०।	० सुरमोहिन्यै ०।
० तेजोवत्यै ०।	० सुवर्णकारिण्यै ०।
० सर्वमंगलमांगल्यै ०।	१०८ ० श्रीमहालक्ष्म्यै ०।

नृत्यवाद्यादिगीतादिपुराणपठनादिभिः।
राज्योपचारैः (यथोपचारैः) सकलैः संतुष्टोभव माधवः।

यसरी पुष्पतुलसी समर्पण गरेपछि। कपूरले नीराजन गर्नु —

श्रियःकान्तायदेवायकल्याणनिधयेऽर्थिनाम्।
श्रीवैकुण्ठनिवासाय श्रीनिवासायमंगलम्॥
जयति जयति देवोदेवकीनन्दनोऽयं
जयति जयति कृष्णोवृष्णिवंशप्रदीपः।
जयति जयति मेघश्यामलः कोमलाङ्गो-
जयति जयति पृथिवीभारनाशोमुकुन्दः॥

एसरी नीराजनगरीसाष्टाङ्गगर्नु।

॥ इतिपूजाविधिः॥

अथहोम विधिः=

भगवान्‌का सांने १ हातको चारपाटे ४ अँमल अग्लोमाटा ले वेदी बनाइ, २ टा कुशले बढ़ारी, गोबरले लिपि, सुरोया-कुशका फेदले उँभोतिर कोरेर, साइँली र बुढ़ी औंलाले कोरेका क्रमले उँभोतिर उठायेर माटोफाली, शुद्धजलले प्रोक्षणगरि, रङ्गवल्ली राखि, वेदीमाथीकुशओछ्याइ, दुइटाकांसका पात्रमा अग्निल्याइ अगाड़ीका मंत्रले स्थापना गर्नु।

त्वं मुखं सर्वदेवानां सप्तार्चिरमितद्युते।
आगच्छ भगवन् वह्ने यज्ञेऽस्मिन् सन्निधोभव॥

समिधाले वल्ने गराएर, अग्निका आठ दिशामा ८ वसु स्थापि, आवाहनादिद्वारापूजनु चामलमाथीकुँचमा। पूर्वमा—

ओं अग्नये नमः।

भनि पीताक्षताले आवाहनगरि अर्घ्यादिले पूजनु।

आग्नयमा—

ओं जातवेदसेनमः।

भनि। दक्षिणमा—

ओं सहोजसे नमः।

नैऋत्यमा—

ओं अजिराप्रभवे नमः।

पश्चिममा—

ओं वैश्वानराय नमः।

वायव्यमा—

ओं नर्यापसे नमः ।

उत्तरमा—

ओं पंक्तिराधसे नमः ।

ईशानमा—

ओं विसर्पिणे नमः ।

ओं श्रीयज्ञपुरुषाय नमः

ओरीपरी ।

ओं आत्मने नमः

आफ्नाशिरमा ।

ओं सर्वेभ्यः श्रीवैष्णवेभ्यो नमः श्रीवैष्णवमा ०

सवैतिर ॥ अग्निलाइ चन्दनपुष्पअक्षता आदिले पूजिहात जोडी प्रार्थनागर्नु —

ओं चत्वारिश्रृङ्गास्त्रयोअस्यपादाद्वेशीर्षे सप्तहस्तासोअस्य ।
त्रिधाबद्धो वृषभोरोरवीतिमहोदेवोमर्त्यां ३ आविवेश ॥

अब होमसामग्री वेदीकानगीचै राख्नु । अग्निदेखीउत्तर-पटि २ लँयिन कुशओछ्याइ, कुशमाथी १५ समीधा, प्रोक्षणी, प्रणीता, स्रुक्र, सुरोपनि घोप्ट्याएरराख्नु ।

अग्निदेखिदक्षिणपटि =

१२ कुशको ब्रह्माको कूर्चबनाइ, ३टा कुशको आसन राखि, त्यो ब्रह्माकाकूर्चमा साबित्री सहित ब्रह्माकोपूजागर्नु —

ओं ब्रह्मयज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्विसीमतः सुरुचोवेनआवः ।
सबुध्न्याउपमा अस्यविष्ठासतश्चयोनिमसतश्चविव ॥

ओं ब्रह्मणे साबित्रीसहिताय नमः ।

भनि ।

अब जलपात्रआदि उत्तानापारी, बित्ताभरकाटुप्पासितका २टाकुशको पवित्रबनाइ जलले सेचनगरी, प्रोक्षणी पात्रमाराखि, तेसैमा पँहेला अक्षताराखि, पवित्रभित्रभयेकाप्रोक्षणीमा जल-राखि, अग्निका दाहिनेतिरबाटल्याइ मुखउघारी, आफनाअगाड़ी राख्नु, र दाहिने हातका कान्छीर बुढ़ीऔलाले उँभोतिर अग्र-भागभयेका२पवित्र लिएरतिदुइले त्योजल पूर्वतिर ३खेप छर्केर, यज्ञपात्र हरूलाइ ३खेपसेचनगरी, समिधाफुकाइ ३खेपप्रोक्षण-गरी ।

अब पूर्णपात्रोबनाइ, दुइटापवित्र पूर्णपात्रमाराखि, बुढ़ि र कान्छी औंलाले ३खेपअपद्रव्यहटाइ, अग्निदेखिदक्षिणपटिबाट ल्याएर मुखउघारेर ब्रह्माका नजिकैराखि कुशलेढाक्नु ।

अबघिउको पात्रमा २ पवित्रराखि, अग्निकापश्चिम पटि राखि घिउहेरी ईशानतिर कोईला माथि राखि, कुश सल्काइ ओरीपरीघुमाइ, दुइटा कुशकाटुप्पा ननङ्ले काटिपखाली, घिउका पात्रमाराखि, फेरीषनिसल्काएकाकुशले ३खेपअग्निओरी-परीघुमाइ, कुश ईशानतिरफ्याँकनु, आगादेखि घिउ उतारी, क्वैला आग्निमाराखि, पवित्रसहित भएका हातले अग्निकादाहिने तिरबाट ल्याएर आफ्ना अगाड़ीराखि हातका बुढ़ीर कान्छी-

औंलाले पवित्रकाफेदपटि समाति ३खेप अपवस्तु उँभोतिर निकाली—

पवित्रफुकाएर जललेसेचि, पूर्वअग्रभागभएका पवित्र अग्निमा होमीदिनु ।

अब चरु=

चरुपात्रमाराखि प्रोक्षणगरि कुशशल्काइ उज्यालालेहेरी ३खेपघुँमाइ अघिर्झगरी, अग्निकादक्षिणपटिबाट ल्याइ पश्चिमपटि कुशमाथीराखि कुशलेढाक्नु ।

अब सुरो तताइ कुशका फेदले फेदमा माझले माझमा, टुप्पालेटुप्पामा गरिसवैंसुराकाविलपुछि, सुरो फेरीतताइ प्रोक्षणगरी अग्निकाउत्तरपटि कुशमाथि राखि, कुश अग्निमाहोमनु ।

अब अग्निकाचारपटि वेदीकाओरीपरी चारदिशामा कुशराखि, (राखता अग्निमीड़ेइत्यादि चारवेदकामन्त्रले क्रमैंले पूर्व देखिराख्नु) । कुशमाथीपरिधीराख्नु चारैंपटि । अब जलभरीयेको प्रणीतावेत्र हातमा राखि-दाहिने हातले परिधीमाथी परिषेचनगर्नु अगाड़ीकावाक्य भन्दैं ॥

'ओं अदितेऽनुमन्यस्व', भनि दक्षिणपटिपूर्वंति र अगाड़ी भएकोजलधारा दिनु ।

'ओं अनुमतेऽनुमन्यस्व', पश्चिमपटि उत्तरअग्र० ।

'ओं सरस्वतेऽनुमन्यस्व', उत्तरपटिपूर्वाग्र० ।

'ओं देवसवितः प्रसुवः', ओरीपरी ।

अब अग्निकामाझमा अनुस्नानभयेको 'लक्ष्मीकासाथनारायण' कोसंयोगसंज्ञीगर्भधारण भयेकीलक्ष्मीबाट अग्निको उत्पत्तिसंझनु, यैंनै अग्निलाइवैष्णव गराउनुहो ।

अग्निका १६ संस्कार=

गर्भाधानं पुंसवनं सीमन्तोन्नयनं पुनः ।
अनन्तरं जातकर्म स्यान्नामकरणं तथा ॥
उपनिष्क्रमणं पश्चादन्नप्राशन मेव च ।

इत्यादिपाञ्चरात्रमाबतायेका अनुसारले एक-एक संस्कार का नामलिदैं १६खेपहोमनुपिउले—जस्तैं-पैंलि—

ओं हंनमः अग्नये शुचिषदे नमः ।

१—गर्भाधान संस्कारं संपादयामि स्वाहा ।

भनि पैंलोआहुतिदिनु । फेरीपनि योमंत्र पैंली भनि पछि संस्कारकोनाम भनि होमनु—

२—ओं हं नमः अग्नये शुचिषदे नमः पुंसवनसंस्कारं संपादयामि स्वाहा ॥

भनि ॥

३—ओं हं नमः अग्नये शुचिषदे नमः, सीमन्तोन्नयन संस्कारं संपादयामि स्वाहा ।

४—ओं हं नमः अग्नयेशुचिषदे नमः, जातकर्मसं० ।

५—ओं हं नमः अग्नये शुचिषदे नमः, नामकरणसं० ।

श्री

येस्तै—

६–ओं हं नमः० उपनिष्क्रमणसं० ।

७–ओं० अन्नप्राशनसं० । ८–ओं० चौलस० ।

९– ०उपनयनसं० । १०– ०सावित्रीश्रावणसं० ।

११– ०वेदारम्भसं० । १२– ०गोदानसं० ।

१३– ०समावर्तनसं० । १४– ०स्नातकव्रत० ।

१५– ०आचार्यायप्रियवस्तुसमर्पणसं०

१६–ओंहंनमः अग्नये शुचिषदेनमः, विवाहसंस्कारं संपादयामि स्वाहा ।

ओं अग्निदूतं पुरोदधे हव्यवाह–
मुपब्रुवे आसादयाविह ॥
ओं वह्नेः षोडशसंस्कारपूर्तिऽस्तुस्वाहा ॥

इति १६ सं० ॥

१५ समिधाहोमनु—१५ समिधाघिउलेचिह्लापारी फुल अक्षताले पूजि आफुअलंकृतभै, ब्रह्मालाइ अलंकार गरायि ।

अस्मिन् होमकर्मणि ब्रह्मन्निध्माधास्ये,

भनेपछि, ब्राह्मणले 'आधत्स्व', भनेपछि प्रजापतिलाइ मनलेध्यानगर्दै चुपभै १५ समिधा अग्निमाहोमनु ॥

अबआज्याघार=

अबसुरालेघिउलिएर 'ओं प्रजापतयेस्वाहा', भनि नैऋत्यदेखि ईशानतकहोमनु । 'प्रजापतयेइदंनमम',भनि प्रोक्षणीमा सुरोचोबी

उपयमनलेपुछ्नु, एस्तैगरि सबैमागर्नु, 'ओं इन्द्रायस्वाहा', वायव्यदेखि आग्नयसंम । 'ओं अग्नयेस्वाहा', दक्षिणपटिहोमनु । 'ओं सोमायस्वाहा', उत्तरपटी । पुष्पलेहातजोड्नु–जस्तै—

चतुर्भिश्चचतुर्भिश्च द्वाभ्यांपञ्चभिरेव च ।
हूयतेच पुनर्द्वाभ्यां तस्मै यज्ञात्मने नमः ॥

आफ्ना साम्ने अग्निलाइध्यानगरी घिउले मूलमंत्रले १०८ वारहोमनु, अब पायसरघिउले पृ० ६३ वास्तु सूक्तले होमनु । र ''पुरुषसूक्तले, यस्तै ''विष्णुसूक्त, ''नारायणसूक्तले,तिलचावलघिउ चिनीले । अबघिउमामोलेका बेलकाफलले ''श्रीसूक्तद्वारा । अब ''नारायणअष्टाक्षर, वासुदेवद्वादशाक्षर, विष्णुषड्क्षर, रामषड्क्षरले, होमनुयथासंभवचरु । केशवादि २४ नामले—

१ओं केशवाय नमः स्वाहा ।
० माधवाय ० ।
० विष्णवे ० ।
० त्रिविक्रमाय ० ।
० श्रीधराय ० ।
० पद्मनाभाय ० ।
० वासुदेवाय ० ।
० प्रद्युम्नाय ० ।
० पुरुषोत्तमाय ० ।
० नारसिंहाय ० ।

२ओं नारायणायनमः स्वाहा ।
० गोविंदाय ० ।
० मधुसूदनाय ० ।
० वामनाय ० ।
० हृषीकेशाय ० ।
० दामोदराय ० ।
० संकर्षणाय ० ।
० अनिरुद्धाय ० ।
० अधोक्षजाय ० ।
० अच्युताय ० ।

० जनार्दनाय ०।	० उपेन्द्राय ०।
० हरये ०।	० श्रीकृष्णाय ०।

अथवैकुण्ठपार्षदहोम = २४ नाम

१ओं आधारशक्त्यै नमः स्वाहा। २ओं प्रकृत्यैनमः स्वाहा।

० अखिलजगदाधाराय कूर्मरुपिणे नारायणाय ०।	० अनन्ताय नागराजाय ०।
० भूम्यै ०।	० वैकुण्ठायदिव्यलोकाय ०।
० वैकुण्ठायदिव्यजनपदाय ०।	० वैकुण्ठायदिव्यनगराय ०।
० वैकुण्ठायदिव्यविमानाय ०।	० आनन्दमयायदिव्यमण्डप-रत्नाय ०।
० आस्तरणरूपिणे अनन्ताय-नागराजाय ०।	० धर्मायपीठपादाय ०।
० ज्ञानायपीठपादाय ०।	० वैराग्याय पीठपादाय ०।
० ऐश्वर्यायपीठपादाय ०।	० ऋग्वेदायपीठवाहकाय ०।
० यजुर्वेदायपीठवाहकाय ०।	० अथर्ववेदायपीठवाहकाय०
० सामवेदायपीठवाहकाय ०।	० अधर्मायपीठगात्राय ०।
० अज्ञानायपीठगात्राय ०।	० अनैश्वर्यायपीठगात्राय ०।
० एभिःपरिच्छिन्नतनवेदसदात्मकाय पीठभूतायनागराजाय ०।	० पीठस्योपरिअष्टदल-पद्माय ०।
० सोममण्डलाय ०।	० सूर्यमण्डलाय ०।
० वह्निमण्डलाय ०।	० विमलायै चामरकरायै०।

० क्रियायै चामरकरायै ०।	० उत्कर्षिण्यै चामरकरायै०
० ज्ञानायैचामरकरायै ०।	० प्रह्व्यैचामरहस्तायै ०।
० सत्यायैचामरहस्तायै ०।	० ईशानायैचामरहस्तायै०।
० योगायैचामरहस्तायै ०।	० अनुग्रहायैचामरहस्तायै०
० जगत्प्रकृत्यैयोगपीठवाहकायै ०।	० सहस्रशीर्ष्णे अनन्ताय०।
० पुरतः पादपीठाय ०।	० भगवत्पादुकाभ्यां ०।
० अस्मद्गुरुभ्यः स्वाहा।	० अस्मत्परमगुरुभ्यः ०।
० अस्मत्सर्वगुरुभ्यः ०।	० श्रीमतेरामानुजाय ०।
० श्रीपूर्णमिश्राय ०।	० श्रीमद्यामुनमुनये ०।
० श्रीराममिश्राय ०।	० श्रीपुण्डरीकाक्षाय ०।
० श्रीमन्नाथमुनये ०।	० श्रीमतेशठकोपाय ०।
० श्रीमतेविष्वक्सेनाय ०।	० श्रियै ०।
० श्रीधराय ०।	० सुदर्शनायहेतिराजाय०।
० पाञ्चजन्यायशंखाधिवतये ०।	० कौमोदक्यैगदाधिपतये०
० नन्दकायखड्गाधिपतये ०।	० शाङ्‌र्गायचापाधिपतये०
० श्रीवत्सायश्रीनिवासाय ०।	० श्रीकौस्तुभायसर्वरत्ना-धिपतये ०।
० श्रीवैजयन्त्यैवनमालयै ०।	० ह्रीं पुष्ट्यै ०।
० ऐं सरस्वत्यै ०।	० द्रां निद्रायै ०।
६६ ० क्लीं कान्त्यै ०।	० कंपृथिव्यै ०।
० गंगरुडाय ०।	० किरीटायमुकुटाधिपतये०
० किरीटमालायै आपीडात्मने ०।	० मकराकृतिकुण्डलाभ्यां ०।

○ कण्ठिकाभरणाय ○।

○ हारायसर्वाभरणाधिपतये ○।

○ सर्वेभ्योभगवद्भूषणेभ्यः ○।

○ सर्वाभ्योभगवत्पादसंवाहिनीभ्यः○

○ अनन्ताय ○।

○ सूत्रवत्यै ○।

○ गंगजाननाय ○।

○ कंकालप्रकृतिसंज्ञाय ○।

○ चण्डाय ○।

○ भद्राय ○।

○ जयाय ○।

○ धात्रे ○।

○ कुमुदायसायुधायसपरिवाराय-सशक्तिकाय ○। ८६

○ पुण्डरीकायसा○ स○ सश○।

○ शंकुकर्णाय ○।

○ सुमुखाय ○।

○ सर्वेभ्योभगवद्गणाधिपतिभ्यः ○

○ मुक्तेभ्यः ○।

○ समस्त परिवाराय-श्रीमतेनारायणाय नमः स्वाहा।

○ श्रीमत्तुलस्यै ○।

○ कांचीगुणोज्ज्वलायपीताम्बराय○।

○सर्वेभ्योभगवद्दिव्यायुधेभ्यः○

○सर्वेभ्योभगवत्परिकरेभ्यः○

○ विष्वक्सेनाय ○।

○ जंजयत्सेनाय ○।

○ हंहयाननाय ○।

○ सर्वेभ्योविष्वक्सेनपरिजनेभ्यः ○

○ प्रचण्डाय ○।

○ सुभद्राय ○।

○ विजयाय ○।

○ विधात्रे ○।

○ कुमुदाक्षायसा○-स○ सश○।

○ वामनाय ○।

○ सर्पनेत्राय ○।

○ सुप्रतिष्ठिताय ○।

○ नित्येभ्यः ○।

○ दिव्येभ्यः ○।

○ दिवंगतायअमुकनाम्ने स्वाहा॥

अब हातमाजलअक्षालिएर—

अस्मिन्होमकर्मणिसंभवन्मन्त्रतन्त्रविधिविपर्यासन्यूनतातिरिक्त स्वराक्षरव्यत्यास प्रायश्चित्तार्थमाहुतीर्होस्यामि,

योसंकल्पभनि सुरालेघिउ–लिएर होमनु—

ओं अनाज्ञातंयदज्ञातं यज्ञस्यक्रियतेमिथुः।
अग्नेतदस्य कल्पयत्व ठ्० हि वेत्थ यथातथम्॥
ओं अग्नयेस्वाहा, अग्नये इदं नमम।
ओं यदविद्वांसोयद्विद्वांसोमुग्धाः कुर्वन्तिऋत्विजः।
अग्निर्मातस्मादेनसः श्रद्धादेवीच मुञ्चताम्॥
ओं अग्नयेश्रद्धादेव्यै स्वाहा, अग्नये○ इदं नमम।
ओं पुरुषसम्मितोयज्ञोयज्ञः पुरुषसंमितः।
अग्नेतदस्यकल्पयत्व ठ्० हिवेत्थ यथातथम्॥
ओं अग्नये स्वाहा, अग्नये इदं नमम॥३॥ इति॥

अथशान्तिहोमः=

अब तिलरघिउले—

ओं उग्रं वीरं महाविष्णुं ज्वलन्तं सर्वतोमुखम्।
नृसिंहं भीषणं भद्रं मृत्युमृत्युं नमाम्यहम्॥ स्वाहा॥

तिलसरसिंउ घिउले यैमन्त्रलेहोमनु १०८ आहुति—

ओं स्वस्तिदाविशस्पतिर्वृत्रहा विमृधोवशी।
वृषेन्द्रपुरएतुनः स्वस्तिदा अभयङ्करः॥
ओं इन्द्रायअभयंकरायस्वाहा, इन्द्राय○ इदं○।

ओं पुनस्त्वादित्यारुद्रावसवः समिन्धतां पुनर्ब्रह्माणो वसुनीतयज्ञैः । घृतेनत्वं तनुवोवर्द्धयस्वसत्याः सन्तुयजमानस्य कामाः ॥ ओं अग्नयेवसुनीताय० अग्नये० ॥

॥ इति ॥

अब स्वीष्टकृत्‌होमः=

अब घिउले—

यदस्यकर्मणोऽत्यरीरिचं यद्वान्यूनमिहाकरम् ।
अग्निष्टुत्स्वीष्टकृद्विद्वान्सर्वं स्विष्टं सुहुतं करोतु ॥१॥
अग्नयेस्विष्टकृते स्वाहा, इदं० ।
ओं भूः स्वाहा अग्नये इदंनमम ॥२॥
ओं भुवः स्वाहा वायवेइदं नमम ॥३॥
ओं स्वः स्वाहा सूर्यायं इदं० ॥४॥
ओं भूर्भुवः स्वः स्वाहा प्रजापतये इदं ॥५॥
ओं त्वन्नो अग्नेवरुणस्यविद्वान् देवस्यहेडोअवयासिसीष्ठाः ।
यजिष्ठोवह्नितमः शोशुचानोविश्वाद्वेष ठ० सिप्रमुमुग्ध्यस्मत् ॥
ओं अग्निवरुणाभ्यांस्वाहा, अग्नि० ॥६॥
ओं सत्वन्नो अग्नेवमोभवोतीनेदिष्ठोअस्याउषसोव्युष्टौ ।
आवयक्ष्वनोवरुण ठ० रराणोवीहि मृडीक ठ० सुहवोनएधि ॥७
ओं अग्निवरुणाभ्यां स्वाहा, अग्निवरुणाभ्यां ० ।
अयाश्चाग्नेस्यनभिशस्तिपश्चसत्यमित्वमयाअसि ।
अयानोयज्ञं वहास्ययानोधेहि भेषज ठ० स्वाहा ॥८॥

अग्नये अयसे स्वाहा, अग्नये अयसे इदं नमम ॥८॥
ओं येते शतं वरुणयेसहस्रयज्ञियाः पाशावितताममहान्तः ।
तेभिर्नो अद्य सवितोतद् विष्णुर्विश्वेमुञ्चन्तुमरुतःस्वर्काः ॥९॥
ओं वरुणाय स्वाहा । ओं सवित्रे स्वाहा । ओं विष्णवे स्वाहा ॥
ओं विश्वेभ्योदेवेभ्यः स्वाहा । ओं मरुद्‌भ्यः स्वाहा ।
ओं उदुत्तमं वरुणपाशमस्मदवाधमं विमध्यमंश्रथाय ।
अथावयमादित्यव्रते तवानागसो आदितये स्यामः ॥१५॥
ओं आदित्यादितयेस्वाहा, आदित्या० ॥ इति स्विष्टकृत् ॥

अब कर्मसाद्गुण्यकालागि १२ केशवादिनामले होमनु—

र अब पूर्णाहुतिगर्नु—

अबस्रुवालेघिउ उघाएर स्रुचलाइ चारखेपगरी भरि, तेसमा ताम्बूल, सुपारी, नरियल, राखिराता वस्त्रलेबेरी चन्दन पुष्प आदिले पूजि ब्रह्मालाइ पूजि ब्रह्मालाइ पूर्णपात्र समर्पणगरी, ब्रह्मालाइ अलंकारगरी आफु अलंकृतभै उबीएर यज्ञपुरुषलाइ मनलेध्यानगर्दै—

ओं पूर्णःपश्चादुतपूर्णः पुरस्तादुन्मध्यतः पौर्णमासीजिगाय । तस्यादेवाअधिसंवसन्त उत्तमेनाक इह मादयन्ताम् ॥

ओं सप्ततेअग्नेसमिधः सप्तजिह्वासप्तऋषयः सप्तधामप्रियाणि ।

सप्तहोत्रासप्तधा त्वां यजन्ति सप्तयोनीरापृणस्वघृतेन ॥
ओं अग्नये पूर्णाय सप्तवतेस्वाहा ॥ अग्नयेपूर्णाय० इदं नमम ॥

अब जलभरेकोप्रणीता लिएरदाहिनेहातले—

ओं अदितेअनुमन्यस्व ।

भनिकुण्डका मेखलामाथिकापरिधिमाथीदक्षिणपटिदक्षिण बाट पूर्वतिरसेचनगर्नु ।

ओं अनुमते अनुमन्यस्व ।

भनि पश्चिमपटि उत्तरतिर० ।

ओं सरस्वते अनुमन्यस्व ।

उत्तरपटि पूर्वतिर० ।

ओं देवसवितःप्रसुवः ।

भनि पूर्वबाट आरम्भगरी जलधाराले ओरीपरी अग्नि-लाइपरिसेचनगर्नु ॥

प्रणीतालाइ आफ्नाअगाड़ीराखी तेसमा,

ओं सदसिसन्मेभूयाः सर्वमसि सर्वं मे भूयाः ।

पूर्णं मसि पूर्णं मे भूया अक्षतमसि मामेक्षेष्ठाः ॥

यो भनि अरू जलराखिदुइहातलेलिएर (प्रणीता),—

ओं देवाऋषयोमार्जयन्ताम् ।

भनि पूर्वतिर अलिकतिजल च्वाँउनु ।

ओं मासाःपितरोमार्जयन्ताम् ।

भनि दक्षिणपटि० ।

ओं गृहाःपशवोमार्जयन्ताम् ।

पश्चिमपटि० ।

ओं आपओषधयोवनस्पतयोमार्जयन्ताम् ।

उत्तरपटि० ।

ओं यज्ञःसंवत्सरोयज्ञपतिर्मार्जयतात् ।

० आकाशतिर० । अब सुनजल अगाड़ीभूमिमा अलिकति-च्वाँइ, त्योजलले आफुलाइ,

ओं सुमित्रिया न आप ओषधयः सन्तु, प्रोक्षणगरि ।

दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ।

प्रणीताघोप्ट्याउनु ।

अब १०दिकपालबलिगर्नु—र

ओं ब्रह्मणे नमः ।

भनि चन्दनादिलेब्रह्मालाइपूजि,

ओं स्तुतोमयावरदावेदमाताप्रचोदयन्ती पवनेद्विजाताः ।

आयुःपृथिव्यांद्रविणं ब्रह्मवर्चसंमह्यं दत्वाप्रयातु ब्रह्मलोकम् ॥

विसर्जनगर्नु ॥

अब परिधीर परिधीमनिओछ्यायेका कुशपनिउठाएर—

ओं समुद्रं वः प्रहिणोमि स्वांयोनिमीभगच्छत ।

अरिष्ठास्माकं वीरामापरासेचिमत्यम् ॥

भनि अग्निमाहोमनु । पँहेलाअक्षताले देवहरू विसर्जन गर्नु—

यज्ञ यज्ञं गच्छ यज्ञपतिं गच्छ स्वांयोनिंगच्छ स्वाहा ।

एषतेयज्ञोयज्ञपते सहसूक्तवाकः सर्वंवीरस्तंजुषस्वस्वाहा ॥

भनि ॥

॥ इतिहोमविधिः ॥

अब नारायणबलि=

अब आचार्यले अग्निकुण्डदेखी उत्तरपटि ८ अंगुलचौडो २७ कूर्चराखनमिल्नेलामूवेदीबनाइ, सुनकातार या कुशकाफेदले त्योदक्षिणवाटउत्तरतिरकालामावेदीमा पूर्वपश्चिमफर्कैकारेखा २४ पारी, २४ कोठामाकेशवादि व्यूहस्थापी योवेदीदेखिदक्षिणपटि अर्को ३ कोठाहुनेवेदीबनाइ उस्तैगरी ३ कोठापारी नित्य, मुक्त, दिवंगत, लाइस्थापना गर्नु र—पूर्वटुप्पापारी २।२। कुशकाटुकुरा राखि, तिनमाथी चावलकादुनामाकूर्चराखि केशवादिलाइ आवाहनादिले पूजनु—(८५ पृ०),

ओंभूर्भुवःस्वः केशवं आवाहयामि स्थापयामि पूजयामि,

भनि आवाहनआसनअर्घ्यपाद्याऽऽचमनस्नानवस्त्रजनैचन्दनपुष्पधूप दीपनैवेद्यपुनराचमनताम्बूलदक्षिणाप्रदक्षिणानमस्कारले पूजनु-येस्तै २४ लाइ पूजि। वेदीमाकुशपुष्पमाथी, गोघिउचिनीगाइका दुधमाबनाएकापायसका २४ पिण्डवेलकादानाजत्रा एक२गरी तिल जलकासाथमा लिदै "ओं केशवायनमः स्वाहा", भनिपूर्वफर्कि देवतीर्थलेदिनु । एस्तैगरी २४लाइदिएपछि । पिण्डचन्दनादीले पूजि। पुरुषसूक्तभन्दैदूधले पिण्डलाइ स्नानगराइ, नञ्चारेशमी-वस्त्रले ढाकि, (१००) पुरुषविद्यालेउपस्थानगर्नु । र दक्षिणका वेदीमा क्रमैले—

ओं नित्यानावाहयामि स्थापयामि पूजयामि ।

ओं मुक्तानावाहयामि स्थापयामि पूजयामि ।

ओं दिवंगतममुकं श्रीवैष्णवमावाहयामि स्थापयामि पू०

भनि क्रमैले आवाहनादिले पूजि, वेदीमा उस्तैगरी एक-एक गरी पिण्डदिनु—

ओं नित्येभ्यः स्वाहा ॥१॥ ओं मुक्तेभ्यः० ॥२॥

ओं दिवंगताय अमुकायश्रीवैष्णवाय स्वाहा ॥३॥

भनि क्रमैलेदिएर उस्तै पूजिदूधले स्नानगराइ, वस्त्रले-ढाकनु । अबदुधजलले द्वितीयान्तपारी । (पृ० ८६) वैकुण्ठपार्षद का नामले तर्पणगरी, विशेषअर्घदिनु—(चाँदीकोशंखभएशंखले नत्रअर्घोकैले) दुवैघुँडाटेकेर शुद्धपात्रमाथी अर्घगर्नु—अगाड़ीका मन्त्रभन्दै,

शंखेकृत्वा तु पानीयं सपयःकुसुमान्वितम् ।
विशेषार्घ्यं ततोदद्या द्यजमानःसमाहितः ॥१॥
जानुभ्यामवनिंगत्वा मंत्रैःसंप्रार्थयेत्ततः ।
नारायणदयासिंधो जगन्नाथजनार्दन ।
मामुद्धरमहाविष्णो संसाराब्धेःसुदुस्तरात् ।
सप्तजन्मकृतंपापं संचितं ममपूर्वजैः ॥३॥
अनेनार्घ्यप्रदानेन सकलंतत्प्रणश्यतु ।
मुक्तिप्रयान्तुपितरो निरयादतिदारुणात् ॥४॥
वियोनिंचगतायेवं पापंकृत्वासुदारुणम् ।
येऽतीतायेभविष्याश्च संप्रजाताकुलेमम ॥५॥
मयादत्तार्घ्यदानेन तान्समुद्धरमाधव ॥

कर्पूरादिलेनीराजनगर्नु । र-योअर्घ्यभगवान्लाइ दियेर ॥

प्रार्थनागर्नु =

यज्जन्मनःप्रभृतिमोहवशंगतेन नानापराधशतमाचरितं-मयाते । अन्तर्बहिश्चसकलं तवपश्यतोऽपि क्षन्तुं त्वमर्हसिहरे-करुणावशेन ॥७॥

सत्वंप्रसीदभगवन् कुरुमय्यनाथे विष्णोकृपांपरमकारुणिकः किलत्वम् । संसारसागरनिमग्न मनन्तदीन मुद्धर्तु मर्हसिहरेकरुणा-वशेन ॥८॥

साष्टांगगरी ॥ पूर्वदेखि ४ दिशामा—पार्षदलाइ बलिदिनु (१४ पृ०) का ३ मंत्रलेदिइ सकेपछी चौथोदिदा—

कुमुदाद्याश्चयेभूताः सर्वतोदिक्षु संस्थिताः ।
आगच्छन्तुचतेसर्वे गृह्णन्तुबलिमुत्तमम् ॥

भनिदिनु ॥

अब निम्तागरेका २४ व्यूहरूपि, रन्ब्राह्मणहरूलाइपनि चन्दनपुष्पमाला आदिले अलंकारगराइ, कर्तापनि अलंकृतभै, सबैकाहातमा दुप्पासितकाउखुदिएर, वाहाँहरूसंगयज्ञस्थानमन्दिर-हरूलाइ परीक्रमागर्नु, गर्दावैकुण्ठस्तवआदिपाठगर्नु ।

यदिगाउँनगरघुम्नेभये गाँउकाजनले चन्दनपुष्पतिरुमणि श्रीचूर्णदक्षिणाआदिसमर्पणगर्नु भागवतहरूलाइ । घुँमिसकेर यज्ञका साम्नेआइ उबेर नारायणउपनिषदादि पाठगरी शान्तिमा सबैलेएकैबारउखुभाँची २टुकुरापारी, भगवान् लाइसाष्टाङ्गगरी, मन्त्रपुष्पाञ्जलि अर्चनागरी, स्तोत्रलेस्तुतिगरी नृत्यगीतादिगरी ।

अबविशेषमहानैवेद्यभगवान्लाइ निवेदनगरी, अनन्तगरुड़विष्व-क्सेनादिलाइपनि निवेदनगरी, आचमनआरतीअर्चनापुष्पाञ्जलि गरि, स्तुतिसाष्टाङ्गगरी तीर्थतुलसीप्रसादबाँड़ी, देवविसर्जनगर्दा—

यान्तु देवगणाःसर्वेपूजामादाय भामकीम् ।
इष्टकामप्रदानायपुनरागमनायच ॥

भनि ॥ अब आचार्य, पुरोहितहरूलाइ यथाशक्ति वस्त्र अलंकार दक्षिणा समर्पणगरी । हातपाउधवाइ, उचित आसनमा राखि चन्दनादिलेपूजि—चारप्रकारका अन्नले तृप्तगरी, आचम-नादिगराइ, चुठाइ आसनमाराखि ताम्बूलदक्षिणाआदिले पूजि हातजोड़ीप्रार्थनागर्नु =

दातारोनोऽभिवर्द्धन्तांवेदाः संततिरेवच ।
श्रद्धाचनोमाव्यगमद्बहुदेयं च नोअस्तु ॥
अन्नं चनोबहुभवेदतिथींश्च लभेमहि ।
याचितारश्चनः सन्तुमा च याचिष्मकंचन ॥२॥

अब ब्राह्मणहरूले—

दातारोवोऽभिवर्द्धन्तां वेदाःसंततिरेवच ।
श्रद्धाचवोमाव्यगमद्बहुदेयंचवोऽस्तु ॥
अन्नं च वोबहुभवेदतिथींश्चलभध्वम् ।
याचितारश्चवः संतुमाचयाचध्वंकञ्चन ॥२॥

एति आशीर्वादलिएर । ब्राह्मणविसर्जनगर्नु—पिण्डजल आदिमा सेलाउनुर दुःखीदाखीसबैलाइ भोजन दिएर बन्धुसहित

आफुलेपनितीर्थप्रसादलिनु भोजनगर्नु । एकछाकखाइ भूमिमा शयनगर्नु ॥ इति ॥

भागवतपूजामहत्वम्—

पाराशरस्मृ० उ० अ० १० ।

सहस्रवार्षिकीपूजाविष्णो र्भगवतोद्विजाः ।
सकृद्भागवतार्चायाः कलांनार्हन्तिषोडशीम् ॥४॥

साष्टाङ्गमहत्वम् =

मत्प्रणामाच्छतगुणं मद्भक्तस्यचवन्दनम् ।
मन्निवेद्याच्छतगुणं मद्भक्तस्यनिवेदनम् ॥६॥

महाभागतभनेका =

अर्थपञ्चकतत्वज्ञाः पञ्चसंस्कारसंस्कृताः ।
आकारत्रयसंपन्ना महाभागवताः स्मृताः ॥९॥

महाभागवततीर्थम् =

प्रायश्चित्तमिदं गुह्यं महापातकिनामपि ।
वैष्णवाङ्घ्रिजलं पुण्यंभक्त्यासंप्राप्यतेयदि ॥१२॥

वैष्णवपूजालेपितृतृप्त =

सकृत्संपूज्यतेपुण्योमहाभागवतोगृहे ।
आकल्पकोटिपितरःपरितृप्तानसंशयः ॥२७॥ इति ॥

उत्तमतीर्थ =

नातःपरतरं तीर्थं वैष्णवाङ्घ्रिजलाच्छुभात् ।
तेषां पादजलंशुद्धं गङ्गामपिपुनातिहि ॥१५॥

महाभागवतवासस्थानमहत्वम् =

महाभागवतायत्र वसन्तिविमलाःशुभाः ।
तद्भूमिमंगलाप्रोक्ता यथा विष्णुपदंशुभम् ॥१०॥

श्रीवैष्णवसन्यासीलाइ गर्तमाराखनेविधि=

ब्रह्ममेधमाझैनैसंस्कार गरी गंगाआदिकातटमा त्रिदण्ड जतिफराकलामू खाल्डोखनि "पवित्रं विततं, "पवित्रं स्थो, इत्यादिमन्त्रद्वारापञ्चगव्यले प्रोक्षणगरी, कुशओछ्याएर, पञ्चरत्नकाजलले नारायणअनुबाकद्वारा स्नानगराइ, अष्टाक्षरमंत्रले वस्त्र चन्दनपुष्पधूपदीपआदिगरी "ओंविष्णोहव्यंरक्षस्व" भनि शवलाइ गर्तमा राखनु, र "इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधे पदंसमूढमस्य पाठ् ०सुरे" भनि त्रिदण्डहातमा दिनु । अब—

ओं अंभस्यपारे भुवनस्यमध्ये नाकस्यपृष्ठे महतोमहीयान् ।
शुक्रेणज्योतींषिसमनुप्रविष्टः प्रजापतिश्चरतिगर्भे अन्तः ॥
येनदेवाःपवित्रेण आत्मानंपुनतेसदा ।
तेनसहस्रधारेण पावमान्यःपुनन्तुत्वाम् ॥

भनि मुखमा कुशको पवित्रराखनु ।

(गायत्री) सावित्रीभन्दै पेटमा जलपात्र राखेर पुरुषविद्या लेउपस्थानगर्नु—

महापुरुषविद्या (तैत्तरीयारण्यकाप्र० १०।अ० ७९मा=)

तस्मान्न्यासमेषांतपसामतिरिक्ती माहुर्वसरण्वोविभूरसि। प्राणेत्वमसिसंधाता ब्रह्मन्त्वमसिविश्वधृत्तेजोदाःत्वमसि । अग्निरसिवर्चोदास्त्वमसिसूर्यस्यद्यु म्नोदास्त्वमसिचन्द्रमसः । उपयामगृहीतोऽसिब्रह्मणेत्वा महसे ओमित्यात्मानं युञ्जीत ॥

तस्यैवंविदुषोयज्ञस्यात्मा यजमानः श्रद्धापत्नी शरीरमिध्म मुरोवेदिर्लोमानिर्बर्हिर्वेदःशिखाहृदयंयूपः । कामआज्यं मन्युःपशुस्तपोऽग्निर्दमःशमयिता दक्षिणावाग्घोताप्राणउद्गाताचक्षुरध्वर्युमनोब्रह्माश्रोत्रमग्नीद्यावद्ध्रीयते सादीक्षा यदश्नातितद्धविर्यत्पिबति तदस्यसोमपानं यद्रमतेतदुपसदोयत्संचरत्युपविशत्युत्तिष्ठते च सप्रवर्ग्योयन्मुखं तदाहवनीयोयाव्याहृतिराहुतिर्यदस्यविज्ञानं तज्जुहोतियत्सायं प्रातरत्तितत्समिधं यत्प्रातर्मध्यंदिनंसायंचतानिसवनानिये अहोरात्रेतेदर्शपूर्णमासौ, येऽर्धमासा श्च मासा श्च तेचातुर्मास्यानि य ऋतव स्तेपशुबन्धाः । येसंबत्सराश्च परिवत्सराश्चतेऽहर्गणाःसर्ववेदसंवा एतत्सत्रं यन्मरणम् । तदवभृथ एतद्वैजरामर्यमग्निहोत्रं सत्रं यएवंविद्वानुदगयनेप्रमीयते देवानामेवमहिमानं गत्वाऽऽदित्यस्यसाज्युज्यं गच्छत्यथ योदक्षिणेप्रमीयते पितृणामेवमहिमानंगत्वाचन्द्रमसः सायुज्यं सलोकतामाप्नोति एतौवैसूर्याचन्द्रमसोर्महिमानो ब्राह्मणेविद्वानभिजयतितस्माद्ब्रह्मणोमहिमानमाप्नोति तस्माद्ब्रह्मणोमहिमानम् ॥ ओंशान्तिः३ ।

ओं वेदान्तविज्ञानसुनिश्चितार्थाः सन्न्यासयोगाद्यतयः शुद्धसत्वाः । तेब्रह्मलोकेतु परान्तकालेपरामृतात्परिमुच्यन्तिसर्वे ॥ भनि ॥

अब शंखलेकपाल (शिर) फोरनु र, पुरुषसूक्तभन्दै नूनले खाड़लपूरनु र कुकुरस्यालआदि देखिरक्षागर्नकालागिमाटाले-ठिकसितढाकनु ॥

अब १२ वाँदिनमा वैकुण्ठउत्सवगर्नु ॥

नाशौचंनाग्निकार्यं च नपिण्डंनोदकक्रिया ।
नकुर्यात्पार्वणादीनि ब्रह्मभूतायभिक्षवे ॥
ज्ञानाग्निदग्धदेहस्य नच श्राद्धं नच क्रिया ॥
पैंगलोपनिषद् अ० ४। श्लोक ५।६ ॥

॥ इतिसन्यांसिगर्तस्थापनम् ॥

अबनारायणवलिफलश्रुतिआदि=

(पाद्मतन्त्र ४।८)

नारायणबलिर्ह्येष द्विजानांसमुदीरितः ।
एवंयस्यकृतेदत्तो बलिर्देवार्चनात्मकः ॥१॥
सयातिनरकांस्तीर्त्वो नारायणमनामयम् ।
पापानामितरेषांतु बलिःपुण्यकृतामपि ॥२॥
परमात्मपदप्राप्त्यै कल्पतेनात्रसंशयः ।
श्राद्धानामप्यलाभेतु एकंनारायणंबलिम् ॥३॥
कुर्वीतपरयाभक्त्या वैकुण्ठपदमाप्नुयात् ॥इति॥

योकार्यगराउनर भोक्ताहुन विप्रमहाभागवतैचाँहिन्छन् धैरेनपाएयौटै भएपनि नभैहुदैन ।

अलाभेषुतुविप्राणां सर्वं कृत्वास्वशक्तितः ॥४॥
केशवादीन्समुदद्धिश्य नित्यान्मुक्तांश्चवैष्णवान् ।
एकं तुभोजयेद्विप्रं महाभागवतोत्तमम् ॥५॥

महाभागवतभनेका=

पंचसंस्कारसंपन्नो नवेज्याकर्मकारकः ।
आकारत्रयसंपन्नो महाभागवतःस्मृतः ॥

पञ्चसंस्कारमा सवैभन्दापैलिकोमुख्यतापंसंस्कारछैनभने-त्योअरुसंस्कारहुनरयिनीअरुकर्मकोपनिअधिकारीसर्वथाहुदैन ।

संस्काराणां तु सर्वेषा माद्यं चक्रस्यधारणम् ॥

त्योपनिशीतलचक्रह्वैन तप्तनैहोजस्तै—

तापःपुण्ड्रस्तथानाम मन्त्रोयागश्चपञ्चमः ॥

येस्तैयहाँलेखेकासवैविषयकाप्रमाणपाञ्चरात्रआगममासवै प्राप्तहुन्छन् । ग्रन्थविस्तारहुनेहुनाले यहाँविस्तार गरिएन ॥

किञ्चवैष्णवधर्मशास्त्रका अनुसारयैविधिलेगर्नु पर्दछ, निर्मत्सरभयेका महाभागवतहरूले स्खालित्य विषय भए आफै समालि शुद्धगरीवक्सेला ।

या सूचनाद्वारा अर्कोप्रतिशुद्धगर्नयोग्यछ ॥

तर मात्सर्यादिगुणद्वारा योविधिलाइत्यागीमनमानीगरेमा प्रत्यवायसत्शास्त्रसिद्धछ ॥

इतिश्रीवैकुण्ठचन्द्रिकासमाप्ता ॥

मंगलमयश्रीनारायणसितजीवको प्रार्थना=

(उकोसंबन्धैत्योब्रनिरहोसयस्कोहजूरमा)

अए नाथ स्वामिन् त्रिपद पदनाथ प्रभुहरे,
मछू दुःखीक्षुद्रीयसकनदयाझट्टहिगरे ।
उनैहाम्रापूर्खा प्रपदनगरी पार्सवतरे,
गई दिव्यैधाम्मा प्रभुचरणकोसेवनगरे ॥१॥
उनैनाथादीकामुखकमलदेखीकन पनी,
गरेरक्षा स्वामिन् सवजन मदीयैहुन भनी ।
सदा श्रीस्वामीकागुणगण सवैमंगल रहुन्,
अनी यो चेतन्का सकलबिध संबन्धछन जुन् ॥२॥
सदा श्रीकान्तैका संगयि सवनित्यैवनिरहुन्,
सदानौसंबन्धै हरिपदमहा झल्मलहउन् ।
यशोदाश्रीराधा दशरथ अनी नन्दजि पनी,
वियोगीदुःखीभै धुरु धुरु रुदै दिन्दिन गनी ॥३॥
हरेमो श्रीकृष्णप्रभुनरहरे राघव भनी,
रुदैहाहाभन्दै तजिकनगए प्राणजिपनी ।
यिनीदुःखै कत्ति प्रभु नहिदिईदासयसलाइ,
प्रभोझट्ट लानू हवसनहरे श्यामयहि आइ ॥४॥
प्रभोआफूजाहाँ गएपनिसधैदासयसलाइ,
संगैराखीवक्स्योस कतिपनि नछोडीअधमलाइ ।
जहा तक्योआत्मारहँदछवहाँतक प्रभुहरे,
चरणका सेवामा क्षणभरनत्यागीकनधरे ॥५॥

सदा श्रीस्वामीका चरणकमलैमा सुखहओस,
सदा श्रीभूआदी सवजनमहाँ मंगलरहोस ।
सुदर्शन्सूरीराज हरिकरमहाँ झल्मल रही,
सदा नारायणका अनुकुलरहुन् अद्भुतभई ॥६॥
तिनीपार्श्वै जन्यै पनिकरकमल्मा सुखिरहि,
सवैपार्षद्देवीसुखिवनिरहुन् सन्निधिगई ।
प्रभो मेरास्वामी नपतिततहुँ हामी पनिहरे,
तंहोस्पापीभन्दै भवमइ नहोस् वासइ भरे ॥७॥
हजूर्कात्योधाम्मा जतिछनसवै झल्मलभइ,
कुनैनाच्नेगाउने कतिचहिवजाउने खुसिरही ।
उनैकोसानूभाइ यसभवमहाँ दुःखअतिपाइ,
रुदैछूहैस्वामिन्, सुखिहुनुकदा स्वामिकनपाइ ॥८॥
खुसीभैप्रेमैलेप्रभुचरणमा झट्टइगरी,
लगीवक्स्योस्स्वामिन् नगरिकनढीलोभवपरी ।
दयादीकाभाजन् सकलजगराजन् प्रभुहरे,
मछूदुःखीपापी यसकनकृपा झट्पटगरे ॥९॥

इति । शुभम् ॥

प्रकाशक :
परांकुशाचार्यजी
पता=
श्रीरंगमन्दिर, वृन्दावन
२. भागवतभवन, केशवजीका मठमाथी
पो० रिडी, जि० पाल्पा ए० चे० भैरवा
नौतनवाँ (गोरखपुर)

अनुवादक :
श्रीपरांकुशाचार्य

प्रथमावृत्ति, १०००
जुलाई, १९७०

न्यौछावर :
४) रु० मात्र

मुद्रक :
बनवारीलाल शर्मा
श्रीसर्वेश्वर प्रेस, वृन्दावन

श्रीमते रामानुजाय नमः 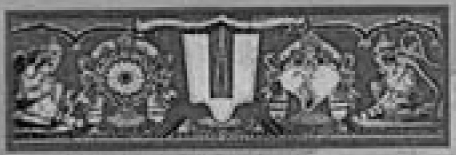 श्रीवेदपुरुषाय नमः

प्राप्तिस्थान

१. श्रीशुकदेवभागवताश्रम श्रीलक्ष्मीहरिमन्दिर गैडाकोट नवल परासी ०५६-५०१८९८
२. श्रीवैष्णव परिषद केन्द्रीय कार्यालय श्रीरामानुजवेदविद्याश्रम गैडाकोट नवलपरासी ०५६-५०१०५५
३. श्रीमुक्तिनाथमन्दिर सहस्रधारा पर्वत ९८५७६३०२२०
४. श्रीलक्ष्मीवैकटेशमन्दिर बत्तिसपुतली काठमाण्डौ ०१-४४७२५७१
५. श्रीलक्ष्मीनारायणमन्दिर धनगडी, कैलाली फोन नं. ०९१-५२१५८४
६. श्रीयोगिराजकमलयनाश्रम श्रीलक्ष्मीनारायणमन्दिर माईधार सतासीधाम झापा ०२३-५५०३६७
७. श्रीरामकृष्णाचार्य पी.ओ. पाचेखानी पाकिम पूर्वसिक्किम ००९१-९९३२०१००६१
८. डिम्भमुकुन्दाश्रम विराटनगर-३, शंकरपुर (शंकरषण नगरी) मोरङ ०२१-५३५८७८
९. श्रीलक्ष्मीनारायणमन्दिर पुण्यपिपलगाछी चौक, विराटनगर ०२१-४६१९८९
१०. श्रीलक्ष्मीनारायणमन्दिर, पाञ्चाली ०२१-५२३५७३
११. बैदिक संस्कार बिर्तामोड, झापा ०२३-५४४४४९
१२. सम्पर्क फोन: ०२१-५३५८७८, ९८४२३९५३७२ गोविन्दाचार्य विराटनगर-३, शंकरपुर

Aaryakesh.Blogspot.In